

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๖๓ ตอนที่ ๖๒๑ – ๖๓๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๖๒๑

สำหรับคำถามที่ว่า ในเมืองไทยมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากมาย เช่น เจ้าที่ พระภูมิ พระพรหม ท่านเหล่านี้มีจริงหรือ

ถ้าจะเพียงถามว่า กำเนิดอื่น ภพอื่น ซึ่งเป็นเทพตามสถานที่ต่าง ๆ ที่เรียกว่า เจ้าที่ก็ดี พระภูมิก็ดี พระพรหมก็ดี ท่านเหล่านี้มีจริงหรือ ก็ควรจะทราบว่า กำเนิดต่าง ๆ นอกจากกำเนิดของมนุษย์ มีจริงตามควรแก่เหตุปัจจัย

ถ้าเป็นเทพ ต้องเป็นผลของกุศล ทำให้เกิดเป็นเทวดาซึ่งมีกำเนิดที่สูงกว่ามนุษย์ ถ้าเป็นพรหม ต้องเป็นผลของอัปนาสมาธิ การเจริญสมถภาวนา สามารถที่จะระงับโลภะ โทสะ โมหะได้โดยไม่เสื่อม หมายความว่า ตอนใกล้ที่จะจุติ คือสิ้นชีวิต อัปนาสมาธิสามารถเกิดและจิตในขณะนั้นเป็นรูปาวจรจิตหรืออรูปาวจรจิต เพราะฉะนั้น พระพรหมมีจริง

และที่ถามว่า ในเมืองไทยมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากมาย

ทำไมเข้าใจว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพศักดิ์สิทธิ์อย่างไร พรหมศักดิ์สิทธิ์อย่างไร มนุษย์ศักดิ์สิทธิ์ใหม่ สามารถที่จะบันดาลให้คนอื่นเป็นอย่างไร เรียกว่าศักดิ์สิทธิ์ใหม่ ด้วยการกระทำของแต่ละบุคคลนั้น เพราะฉะนั้น ถ้าพูดถึงกำเนิดต่าง ๆ เหล่านี้ ก็มีจริงตามควรแก่เหตุ คือ แล้วแต่ผลของกรรมที่ได้กระทำไว้ จะทำให้เกิดเป็นมนุษย์ หรือจะทำให้เกิดเป็นเทวดาในสวรรค์ ๖ ชั้น หรือจะทำให้เกิดเป็นพรหมบุคคลในพรหมภูมิ

แต่ทำไมกล่าวว่าศักดิ์สิทธิ์ มีอะไรที่ทำให้คิดให้เข้าใจว่าศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากว่าทุกคนมีกรรมเป็นของตนเอง ไม่ว่าท่านจะเห็น จะได้ยิน จะได้กลิ่น จะได้รส จะรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส เป็นสุข เป็นทุกข์อย่างไรก็ตาม ถ้าท่านไม่มีกรรมของท่านที่ได้กระทำแล้วเป็นเหตุเป็นปัจจัย สภาพธรรมต่าง ๆ เหล่านั้น ก็ไม่สามารถจะเกิดกับท่านได้

แต่แต่ละบุคคล ในวันหนึ่ง ๆ ก็มีสุข มีทุกข์ต่างกันไป มีการเห็น มีการได้ยิน มีการได้กลิ่น มีการลิ้มรส มีการรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสต่างกันไปตามเหตุตามปัจจัย คือ กรรมของแต่ละท่านที่ได้กระทำไว้แล้วในอดีตเป็นปัจจัย พร้อมทั้งจะให้มีการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสต่าง ๆ กันไป แล้วแต่กรรมของท่านเอง เพราะฉะนั้น ทำไมจึงกล่าวว่า เทวดาหรือพรหมศักดิ์สิทธิ์

สำหรับคำถามที่ว่า ช่วยได้จริงหรือ

ช่วยอย่างไร ทุกคนมีกรรมเป็นของตนเอง เพราะฉะนั้น สิ่งที่ท่านได้รับอยู่ย่อมเป็นไปตามกรรมของท่าน ถ้าท่านกระทำความดี แม้ในมนุษยโลก ก็ย่อมจะมีคนอุปถัมภ์ช่วยเหลือท่าน

มีผู้ฟังท่านหนึ่ง ได้เล่าถึงเรื่องจริงที่ได้เกิดขึ้นให้ฟังว่า วันหนึ่งท่านขับรถไปกับลูกชายเล็ก ๆ รถเกิดตกลงไปข้างทาง แต่ทันทีที่รถของท่านตกลงไปข้างทาง รถที่ตามหลังมาเป็นรถจี๊ปที่มีอุปกรณ์พร้อมที่จะอุดหนุน รถข้างหลังก็จอด และช่วยอุดหนุนท่านขึ้นจากข้างทางนั้นได้ เพราะฉะนั้น บุญเหมือนญาติสนิทซึ่งจะติดตามไปคุ้มครองรักษา หรือช่วยแก้ไขเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ได้ ซึ่งผู้นั้นก็ระลึกได้ว่า ถ้ามีอกุศลกรรม ก็คงต้องคอยไปอีกนานกว่าจะมีผู้ที่จะมาช่วยเหลือได้

เพราะฉะนั้น แม้ในโลกนี้ ถ้าท่านเป็นผู้ที่ได้กระทำกุศลกรรมไว้ กุศลกรรมนั้นก็ย่อมให้ผล เช่นเดียวกับอกุศลกรรมที่ทำไว้แล้ว ถ้าท่านได้รับผลของอกุศลกรรม ก็เป็นเพราะอดีตอกุศลกรรมของท่านเอง ส่วนที่จะมีใครช่วยได้หรือช่วยไม่ได้นั้น ก็แล้วแต่กุศลกรรมของท่านอีก ถ้าท่านเป็นผู้ที่ได้กระทำกุศลกรรมไว้ แม้เป็นมนุษย์ก็เป็นผู้ที่ช่วยได้ ไม่จำเป็นจะต้องคิดถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นเลย

สำหรับข้อความที่ท่านสงสัยว่า ถ้าเป็นจริง ทำไมชาติเราไม่เจริญเท่านานาประเทศ ซึ่งไม่ได้ดูหมิ่น เข้าทรง แต่เขาเจริญรุ่งเรืองมาก นี่ก็เป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ถ้าบุคคลใดมีความมั่นคงในกรรมของตนเองจริง ๆ ก็ย่อมจะเจริญแต่กุศลกรรม ซึ่งจะเป็นเหตุทำให้ได้รับกุศลวิบาก โดยที่ไม่จำเป็นต้องเข้าทรง หรือว่าดูหมิ่น

เรื่องของโหราศาสตร์ แม้จะมีนักโหราศาสตร์ที่ได้ศึกษาค้นคว้ามากสักเท่าไร และพอที่จะรู้แนวของกรรมซึ่งพร้อมที่จะให้ผลได้ก็จริง แต่ว่าเรื่องของกรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดมาก บุคคลใดก็ไม่สามารถที่จะทราบได้ว่า แต่ละท่านได้กระทำกุศลกรรม อกุศลกรรมไว้มากมายเท่าไร เมื่อความละเอียดของกรรมไม่สามารถที่จะรู้ได้ เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าผู้ที่ได้ศึกษาโหราศาสตร์มา ก็มีความรู้ความสามารถเพียงที่จะพยากรณ์ถึงแนวทางของกรรมซึ่งมีโอกาสหรือควรที่จะให้ผล แต่ก็อาจจะไม่พร้อมที่จะให้ผล เพราะกรรมอื่นที่ละเอียดและไม่มีใครสามารถที่จะรู้ได้โดยตลอดเกิดขึ้นให้ผลแทนก็ได้

สำหรับการเข้าทรง ไม่มีกล่าว หรือแสดงไว้ในพระไตรปิฎก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ไม่เป็นสาระหรือไม่เป็นประโยชน์ที่จะทำให้รู้แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้

ถ. การเข้าทรงกับผีเข้าเหมือนกันไหม ปาฏิโมกซ์ที่ท่านจะเลิกได้ ก็ด้วยเหตุ ๔ ประการ คือ ภิกษุมีผีเข้า ก็ให้เลิกทำสังฆกรรมได้ นี่เหตุหนึ่ง ผีเข้ากับเข้าทรงเหมือนกันหรือไม่

สุ. ในพระไตรปิฎกมีข้อความเรื่องผีเข้า มีข้อความเรื่องมารดลใจ แต่ไม่มีเรื่องเข้าทรง

ถ. ไม่เหมือนกันหรือ

สุ. สภาพของจิตที่มีกำลัง ก็สามารถที่จะชักนำจิตของคนอื่นให้คล้อยตามได้ ถ้าท่านศึกษาในพระไตรปิฎกจะเห็นว่า หลายครั้งที่มีการของมารดลใจ อย่างเวลาที่พระผู้มีพระภาคเสด็จบิณฑบาต มารก็ดลใจให้ชาวบ้านไม่ใส่บาตร โดยดลใจให้ชาวบ้านสนใจในอย่างอื่น สร้างเหตุอื่นให้เกิดความสนใจขึ้น

คามิกะ ที่อ้างว่า พระสวดปาฏิโมกซ์แล้วผีเข้า ไม่ใช่ผี ผีนี้ภาษาไทยบาลีเขาเรียกว่า ปีศาจ แต่ปีศาจจะต่างกับผีอย่างไรผมไม่มีความรู้

สุ. ในบางแห่งก็ได้กล่าวถึงด้วย ที่ว่าผีเข้านั้น หมายความว่าโรคลมบ้าหมู

คามิกะ เรื่องผี ๆ บางทีเราก็มักใช้เป็นคำด่า ผีนั้นผีนี้ หรือบางคนตายแล้วเรียกผี แต่คนตายศัพท์บาลีเขาไม่เรียกผี เรามาเรียกในภาษาไทย บางทีก็

กลายเป็นคำดำไป ในบาลีมีปิศาจโก ปิศาจไม่ใช่ผี รูปร่างเป็นอย่างไรไม่รู้ เรื่องปิศาจเข้าก็มี สาณสามเณรอยากจะสึก มาที่บ้าน เทวดาผู้หญิงที่เคยเป็นแม่รู้ว่าเณรจะสึกก็เลยมาเข้าแล้วทำให้ตื่น แบบที่เขาเรียกกันว่า ผีเข้า ไม่ใช่เข้าทรงอย่างทุกวันนี้เข้าทรงลงเจ้าจะศักดิ์สิทธิ์อย่างไร เมื่อเข้านี้ที่หน้าวัดใหม่พระพิเรนทร์ บ้านที่ไฟไหม้เป็นบ้านทรงเจ้า ทำไมเจ้าที่มาเข้าทรงทุกวัน ๆ ไม่บอกว่า วันนี้ไฟจะไหม้ ถ้าศักดิ์สิทธิ์จริง ต้องบอกให้ระวังเนื่อระวังตัว

ส. ในพระไตรปิฎกได้แสดงธรรมที่เป็นเหตุและเป็นผลไว้ เพราะฉะนั้นไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นก็ตาม ถ้าได้ศึกษาในเหตุผลแล้ว ก็จะเข้าใจได้ว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นผลนั้น ต้องมาจากเหตุที่สมควรแก่เหตุการณ์นั้น แต่ในพระไตรปิฎกไม่ได้มีเรื่องทีกล่าวดึงถึงการเข้าทรงไว้เลย เพราะว่าในพระไตรปิฎกนั้นพระผู้มีพระภาคทรงแสดงพระธรรมที่เป็นสารประโยชน์สำหรับผู้ที่จะศึกษาจะประพฤติปฏิบัติตามและปัญญาสามารถที่จะรู้แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้

คามิกะ เมื่อพูดถึงเข้าทรงลงเจ้า สมัยรัชกาลที่ ๕ มีกฎหมายออก เขาเรียกว่า พระราชบัญญัติเข้าทรงลงเจ้า รศ. ๑๑๙ ใครเป็นนักกฎหมายไปเปิดดูได้พวกที่หาเงินร่ำรวยทางลัดก็ทำเป็นผีเข้า บอกว่าไฟจะไหม้ที่นั่นที่นี้ และก็ไหม้จริง ๆ ตอนจะเกิดเหตุทางราชการเขารู้ ส่งคนไปสืบ บอกว่าไฟจะไหม้สาหัส นี่เรื่องจริงไฟจะไหม้สาหัสเวลานั้นเวลานี้ เขาเอาตำรวจไปดัก และก็จับได้ รัชกาลที่ ๕ ท่านเลยออกพระราชบัญญัติเข้าทรงลงเจ้า รศ. ๑๑๙ ผู้ใดเข้าทรงลงเจ้า ให้จับมาลงโทษ

ส. ขอบพระคุณท่านผู้ฟัง

สำหรับคำถามของท่านที่เขียนมาถามว่า ในเมืองไทยมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากมาย เช่น พระภูมิ พระพรหม ท่านเหล่านี้มีจริงหรือ ช่วยได้จริงหรือ

บางท่านอาจจะบูชาพระพรหมโดยที่ยังไม่ทราบตามความเป็นจริงว่าพระพรหมคืออะไร แต่ท่านก็เคารพบูชา

ขอล่าวถึงข้อความในพระไตรปิฎก ใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค** ซึ่งมีการบูชาพระพรหมตั้งแต่ในครั้งพระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน แสดงให้เห็นว่า บุคคลที่

ไม่รู้จักพระพรหมและไม่เข้าใจพระพรหม แต่บูชาพระพรหมนั้น ไม่ใช่ความเห็นถูก เพราะว่ามันประกอบด้วยเหตุผล

ข้อความใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค พรหมเทวสูตรที่ ๓ ข้อ ๕๖๓** มีว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามแห่งท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ก็สมัยนั้นแล บุตรแห่งนางพราหมณีคนหนึ่ง ชื่อพรหมเทวะ ออกบวชในสำนักของพระผู้มีพระภาค ครั้งนั้นแล ท่านพระพรหมเทวะเป็นผู้เดียวหลีกออกแล้ว ไม่ประมาท มีความเพียร มีตนอันส่งไปแล้วอยู่ ไม่นานเท่าไร ก็ได้กระทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ที่กุลบุตรทั้งหลายผู้ออกจากเรือน บวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องประสงค์อันนั้นอย่างยอดเยี่ยม เป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ เพราะรู้แจ้งชัดเองในปรตยุบันนี้แหละ เข้าถึงอยู่ ท่านได้ทราบทั่วว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่จะต้องทำ ได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกมิได้มี ก็แหละท่านพรหมเทวะได้เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งในบรรดาพระอรหันต์แล้ว ฯ

พระอรหันต์ กับพระพรหม ควรจะบูชาใคร ถ้าเป็นความเห็นถูก เป็นความเข้าใจถูก ก็จะทราบว่า ควรจะบูชาพระอรหันต์ ซึ่งเป็นผู้ที่ดับกิเลสหมดสิ้น กิจที่จะต้องทำ ได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกมิได้มี คือ ไม่มีกิจที่จะต้องมาดับกิเลสอีก เพราะว่ากิเลสได้ดับหมดเป็นสมุจเฉท

ข้อความต่อไปมีว่า

ครั้งนั้นแล ท่านพระพรหมเทวะ ในเวลารุ่งเช้าห่มแล้ว ถือบาตรจีวรเข้าไปบิณฑบาตในพระนครสาวัตถี ท่านเที่ยวบิณฑบาตในพระนครสาวัตถีตามลำดับตรอก เข้าไปยังนิเวศน์แห่งมารดาของตนแล้ว

ก็สมัยนั้นแล นางพราหมณีผู้มารดาของท่านพระพรหมเทวะ ถือการบูชาบิณฑบาตแก่พรหมมั่นคงเป็นนิตย์ ฯ

แม้ว่าลูกของตนได้บรรลุถึงความเป็นพระอรหันต์แล้ว แต่มารดาก็ยังคงบูชาพระพรหมโดยการถวายข้าวอย่างมั่นคงเป็นนิตยที่เดียว

ข้อความต่อไปมีว่า

ครั้งนั้นแล ท้าวสหัมบดีพรหมคิดว่า นางพราหมณีผู้มารดาของท่านพระพรหมเทวะนี้แล ถือกการบูชาบิณฑกะแก่พรหมมั่นคงเป็นนิตย ไฉนหนอ เราพึงเข้าไปหานางแล้วทำให้สลดใจ ฯ

พระพรหมจริง ๆ มีทั้งพรหมที่เป็นพระอรหันต์ พรหมที่เป็นพระอริยเจ้า และพรหมที่เป็นปุถุชน แต่ผู้ที่บูชาพระพรหมนี้ บูชาโดยที่ไม่ได้ทราบว่าคุณธรรมของพรหมเป็นอย่างไร เหตุปัจจัยอะไรที่จะทำให้เป็นพรหม และชีวิตของพรหมนั้นดำเนินไปอย่างไร เพราะฉะนั้น ท้าวสหัมบดีพรหมก็คิดที่จะก่อกลอุบายกระนางพราหมณีผู้เป็นมารดาของท่านพระพรหมเทวะ

ข้อความต่อไปมีว่า

ลำดับนั้น ท้าวสหัมบดีพรหมหายไปในพรหมโลก ปรากฏแล้วในนิเวศน์ของมารดาแห่งท่านพระพรหมเทวะ เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลังพึงเหยียดออกซึ่งแขนทั้งคู่เข้าแล้ว หรือพึงคู่เข้าซึ่งแขนที่เหยียดออกแล้ว ฉะนั้น ฯ

ครั้งนั้นแล ท้าวสหัมบดีพรหมลอยอยู่ในอากาศ ได้กล่าวกะนางพราหมณีผู้มารดาของท่านพระพรหมเทวะด้วยคาถาทั้งหลายว่า

ดูกร นางพราหมณี ท่านถือกการบูชาด้วยก้อนข้าวแก่พรหมใดมั่นคงเป็นนิตย พรหมโลกของพรหมนั้นอยู่ไกลจากที่นี่ ดูกร นางพราหมณี ภักษาของพรหมไม่ใช่เช่นนี้ ท่านไม่รู้จักทางของพรหม ทำไม่จึงบ่นถึงพรหม ฯ

แสดงให้เห็นว่า พรหมโลกกับมนุษย์นี้แสนไกล พระพรหมจริง ๆ ท่านไม่ได้เสวยหรือไม่ได้บริโภคข้าวที่คนบูชาเลย เพราะว่ามันไม่ใช่อาหารของพรหม แต่แม้อย่างนั้นผู้ที่ไม่รู้จักทางของพรหม ก็ยังบ่นถึงพรหม บูชาข้าวแก่พรหมด้วยความไม่รู้

ข้อความต่อไป

ทำวสหมับดีพรหมกล่าวว่า

ดูกร นางพรหมณี ก็ท่านพระพรหมเทวะของท่านนั้น เป็นผู้หมดอุปกิเลส ถึงความเป็นอติเทพ ไม่มีกิเลสเป็นเครื่องกังวล มีปกติขอสั่งไม่เลียดผู้อื่น ท่านพระพรหมเทวะที่เข้าสู่เรือนของท่านเพื่อบิณฑบาต เป็นผู้สมควรแก่บิณฑบาตที่บุคคลพึงนำมาบูชา ถึงเวท มีदनอันอบรมแล้ว สมควรแก่ทักษิณาทานของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย ลอยบาปเสียแล้ว อันตักขนาและทิจิไม่ฉาบทาแล้ว เป็นผู้เยือกเย็น กำลังเที่ยวแสวงหาอาหารอยู่ ฯ

พระพรหมท่านไม่บริโภคข้าวแน่นอน แต่พระอรหันต์ซึ่งเป็นมนุษย์ท่านยังต้องบริโภคอาหาร แต่นางพรหมณีนั้นไม่สนใจในบุตรของตนซึ่งเป็นพระอรหันต์ มุ่งแต่การที่จะถวายภิกษา คือ บูชาข้าวแก่พระพรหม

ข้อความต่อไป

ทำวสหมับดีพรหมกล่าวว่า

อดีตอนาคตไม่มีแก่ท่านพระพรหมเทวะนั้น ท่านพระพรหมเทวะเป็นผู้สงบระงับ ปราศจากครัน ไม่มีทุกข์ ไม่มีความหวัง วางอาชญาในปุถุชนผู้ยังมีความหวาดหวั่น และในพระชินาสพฐ์นั้นคงแล้ว ขอท่านพระพรหมเทวะนั้น จงบริโภคบิณฑบาตอันเลิศสำหรับบูชาพรหมของท่าน ฯ

ท่านพระพรหมเทวะซึ่งเป็นผู้มีเสนาमारไปปราศแล้ว มีจิตสงบระงับ ผีกตแล้ว เที่ยวไปเหมือนช้างตัวประเสริฐ ไม่หวั่นไหว เป็นภิกษุมีศีลดี มีจิตพ้นวิเศษแล้ว ขอท่านพระพรหมเทวะนั้น จงบริโภคบิณฑบาตอันเลิศสำหรับบูชาพรหมของท่าน ฯ

ท่านเป็นผู้เลื่อมใสในท่านพระพรหมเทวะนั้น เป็นผู้ไม่หวั่นไหว ตั้งทักษิณาไว้ในท่านผู้เป็นทักษิณียบุคคล ดูกร นางพรหมณี ท่านเห็นมุณีผู้มีโสมะอันข้ามแล้ว จงทำบุญ อันจะนำความสุขต่อไปมาให้ ฯ

ท่านเป็นผู้เลื่อมใสในท่านพระพรหมเทวะนั้น เป็นผู้ไม่หวั่นไหว ตั้งทักษิณาไว้ในท่านผู้เป็นทักษิณียบุคคล ดูกร นางพรหมณี ท่านเห็นมุณีผู้มีโสมะอันข้ามแล้ว ได้ทำบุญ อันจะนำความสุขต่อไปมาให้แล้ว ฯ

๖๒๒

ใน **สารัตถปกาสินี** อรรถกถาของ **พรหมเทวสูตร** มีข้อความตอนท้ายว่า

ก็มารดาของพรหมเทวเถระนั้น แม้เห็นบุตรแล้ว ออกจากเรือน ต้อนรับบุตรแล้ว นิมนต์ให้เข้าไปภายในเรือน นิมนต์ให้นั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้แล้ว

บอกว่า อาหุติ นิจุจํ ปคฺคณฺหาติ ได้แก่ นางพราหมณีย่อมให้การบูชา คือ ให้ก้อนข้าวตลอดกาลเป็นนิตย์

หมายความว่าให้แก่พรหม

ก็ในวันนั้น ในเรือนนั้นมีพลีกรรมแก่พวกญาติ เรือนทั้งสิ้นปูลาดด้วยของสดเขียว สวยงาม คือ ไม่ใช่ดอกไม้แห้ง แต่ต้องเป็นดอกไม้สดใบไม้สด เรือนทั้งสิ้นปูลาดด้วยของสดเขียว เกลี่ยข้าวตอก แวดล้อมด้วยธูปเทียนและดอกไม้ ยกธงชัยและธงปฏิภัก คือ ธงที่มีชายแหลม ตั้งหม้อน้ำที่ต้มไว้ในที่นั้น ๆ ติดประทีปด้ามไว้ ประดับประดาด้วยของหอม เครื่องลูบไล้และพวงดอกไม้ เป็นต้น ได้มีกระเช้าของหอมที่เขาตั้งไว้โดยรอบ นางพราหมณีนั่งนั้นลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ แล้วอาบน้ำด้วยน้ำหอม ๑๖ หม้อ ได้ประดับประดาด้วยเครื่องประดับทุกอย่าง ในครั้งนั้น นางนิมนต์พระมหาชีณาสพให้นั่งแล้ว ไม่ได้ถวายข้าวยาคุแม้เพียงทัพพีหนึ่ง คิดว่า เราจักเลี้ยงดูมหาพรหม จักให้มหาพรหมบริโภค ดังนี้แล้ว จึงบรรจจานทองคำให้เต็มด้วยข้าวปายาส ผสมด้วยเนยใส น้ำผึ้ง และน้ำตาลกรวด เป็นต้น นางได้ประดับพื้นที่ด้วยของสดเขียวที่ภายหลังเรือน นางถือจานใบนั้นแล้วไปในที่นั้น วางก้อนข้าวปายาสไว้ในท่ามกลางมุมทั้ง ๔ ก้อนละมุม ใช้มือข้างหนึ่งหยิบก้อนข้าวปายาสก้อนหนึ่ง มีเนยใสไหลอยู่จนถึงข้อศอก

เป็นอาหารที่ประณีตมาก เพราะว่าใช้เนยใสซึ่งเป็นอาหารที่ประณีต

ข้อความต่อไปมีว่า

แล้วคุกเข่าลงบนพื้นดิน แล้วกล่าวอัญเชิญพระพรหมให้บริโภคว่า

ขอเชิญท่านมหาพรหมผู้เจริญจงบริโภค ขอให้ท่านมหาพรหมจงได้มา ขอให้มหาพรหมผู้เจริญจงอิมหน้า ดังนี้

สำหรับพระพรหมเทวะผู้เป็นพระอรหันต์และเป็นบุตร นางพราหมณีไม่ได้ถวายข้าวยาคุแม้แต่สักทัพพีหนึ่ง แต่ได้เอาข้าวปายาสนั้นไปเชื้อเชิญท่านมหาพรหมให้บริโภค และหวังที่จะให้ท่านมหาพรหมได้อิมหน้า

ข้อความต่อไปมีว่า

บทว่า เอตทโหสิ ได้แก่ ความคิดเช่นนี้ได้มีแล้วแก่ท้าวสหัมบดีพรหม ผู้สุดกลืนศีลของพระมหาชีณาสพ ซึ่งได้ท่วมท้นเทวโลก ฟุ้งขึ้นไปจนถึงพรหมโลก

กลืนข้าวปายาสจะไปถึงพรหมโลกซึ่งแสนไกลไหม ไกลมากทีเดียว ระหว่างมนุษย์กับพรหมโลก เพราะฉะนั้น กลืนทั้งหลายในโลกมนุษย์ไม่ถึงพรหม นอกจากกลืนศีล คือ กลืนของคุณธรรมของผู้ที่ทรงความเป็นพระอรหันต์ เพราะฉะนั้น ท่านมหาพรหมก็สุดกลืนศีลของพระมหาชีณาสพซึ่งได้ท่วมท้นเทวโลก ฟุ้งขึ้นไปถึงพรหมโลก

บทว่า สเวเชยฺย ได้แก่ ฟุ้งตกเตือน คือ ฟุ้งให้ประกอบในสัมมาปฏิบัติ มีคำอธิบายว่า ก็นางพราหมณีนี้ นิมนต์พระมหาชีณาสพซึ่งเป็นทักษิณบุคคลผู้เลิศให้นั่งแล้ว ไม่ได้ถวายข้าวยาคุแม้สักทัพพีหนึ่ง คิดอยู่ว่า เราจักให้ท่านมหาพรหมบริโภค เทียวกระทำการพลีกรรมแก่ภูตอยู่ ดุจบุคคลที่ตาสั่งเสีย แล้วมาชั่งด้วยมือ ฉะนั้น ดุจบุคคลที่กลองเสีย แล้วมาตีฟองฉะนั้น ดุจบุคคลที่ไฟเสีย แล้วมาเป่าหิงห้อย ฉะนั้น

นี่คือบุคคลที่ไม่รู้คุณค่าของพระอรหันต์ กว่าจะอบรมเจริญปัญญาจนกระทั่งสามารถที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท ควรแก่การบูชาอย่างยิ่ง แต่เมื่อไม่รู้คุณค่าไม่เห็นว่าการประพฤติปฏิบัติกว่าที่จะได้บรรลุเป็นพระอรหันต์นั้นแสนยากยิ่ง ต้องอาศัยความอดทน ความเพียรอย่างไร ก็ไปบูชาบุคคลอื่น เช่น พรหม เพราะฉะนั้น จึง

อุปมาเหมือนกับบุคคลที่งัดดาซึ่งเสียแล้วมาซึ่งด้วยมือ ดูบุคคลที่งัดดาซึ่งเสียแล้วมาตีฟุ้ง
ดูบุคคลที่ไฟเสียแล้วมาเป่าหิงห้อย

ซึ่งทำมหาพรหมก็ดำริว่า เราจักไปทำลายความเห็นผิดของนางเสีย ยกนาง
ขึ้นเสียจากทางแห่งอบาย จะกระทำโดยประการที่ให้นางบริจาคทรัพย์ ๘๐ โกฏิไว้ใน
พระพุทธศาสนาแล้วขึ้นสู่ทางสวรรค์

ข้อความต่อไปได้แสดงถึงระยะทางที่ไกลมาก ระหว่างมนุษย์โลกกับพรหมโลก
ซึ่งมีข้อความว่า

บทว่า ทูเร อิตो ความว่า ในที่ไกลจากที่นี่

ซึ่งแสดงให้เห็นความห่างไกลของพรหมโลกกับมนุษย์โลก ด้วยอุปมาว่า

จริงอยู่ ศิลาเท้าเรือนยอดตกจากพรหมโลก ฟุ้งถึงพื้นดินโดยเวลา ๔ เดือน
อย่างนี้ พรหมโลกชั้นที่อยู่ต่ำกว่าพรหมโลกทั้งปวง ย่อมอยู่ในที่ไกลอย่างนี้

นี่ย่อมอยู่ไกลกันมาก ขนาดศิลาเท้าเรือนยอดตกจากพรหมโลกกว่าจะมาถึง
โลกมนุษย์นี้ก็ ๔ เดือน นี่สำหรับพรหมโลกที่อยู่ต่ำกว่าพรหมโลกชั้นสูงขึ้นไป
เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า แสนไกลเกินกว่าที่จะคิดว่าจะติดต่อ หรือสนใจกันได้

ตามธรรมดา ท่านย่อมจะติดต่อกับบุคคลผู้ใกล้ชิดมากกว่าคนที่ห่างไกล แต่
พระพรหมอยู่ตั้งไกลแสนไกลอย่างนั้น จะมารู้เห็นเหตุการณ์สภาพชีวิตของท่าน ก็ย่อม
เป็นสิ่งที่ไม่ควรแก่การสนใจของพระพรหม นอกจากเพื่อที่จะอุปการะ เช่น
ทำวสหมบดีพรหมใคร่ที่จะอุปการะแก่นางพราหมณ์ผู้เป็นมารดาของท่านพระเถระ

เพราะฉะนั้น ท่านที่คิดจะติดต่อกับพระพรหมซึ่งแสนไกล ก็ควรที่จะได้
พิจารณาว่า จะติดต่อได้จริงหรือเปล่า และกลืนในโลกนี้ก็ไม่สามารถที่จะไปถึง
พระพรหม เพราะไกลกันมาก ไม่ว่าจะเป็นกลืนอาหาร กลืนรูป กลืนเทียน กลืน
ดอกไม้ของหอม เครื่องบูชาต่าง ๆ ก็ไม่สามารถที่จะไปถึงได้ แต่กลืนที่จะถึงได้ คือ
กลืนศีล ซึ่งสำหรับผู้ที่ได้อบรมเจริญปัญญาจนกระทั่งบรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์ก็

ย่อมจะมีกลิ่นศีล ที่สามารถจะให้พระพรหมได้รู้ในข้อประพฤติปฏิบัติที่ทรงคุณธรรม
อย่างยิ่ง

ข้อความต่อไปมีว่า

บทว่า ยสุสาหุติ ได้แก่ นางพราหมณ์ได้บูชาพระพรหมองค์ใด โลกของ
พระพรหมองค์นั้นอยู่ในที่ไกล บัณฑิตพึงทราบวินิจฉัยในคำนี้ว่า พรหมปกติ ทางของ
พรหม ได้แก่กุศลมาน ๔ ได้ชื่อว่าทางของพรหม ส่วนวิบากมาน ชื่อว่า ทางดำเนิน
ชีวิตของพรหมเหล่านั้น

นี่คือการที่จะรู้จักพรหมจริง ๆ ว่า การที่จะปฏิสนธิเกิดเป็นพรหมได้ ก็ต้องด้วย
เหตุ คือ การอบรมเจริญสมถภาวนาจนกระทั่งบรรลุถึงกุศลมาน ทั้งรูปมานและ
อรูปมาน ชื่อว่าทางของพรหม ส่วนเมื่อปฏิสนธิแล้ว ผลของกรรมทำให้ดำรงความ
เป็นพรหมอยู่จนกว่าจะสิ้นเหตุ คือ ผลของกุศลนั้น จึงจะจุติ และพรหมไม่ต้องอาศัย
การบริโภคอาหาร ไม่ต้องหายใจ เพราะฉะนั้น วิบากของพรหมหรือว่าทางดำเนินชีวิต
ของพระพรหม ก็คือ ผลของกุศลมานนั่นเอง ทำวสหมบดีพรหมกล่าวอย่างนี้ว่า

เจ้าไม่รู้ทางของพรหมนั้น จะกระซิบบิไปทำไม จะบ่นเพ้อไปทำไม เพราะเหตุว่า
พรหมทั้งหลายย่อมดำเนินชีวิตด้วยมานที่เกิดแต่ปีติ ย่อมไม่บริโภคสิ่งที่เกิดจากหญ้า
นั้น (หมายความว่าถึงข้าวต่าง ๆ เช่น ข้าวสาลี) ย่อมไม่เคี้ยวกินเยี่ยงโค ทำนอยาลำบาก
ด้วยเรื่องไม่ใช่เหตุเลย

ถึงท่านจะตระเตรียมอาหารอย่างประณีตอย่างข้าวปายาส และมุ่งจะให้
พระพรหมได้บริโภคอย่างอิมหนา พระพรหมก็ไม่ได้บริโภคอาหารอย่างมนุษย์และสัตว์
ทั้งหลาย เพราะว่าการเกิดเป็นพรหมนั้น รูปของพรหมเป็นรูปที่ละเอียดมาก ไม่ต้อง
อาศัยอาหารเป็นคำข้าวอย่างในมนุษย์ และไม่ต้องมีทุกข์ที่จะเกิดเพราะลมหายใจ

ที่เราเจ็บไข้ได้ป่วย ก็เนื่องจากด้วยลมหายใจด้วยประการหนึ่ง บางครั้งถ้าเกิด
หายใจไม่สะดวก ก็เป็นความทุกข์ทรมานอย่างยิ่ง แต่สำหรับพรหมแล้ว ไม่มีความ
เดือดร้อนในเรื่องที่จะต้องบริโภคอาหาร หรือว่าจะต้องหายใจ เพราะเหตุว่าเป็นรูปที่

ละเอียดมาก เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังที่เคยสนใจในพรหม หรือเคยถวายข้าวเพื่อที่จะให้พรหมอิ่มหน้า หรือบูชาพรหมด้วยของหอมต่างๆ จะได้ทราบว่า ไกลกันมาก ยากแก่การที่จะติดต่อกัน เพราะฉะนั้น ควรที่จะพึงกรรมของตนเอง ไม่ใช่พึงกรรมของบุคคลอื่น เพราะเหตุว่าถ้าท่านไม่ได้กระทำกุศลกรรมไว้ ก็ไม่มีใครสามารถจะช่วยท่านได้เลย

ผู้ฟัง ในครั้งพุทธกาล เท่าที่ผมจำได้มีอยู่ ๒ พรหม สหัมบดีพรหมที่มาอาราธนาพระผู้มีพระภาค กับภกพรหมที่พระพุทธรูปเจ้าขึ้นไปทรมาน นอกจากนั้นก็ไม่ได้ปรากฏในที่อื่น เป็นแต่เพียงกล่าวทั่วๆ ไป เรียกว่ามหาพรหม เป็นต้น ความจริงคำว่า พรหม บางทีเขาก็เรียกว่า เทพ

เทวกายา สมาคตา ศัพท์บาลีว่าอย่างนี้ กายท่านเรียกว่าหมู่ คือ หมู่ของเทพมาประชุมกันที่พระพุทธรูปประทับอยู่

ส. จาก **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค พรหมเทวสูตร** คงจะตอบปัญหาของท่านผู้ฟังที่ถามว่า ในเมืองไทยมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากมาย เช่น เจ้าที่ พระภูมิ พระพรหม ท่านเหล่านี้มีจริงหรือ ช่วยได้จริงหรือ ถ้าเป็นจริง ทำไมชาติเราไม่เจริญเท่านานาประเทศซึ่งไม่ได้ดูหมิ่นเข้าทรง แต่เขาเจริญรุ่งเรืองมาก ถ้าไม่ไหวไม่เช่นนั้น จะมีโทษไหม

ถึงเช่นนั้นไม่รู้ เพราะไกลมาก เพราะฉะนั้น ไม่มีโทษอะไรเลย ข้อสำคัญจะต้องระลึกถึงสภาพจิตของท่านว่า ท่านเช่นเพื่ออะไร หวังอะไรไหม มีโลภะ มีความต้องการอะไรไหม แม้แต่นางพราหมณ์ที่อาบน้ำหอม ๑๖ หม้อ เตรียมเครื่องหอมต่างๆ ทุกอย่างเพื่อที่จะบูชาพรหม เพื่อที่จะให้พรหมบริโภคนั้น มีความหวัง มีความต้องการอะไรไหม หวังจะหมดกิเลสโดยการบูชาพรหมได้ไหม ในเมื่อปัญญาไม่เกิดขึ้น ไม่ระลึก ไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง

และถ้าจะหวังสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ตาม ควรจะเป็นด้วยกรรมของตนเอง คือ กุศลกรรม ถ้าไม่ได้ทำกุศลกรรมไว้ ก็ไม่สำเร็จผลสมความมุ่งหมายใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ใช่ว่ากระทำกุศลกรรมแล้วก็ไปบูชาเช่นสรวงสิ่งทีคิดว่าศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ หวังว่าจะได้รับผลนั้นเป็นความต้องการด้วยโลภะ ไม่รู้ในเหตุผลตามความเป็นจริง

ขอกล่าวถึงข้อความที่ทำวสหมบตีพรหมได้กล่าวกับนางพราหมณี และได้
สรรเสริญคุณของท่านพระพรหมทေးที่ท่านเป็นพระอรหันต์ ซึ่งมีข้อความว่า

ที่ท่านพระพรหมทေးของท่านนั้น เป็นผู้หมดอุปกิเลส ถึงความเป็นอติเทพ
ไม่มีกิเลสเป็นเครื่องกังวล มีปกติขอ ไม่เลียดดูผู้อื่น

พระอรหันต์ยิ่งกว่าเทพทั้งหลาย เป็นการดำเนินชีวิตที่บริสุทธิ์มากสำหรับผู้
สันโดษ มีปกติขอ ไม่เลียดดูผู้อื่น ธรรมดาเวลากล่าวถึงผู้ที่ไม่เลียดดูผู้อื่น ท่านก็คิดถึง
พระภิกษุทั้งหลายซึ่งเป็นผู้ที่ไม่มีครอบครัวและไม่มีอาชีพที่จะไปเลียดดูบุคคลอื่น แต่
ข้อความในอรรถกถาได้อธิบายความหมายของการไม่เลียดดูผู้อื่นว่า หมายถึงความถึง
ไม่ก่อให้เกิดขันธอื่นอีกในภพต่อ ๆ ไป ดังนั้น ถ้าบุคคลใดยังมีกิเลสอยู่ ชื่อว่าท่านยัง
เลียดดูผู้อื่น เพราะเหตุว่าจะต้องมีนามขันธอื่น รูปขันธอื่นเกิดสืบต่อจากรูปขันธ นาม
ขันธที่ท่านยึดถือว่าเป็นตัวท่านในขณะนี้

เพราะฉะนั้น ในขณะนี้นามขันธรูปขันธเกิดที่ท่านยึดถือว่าเป็นตัวท่าน เมื่อ
กิเลสยังมี ก็ชื่อว่าท่านยังเลียดดูผู้อื่นข้างหน้าในอนาคต ซึ่งเมื่อจุติไปแล้ว สิ้นชีวิตไป
แล้ว ก็จะต้องมีการเกิดอีก มีนามธรรม มีรูปธรรม มีขันธอื่นนอกจากขันธนี้ จึงยังชื่อ
ว่า เป็นผู้เลียดดูผู้อื่น

ผู้ที่ชื่อว่าเลียดดูผู้อื่นนั้น คือ ผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่ กิเลสนั่นเองทำให้เลียดดูผู้อื่น
เพราะว่าเมื่อจุติแล้วก็ต้องปฏิสนธิ มีการเกิดสืบต่อเป็นบุคคลอื่น ตลอดเรื่อย ๆ ไป
ทุกภพทุกชาติ

สำหรับคำถามอีกข้อหนึ่งที่ว่า การเจริญกัมมัฏฐานเท่าที่ทราบจากญาติ ขนาด
ไปอยู่ที่สำนักปฏิบัติแห่งหนึ่ง พระท่านบอกว่า คนนี้จะเจริญกัมมัฏฐานได้ดี แต่เมื่อ
กลับมากลายเป็นคนซึม ๆ เจ็บ ๆ

นี่เป็นเพราะเหตุว่าไม่ได้ศึกษาข้อปฏิบัติให้เกิดปัญญาของท่านเอง หลายท่าน
คิดว่า เมื่อท่านจะเจริญกัมมัฏฐาน ใช้คำว่าเจริญกัมมัฏฐาน แต่ก็ยังไม่ทราบว่า
กัมมัฏฐานคืออะไร เจริญอย่างไร ก็ไปสู่สถานที่หรือสำนักปฏิบัติด้วยหวังว่า จะ
ประพุดิตตามคำที่ได้รับคำบอกเล่าว่าให้ทำอย่างนั้น หรือให้ประพุดิตอย่างนี้ แต่ไม่ใช่

เป็นการแสดงหนทางข้อปฏิบัติให้เกิดความเข้าใจสำหรับผู้ปฏิบัติเอง เพราะฉะนั้น ปัญญาก็ไม่เกิดขึ้น แม้ในเบื้องต้น ก็ไม่ทราบว่าปฏิบัติเพื่ออะไร ถ้าเพื่อให้ปัญญาเกิดขึ้น แต่ยังไม่ทราบว่า ปัญญาที่จะเกิดขึ้นรู้อะไร เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ปัญญาของผู้ปฏิบัติเลย เพราะว่าไม่ได้มีการชี้แจงแสดงเหตุผลของข้อปฏิบัติให้ผู้ที่จะปฏิบัติได้เกิดความเข้าใจเสียก่อนว่า ปฏิบัติเพื่ออะไร ปัญญารู้อะไร และข้อปฏิบัติอย่างไรที่จะเป็นการอบรมให้ปัญญาสามารถที่จะเกิดขึ้นรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงได้

เมื่อผู้ปฏิบัติไม่ศึกษาแม้ในหนทางปฏิบัติให้ได้เหตุผลของตนเองว่า เป็นหนทางที่ถูกต้อง มุ่งแต่เพียงจะไปปฏิบัติ จะไปทำตามที่ได้รับคำสั่งเท่านั้น ผลก็คือ ปัญญาไม่เกิด พร้อมกันนั้นอาจจะทำให้เข้าใจผิดในสภาพธรรมได้ เป็นผู้ที่ไม่เป็นปกติ ซึ่งก่อนไปก็ไม่ใช่คนที่ซึม ๆ เจียบ ๆ แต่เมื่อไปแล้ว เพราะว่าไม่ใช่ผู้ที่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง เมื่อกลับมาแล้ว จึงกลายเป็นคนที่ซึม ๆ เจียบ ๆ ผิดจากปกติ

๖๒๓

สำหรับข้อต่อไปที่ท่านถามว่า อีกรายหนึ่งแม่ลูกกัน มักไปวัดด้วยกัน เวลานั่งใช้เทียนจุด

นี่ก็ไม่มีเหตุผลเลย เจริญปัญญาคืออะไร ปัญญาอะไร นั่งทำอะไร ใช้เทียนจุดทำไม ถ้าใครปฏิบัติอย่างนี้ จะต้องอธิบายให้ได้เหตุผลว่า ทำไมจึงต้องนั่ง และทำไมจึงต้องใช้เทียนจุด ต้องเป็นความเข้าใจของผู้ปฏิบัติก่อน เมื่อได้เหตุผลจริง ๆ จึงสมควรที่จะปฏิบัติ แต่เมื่อไม่มีเหตุผล ไม่มีความเข้าใจว่าทำเพื่ออะไร เพราะฉะนั้น ก็ไม่เกิดปัญญาตั้งแต่ในขั้นต้น โดยการนั่งใช้เทียนจุด และวันหนึ่ง ลูกสาวนั่งเองที่บ้าน ไม่ได้มีอาจารย์คุมเหมือนที่วัด

ไม่ได้เป็นปัญญาของผู้ปฏิบัติเพื่อให้รู้สภาพธรรม รู้หนทางที่จะให้ปัญญาเกิดเลย และที่นั่นคุณ คุมอย่างไร คุณไม่ให้ลูกไปไหน หรือว่าคุณไม่ให้เทียนดับ หรือว่าคุณอะไรก็ไม่ทราบ เพราะเหตุว่าไม่ได้แสดงหนทางข้อปฏิบัติให้แจ่มแจ้งว่า เหตุผลของการกระทำอย่างนั้นคืออะไร เพียงแต่บอกว่า ไม่ได้มีอาจารย์คุมเหมือนที่วัด และที่กล่าวว่า ใช้เทียนของแม่จุด ไม่ใช่เทียนของตัวเอง นี่ก็ไม่มีเหตุผลอีกเหมือนกัน เทียนเป็นอย่างไร จุดทำไม ของใคร เพื่ออะไร แต่ท่านเจ้าของจดหมายที่เขียนมาถามคิดว่า นั่นไม่สำคัญ และได้เขียนต่อไปว่า ขณะนั่งอยู่เกิดร้องขึ้นมาดัง ๆ

ไม่มีเหตุไม่มีผลเลย ปัญญาอะไรที่จะทำให้ร้องขึ้นมาดัง ๆ

ตั้งแต่นั้นกลายเป็นคนไร้สติ พุดจาไม่รู้เรื่อง

เพราะเหตุว่าไม่ได้อบรมเจริญปัญญา จึงมีโทษมาก ซึ่งถ้าไม่เกิดปัญญาจริง ๆ และเข้าใจว่า ก็ดีเหมือนกัน ก็ได้กุศลเหมือนกัน ปฏิบัติอย่างไรก็ได้ นั่นไม่ใช่กุศลเลย เพราะถ้าเป็นกุศล ไม่มีโทษ ไม่มีภัย ไม่ว่าจะเป็กุศลในขั้นของท่าน ในขั้นของศีล ในขั้นของสมถภาวนา หรือในขั้นของวิปัสสนาภาวนา

เมื่อชื่อว่าเป็นกุศลแล้ว เป็นสภาพธรรมที่ดียิ่ง ให้ผลเป็นสุข จะไม่ให้โทษ จะไม่ให้ผลเป็นทุกข์ และจะไม่ทำให้ขาดสติ จะไม่ทำให้เสียสติ จะไม่ทำให้เป็นผู้ที่ปราศจากเหตุผล

และที่ว่า ผู้เป็นอาจารย์ก็บอกให้แม่ไปนั่งกัมมัฏฐานช่วยรักษาลูก ก็ไม่มีเหตุผลอีกเหมือนกัน แม่ก็กลัวบ้า ลูกจึงบ้าต่อไป

นี่เป็นข้อปฏิบัติซึ่งส่วนมากหลายท่านคิดว่า จะผิดจะถูกอย่างไรก็เป็นกุศล แต่ความจริงแล้วไม่เป็นกุศลเลย ซึ่งผลก็ปรากฏ เห็นโทษจริง ๆ ว่า ต้องเป็นเพราะเจริญอกุศล ไม่ใช่เจริญกุศลแน่นอน ผลจึงได้เป็นอย่างนี้

ท่านผู้ฟังถามว่า การเจริญกัมมัฏฐานทำให้คนเป็นบ้าจริงหรือ

คำว่า กัมมัฏฐาน ใช้กันมาก แม้แต่ที่ไปนั่งจุดเทียน ก็บอกว่ากัมมัฏฐาน เพราะฉะนั้น ที่ใช้คำว่ากัมมัฏฐานนั้น ไม่ได้ศึกษาเลยว่า กัมมัฏฐานคืออะไร สมถกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐานแตกต่างกันอย่างไร เพราะเหตุใดจึงเจริญวิธีที่ต่างกัน และแต่ละวิธี แต่ละหนทางของการเจริญกัมมัฏฐาน เช่น สมถกัมมัฏฐานนั้น ประกอบสมบุรณ์ด้วยเหตุผลอย่างไร เมื่อไม่ศึกษา ปัญญาแม้เล็กน้อยก็ไม่เกิดขึ้น

เพียงแค่ใช้คำว่า กัมมัฏฐาน แต่เป็นการเจริญอกุศล ผลคือโทษปรากฏ เพราะฉะนั้น เพียงกัมมัฏฐานเท่านั้น ตอบไม่ได้ว่าทำให้คนเป็นบ้าจริงหรือ

สำหรับผู้ถามเอง เข้าใจความหมายของกัมมัฏฐานแล้วหรือยัง ถ้ายังไม่เข้าใจ และถามเพียงว่า การเจริญกัมมัฏฐานทำให้คนเป็นบ้าจริงหรือ ซึ่งตามเรื่องที่ท่านเล่า ท่านใช้คำว่ากัมมัฏฐาน ผลคือเป็นบ้า และท่านถามต่อไปว่า การเจริญกัมมัฏฐาน จำเป็นต้องมีอาจารย์คุมทุกครั้งหรือ นี่เป็นเพราะไม่ได้ศึกษาเรื่องกัมมัฏฐาน เพราะฉะนั้น ก็ไม่ทราบวกัมมัฏฐานนั้นเจริญเพื่ออะไร ทั้ง ๆ ที่กัมมัฏฐานเป็นกุศลทั้งสิ้น

สมถกัมมัฏฐานเป็นการสงบระงับจากกิเลส แม้ทางใจ เพราะเหตุว่ากิเลสมีหลายชั้น กิเลสที่สามารถจะกระทำทุจริตทางกาย ทางวาจา ก็เป็นกิเลสอย่างหยาบซึ่งปรากฏ แต่เวลาที่ไม่ได้กระทำทุจริตทางกาย ทางวาจา แต่กิเลสเกิดแล้ว มีโลภะ

เกิดขึ้นแล้ว มีโทสะ มีความขุ่นใจ มีความไม่แช่มชื่นของจิตเกิดขึ้นแล้ว แม้ว่ายยังไม่
ล่องออกไปทางกาย ทางวาจา แต่ผู้ที่เห็นโทษก็เห็นว่า ขณะนั้นเป็นอกุศล เป็นสิ่งที่น่า
รังเกียจ เป็นโลภะ เป็นโทสะ ปัญญาที่เห็นโทษอย่างนั้น จึงรู้หนทางที่จะสงบจาก
โลภะ โทสะในขณะนั้น เช่น ถ้าจิตไม่แช่มชื่นและเห็นว่าเป็นโทษเป็นอกุศล เจริญ
เมตตา ไม่มีความโกรธ ก็เป็นกุศลจิต เพราะฉะนั้น แทนที่จะเป็นโทษ ผู้ที่มีปัญญาก็
เกิดเมตตาแทนความไม่แช่มชื่นของจิต ด้วยปัญญาที่รู้ว่า ความไม่แช่มชื่นแม้เพียง
เล็กน้อยนั้นเป็นอกุศล ส่วนเมตตาที่เกิดขึ้นนั้นเป็นกุศล

การอบรมเจริญสมณะ หรือความสงบของจิต ไม่ใช่จะต้องไปสู่สถานที่หนึ่ง
สถานที่ใด แต่เป็นเพราะว่าขณะใดที่จิตไม่สงบ และรู้วิธีว่าสภาพธรรมใดตรงกันข้าม
กับสภาพที่ไม่สงบในขณะนั้น ซึ่งเมื่อสภาพธรรมที่ตรงกันข้ามนั้นเกิดขึ้น เช่น ความ
เมตตาเกิดขึ้นแทนโทสะ ขณะนั้นก็เป็นการอบรมสมณภาวนาในชีวิตประจำวัน

ถ้าเมตตาในชีวิตประจำวันไม่เกิด แต่จะไปหาที่สงบ ๆ เจริญเมตตาสัก ๑๕
นาที ก็เป็นสิ่งซึ่งเป็นไปไม่ได้ เพราะว่าทั้งวันเมตตาไม่เคยเกิดเลย สภาพของเมตตามี
ลักษณะเป็นอย่างไรก็ไม่ทราบ เป็นกุศลอย่างไร แตกต่างกับขณะที่จิตไม่แช่มชื่น
อย่างไรก็ไม่ทราบ

เรื่องของการไม่ศึกษา เรื่องของการไม่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ย่อมไม่
สามารถที่จะอบรมกัมมัญฐานประเภทใดประเภทหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นสมถกัมมัญฐาน
หรือว่าวิปัสสนากัมมัญฐานที่ถูกต้องได้ ก็ไปเจริญอกุศล และกับบอกว่า ไปเจริญ
กัมมัญฐาน เพราะฉะนั้น ผลก็คือ โทษของอกุศลย่อมปรากฏให้เห็น

และที่ถามว่า การเจริญกัมมัญฐานจำเป็นต้องมีอาจารย์คุมทุกครั้งหรือ
ก็ต้องศึกษาให้เข้าใจว่า สมถกัมมัญฐานคืออะไร วิปัสสนากัมมัญฐานคืออะไร
นอกจากนั้นแล้วไม่ใช่กุศล ถึงแม้จะใช้คำว่ากัมมัญฐาน และเมื่อเป็นความเข้าใจผิด
เพราะฉะนั้น ก็เจริญอกุศลแทนที่จะอบรมเจริญกุศล

คำถามสุดท้ายของท่านที่ว่า ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ควรทำได้ทุกที่ ไม่ว่า
เวลาใด สถานที่ใด จริงหรือไม่

ไม่ใช่เพียงตอบสั้น ๆ ว่า จริง แต่จะต้องศึกษาให้เข้าใจเรื่องของสมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน และพิจารณาเหตุผลให้ถูกต้องว่า ปัญญาขั้นสมถะคืออย่างไร ปัญญาขั้นวิปัสสนารู้อะไร ซึ่งสมถะคือความสงบของจิตนั้น ขณะใดก็ได้ที่ไม่ใช่การเจริญกุศลขั้นทาน ไม่ใช่การเจริญกุศลขั้นศีล เพราะฉะนั้น ก็ไม่จำกัดสถานที่ ไม่จำกัดเวลา ขณะนี้ก็ได้ เมื่อไรก็ได้ ที่ไหนก็ได้

ถ. ภาวนามยปัญญานั้น คือ ปัญญาที่เกิดขึ้นโดยที่ไม่ใช่เกิดจากการคิดใคร่ครวญด้วยเหตุผล อาจารย์เคยกล่าวว่า การพิจารณานามรูปก็ดี พิจารณาได้โดยไม่ต้องคิด ผมสงสัยว่า ถ้าเราไม่คิดตาม หรือไม่มีการใคร่ครวญอะไรเลย ไม่มีลักษณะของความคิดในการพิจารณานั้น ผมยังมองไม่ค่อยออก

สุ. โดยมากเวลาใช้คำว่า ความคิด เรามักจะคิดถึงคำ หรือคิดถึงเรื่อง มีท่านผู้หนึ่งถามว่า คำต่าง ๆ ที่เราพูดกันทุกวัน ๆ มีจริงไหม คำต่าง ๆ นี่มีจริงไหม

ถ้าไม่มีการระลึกรู้ถึงความหมายของคำนั้น คำต่าง ๆ นั้นก็ไม่มี ทุกครั้งที่นึกถึงคำอะไรก็ตาม ที่คิดว่าคำนี้มี ก็เพราะว่ามีการคิดนึกถึงคำนั้น คำนั้นจึงมี

คำไม่ใช่สภาพธรรม แต่ว่าการคิดนึกถึงคำเป็นสภาพธรรม เพราะฉะนั้น ขณะที่กำลังคิดนึกถึงคำ ขณะนั้นไม่รู้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ซึ่งเป็นสภาพที่สามารถปรากฏทางตาเป็นสี สัน วัณณะต่าง ๆ ปรากฏทางหูเป็นเสียงต่าง ๆ ไม่ใช่คำ ปรากฏทางจมูกเป็นกลิ่นต่าง ๆ ก็ไม่ใช่คำ ไม่ใช่การนึกถึงคำอีก ปรากฏทางลิ้นก็เป็นรสต่าง ๆ ปรากฏทางกายก็เป็นเย็นบ้าง ร้อนบ้าง อ่อนบ้าง แข็งบ้าง ตึงไหวบ้าง ซึ่งเป็นลักษณะของสภาพธรรมที่มีจริงที่ไม่ใช่คำ แต่ตามปกติทุกท่านคุ้นเคยกับการคิด ไม่เคยหยุดคิดเลย เวลาเห็นอะไรคิดต่อทันทีถึงสิ่งที่เห็น เวลาที่ได้ยิน ก็คิดถึงเรื่องที่ได้ยิน เวลาที่ได้กลิ่น ก็คิดถึงสภาพของกลิ่นที่ปรากฏ เป็นกลิ่นต่าง ๆ เกิดขึ้นในความทรงจำ ในความคิดนึก

เพราะฉะนั้น การเจริญปัญญาไม่ใช่การหยุดคิด และไม่ใช่ว่าความคิดนั้นเป็นปัญญาที่รู้ลักษณะของสภาพธรรม การอบรมเจริญปัญญาต้องสามารถที่จะแยก

ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏได้ตามความเป็นจริง การยึดถือสภาพธรรมทั้งหลายว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน จึงจะหมดไปได้

ต้องเป็นผู้ที่ตรงและละเอียด ต้องรู้ชัดว่า ความคิดขณะที่คิด ไม่ใช่ขณะที่เพียงระลึก และศึกษา รู้ในสภาพที่ปรากฏโดยที่ไม่ได้คิด

ท่านอาจจะคิดว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะมีการศึกษาพิจารณาโดยไม่คิด แต่ขอให้คิดถึงตามความเป็นจริงว่า เวลานี้ท่านเห็นหลายอย่าง ไม่ต้องคิดก็รู้ใช่ไหมว่า สิ่งนั้นเป็นอะไร เพราะความชำนาญในการที่เคยจดจำลักษณะของสิ่งที่ปรากฏไว้ เพราะฉะนั้น ทันทีที่เห็นรู้เลย อะไรนอนอยู่ที่นั่น ไม่ต้องคิดถึงชื่อเลย แต่ก็รู้ว่าอะไร โดยไม่ต้องคิดถึงคำด้วย ทำไมเป็นไปไม่ได้ ทำไมรู้ได้อย่างรวดเร็ว เพราะฉะนั้น ถ้าอบรมเจริญปัญญาจริง ๆ แม้ไม่คิด แต่เพราะศึกษาจนเป็นความรู้ที่ชำนาญจริง ๆ ก็สามารถที่จะรู้ในลักษณะของสภาพรู้ซึ่งเป็นนามธรรม และลักษณะของรูปที่ปรากฏ โดยที่ไม่ปะปนกัน

จิตเกิดดับรวดเร็วตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นโลภมูลจิต โทสมูลจิต โมหมูลจิต หรือมหากุศลจิตที่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ก็ต้องเกิดดับรวดเร็วเสมอกันหมด เท่ากันหมด แต่ความชำนาญในการที่เคยรู้สิ่งที่ปรากฏโดยความเป็นตัวตน ก็ทำให้ยึดถือและเข้าใจว่า สภาพธรรมที่ปรากฏเป็นตัวตนอย่างหนึ่งอย่างใด เป็นคนก็ได้ เป็นสัตว์ก็ได้ เป็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ ก็ได้ นั่นคือลักษณะสภาพของความเป็นตัวตน เพราะความรวดเร็วของความรู้ที่เคยชินและทรงจำไว้ โดยที่ไม่ได้กระจัดกระจาย ไม่ได้รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมแต่ละอย่างซึ่งเกิดดับ

ด้วยเหตุนี้ การอบรมเจริญสติปัฏฐาน ซึ่งเป็นการอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรม จึงต้องอาศัยการฟัง การอบรม มนสิการ และความเข้าใจ เป็นปัจจัยให้สติเกิดขึ้นศึกษาระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ โดยที่ไม่ใช่เพียงแค่ขั้นของความคิด และปัญญาที่รู้ลักษณะของสภาพธรรมนั้นก็ค่อย ๆ เพิ่มขึ้น ๆ ทีละเล็กทีละน้อยจริง ๆ

ถ. ผมสังเกตดู เวทนาทางร่างกายเกิดขึ้นรู้สึกกว่า ความเป็นตัวตนจะน้อยกว่าเสียงที่เราได้ยิน เมื่อเสียงที่ได้ยินกระทบหู จะเป็นตัวตนขึ้นมาทันทีว่า นั่นเสียงคนนั้น เสียงคนนี้ หรือรู้เรื่องราว พูดอย่างนั้นอย่างนี้ แต่เวทนาที่เกิดความเจ็บความปวด ขณะที่เราพิจารณาก็เข้าใจว่าเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่ง ไม่ได้คิดว่าเราปวด หรือใครปวด รู้สึกกว่าจะใกล้เคียงกว่าทางหู ทางตา จะเป็นไปได้ไหม

สุ. เป็นไปได้ เพราะว่าสภาพธรรมที่กระทบกายเป็นรูปที่กระทบกัน หยาบกว่าทางอื่น

การจำแนกรูป เป็นรูปที่เห็นได้ ๑ รูป คือ สิ่งที่ปรากฏทางตา อีก ๒๗ รูป เห็นไม่ได้ ลักษณะของรูปทั้งหมดนี้ต่างกันออกเป็น ๒๘ ลักษณะ เฉพาะรูป คือ สีสังขารณะต่าง ๆ เท่านั้นที่สามารถจะปรากฏให้รู้ได้ทางตา เพราะฉะนั้น รูปนี้รูปเดียวใน ๒๘ รูป ที่กระทบได้และเห็นได้

การกระทบกันของเสียงกับโสตประสาทที่ดี ของกลิ่นกับฆานประสาทที่ดี ของรสกับชีวหาประสาทที่ดี ก็ยังเป็นการกระทบกันของอุปาทายรูปกับอุปาทายรูป ส่วนการกระทบกันทางกาย เป็นการกระทบกันของมหาภูตรูป รูปใหญ่ รูปที่เป็นประธาน เพราะฉะนั้น การที่จะระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางกาย ก็ดูเหมือนว่าเป็นความชัดเจนที่จะรู้ได้มากกว่าทางอื่น

แต่ตามความเป็นจริงแล้ว ที่เป็นอย่างนี้ เพราะเหตุว่ามีกายอยู่ตลอดเวลา พร้อมทั้งสติจะระลึกเมื่อไรก็ได้ ไม่เหมือนเสียง และไม่เหมือนสีสังขารณะที่ปรากฏทางตา เพราะถึงแม้ว่าจะหลับตา ทางกายก็ยังกระทบสัมผัสอยู่ ที่ทางกายจะขาดการกระทบสัมผัสนั้น ไม่มี เพราะฉะนั้น สติย่อมโน้มไปสู่การระลึก รู้ลักษณะของรูปที่กายมากกว่าที่อื่น ทำให้รู้สึกว่า ขำขำใน การที่จะรู้ว่า ลักษณะนั้นเป็นแต่เพียงลักษณะของรูปที่ปรากฏที่กาย

อย่างเช่น เสียง เข้าใจว่าเป็นรูปแน่นอน เพราะว่าเสียงไม่ใช่สภาพรู้ แต่เสียงเป็นสภาพที่ปรากฏทางหู ความที่เสียงเกิดและหมดไปเร็ว ไม่ได้ปรากฏได้อยู่เรื่อย ๆ เหมือนอย่างทางกาย อย่างเสียงเมื่อสักครู่นี้ ก็พอที่จะให้สติระลึกและพิจารณาได้ใน

ลักษณะสภาพของเสียง หรือจะพิจารณาในลักษณะของธาตุที่รู้เสียงในขณะที่กำลังได้ยินก็ได้ สติปัฏฐานมีอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าสภาพธรรมนั้นจะเป็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ดูเหมือนว่า จะยากแก่การที่จะรู้ได้ชัดเพียงไรก็ตาม แต่ว่าสภาพธรรมเหล่านั้นแต่ละลักษณะเป็นสภาพธรรมที่เป็นจริง พร้อมทั้งจะทำให้รู้ว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ถ้าขณะนี้สติเกิด ระลึกรู้ที่ละเล็กทีละน้อยโดยที่ไม่ใจร้อน ระลึก ศึกษา ซึ่งหน้าที่ของผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์ คือ ศึกษา ปัญญาที่ยังไม่เกิดก็จะเกิดขึ้นได้ในเมื่อศึกษา เพียรระลึก ศึกษา เพื่อที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏแต่ละทวารขณะหนึ่งขณะใด นั่นก็เป็นมหากุศล ซึ่งเมื่อได้สะสมอบรมเจริญมากขึ้น ปัญญาย่อมรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏได้ในวันหนึ่ง ดังเช่น พระอริยเจ้าทั้งหลายที่ท่านได้บรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า เพราะท่านได้อบรม ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ และศึกษาจนกระทั่งปัญญาที่รู้ชัดสามารถที่จะเกิดขึ้นได้

เป็นเรื่องที่ละเอียด เป็นเรื่องของปัญญาจริง ๆ ซึ่งต้องเป็นปัญญาจริง ๆ ถ้าไม่ใช่ปัญญา คือ ไม่ใช่ความสามารถที่จะรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ก็ต้องรู้ตามความเป็นจริงว่า ยังไม่ใช่ปัญญา

และเมื่อปัญญายังไม่เกิด ก็อาจจะสงสัยว่า ปัญญาที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะนั้นจะรู้ได้หรือ แต่รู้ได้ โดยการที่เริ่มศึกษาไปเรื่อย ๆ ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางหนึ่งทางใดใน ๖ ทางนี้ ที่ละเล็กทีละน้อย

๖๒๔

ถ. วิตกเจตสิกกับการคิดนึกเหมือนกันไหม

ส. สภาพลักษณะของวิตกเจตสิกเป็นการจรดในอารมณ์

ถ. ขณะที่นึกคิด ขณะนั้นจะเรียกว่าวิตกเจตสิกได้ไหม

ส. ที่จรดในคำ

ถ. ตรงนี้รู้สึกว่าจะเข้าใจกันยากมาก ในขณะที่ผู้ปฏิบัติเริ่มต้นปฏิบัติ คือ บางทีมือไปแตะกาน้ำร้อน ขณะที่ไม่ได้ปฏิบัติเจริญสติปัฏฐาน ก็รู้เหมือนกันว่าร้อน แต่ขณะที่ปฏิบัติเจริญสติปัฏฐาน เมื่อรู้ว่าร้อนแล้ว ก็มักจะตรึงคิดต่อไปว่า ร้อนนี้เป็น เป็นลักษณะของรูป ๆ หนึ่ง ซึ่งไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

ขั้นแรก ๆ ของผู้ปฏิบัติมักจะตรึงไปอย่างนั้น แต่ผู้ที่ตรึงไปอย่างนั้น ขณะนั้นก็ ไม่ได้รู้เลยว่า ที่ถูกนั้นก็เป็นเพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง อาจารย์ก็ได้เคยกล่าวไว้ว่า เป็นการมนสิการ แต่ถ้าผ่านการปฏิบัติไปเรื่อย ๆ ก็จะทำให้เป็นปกติยิ่งขึ้น คือ ขณะที่เห็น กิติ ได้ยินกิติ ถ้าผ่านการปฏิบัติไปจนกระทั่งสติเกิดขึ้นบ่อยครั้งก็จะรู้สึกว่า ไม่รู้สึก ตื่นเต้นเหมือนกับการที่สติเกิดขึ้นครั้งแรก ๆ และถ้าอบรมไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งสติ เกิดขึ้นวันละหลายครั้ง ๆ ความตื่นเต้นจะลดน้อยหายไป ความปกติก็จะมีมากขึ้น ๆ

ขณะที่มีสติ มีสัมปชัญญะเกิดขึ้น เห็น ก็ไม่ได้ตรึกว่า เห็นนั้น เห็นเพียงสี แต่ รู้ว่าลักษณะของการเห็นมี เป็นลักษณะหนึ่งโดยไม่ได้ตรึก ขณะนั้นวิตกเจตสิกก็มีอยู่ในจิตดวงนั้นแล้วใช่ไหม

ส. แน่นนอน

ถ. วิตกเจตสิกนี้ สังเกตยากเหลือเกิน ในพระอภิธรรมท่านกล่าวไว้ว่า เว้น ทวิปัญจวิญญาณ ๑๐ ดวงเท่านั้น นอกจากนั้นก็วิตกเจตสิกเกิดร่วมด้วย

แต่วิตกเจตสิกนี้ จะสังเกตลักษณะ รู้สึกว่าจะสังเกตยากมาก ที่แรกเข้าใจว่า คิดเป็นวิตกเจตสิก ถ้าขณะนั้นไม่ได้คิด เห็นแล้วรู้เฉย ๆ ไม่ได้คิดว่าเป็นเพียงเห็น

หรือเป็นเพียงสีเท่านั้น ก็คงจะไม่มีวิตกเจตสิก เพราะฉะนั้น วิตกเจตสิกเกิดขึ้น สังเกตไม่ได้

ส. อย่าใช้ชื่อ แต่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏแต่ละลักษณะ ถ้าสิ่งที่ละเอียดจะรู้ก่อนในตอนต้น ก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้

อย่างทางตา สภาพธรรมกำลังปรากฏอยู่แล้ว มีสภาพธรรมปรากฏ มีการเห็น ซึ่งไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงสภาพรู้สิ่งที่ปรากฏ สติระลึกและรู้ในลักษณะของสภาพรู้ เพื่อที่จะได้ชินในอาการรู้ ในธาตุรู้ และระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏทางตา เพื่อที่จะให้รู้ว่า ที่เคยยึดถือว่าเป็นตัวตน โดยเป็นคนบ้าง เป็นสัตว์บ้าง เป็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ บ้างนั้น เป็นความทรงจำในสิ่งที่ปรากฏทางตา ต้องค่อย ๆ ระลึกรู้ไป เพื่อให้เข้าใจสภาพธรรมที่ปรากฏเสียก่อน ส่วนเจตสิกมีจำนวนเท่าไร เกิดร่วมกับจิตดวงไหน ขณะไหน โดยการศึกษาปริยัติทราบ แต่ว่าสภาพธรรมนั้นจะปรากฏแก่ปัญญาหรือยัง นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ถึงไม่ปรากฏ แต่ว่าสามารถที่จะแยกขาดลักษณะนามธรรมและรูปธรรมออกจากกันได้ ก็เป็นการที่จะละคลายการยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏเป็นตัวตน สัตว์ บุคคล และสิ่งต่าง ๆ ได้

ค่อย ๆ ไปทีละเล็กทีละน้อย แม้แต่ที่กำลังคิดถึงเรื่องวิตกเจตสิก ถ้าสติระลึก ก็รู้ว่าเป็นเพียงสภาพที่คิด และระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมรูปธรรมที่กำลังปรากฏต่อไป

ถ. ขณะที่ระลึกรู้ว่า สภาพที่คิดนึกขณะนั้นเป็นเพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง แต่ก็ไม่รู้ว่า เป็นนามธรรมชนิดไหน

ส. ไม่ต้องรู้ รู้แต่ว่าเป็นนามธรรม ซึ่งเป็นสภาพคิด

ถ. เมื่อไรจะรู้นามธรรมที่ต่างประเภท ต่างชนิด

ส. แล้วแต่ว่าจะปรากฏแก่ปัญญาหรือไม่ขณะใด เป็นเรื่องที่จะต้องอบรมไปเรื่อย ๆ แต่การอบรมเจริญสติปัฏฐานทั้งหมดเพื่อวัตถุประสงค์ หรือจุดประสงค์อันเดียว คือ ละความเห็นผิดที่เคยยึดถือสภาพธรรมเป็นตัวตน คือ เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ

เพราะฉะนั้น ตราบใดที่ยังรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ก็ยังไม่มี การรู้ว่าเป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ส่วนการที่จำได้ รู้ว่าเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น ไม่ใช่ขณะที่เห็นเสียแล้ว และสิ่งที่ปรากฏทางตา แท้ที่จริงแล้วหาความเป็นตัวตน สัตว์ บุคคล ในสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาไม่ได้ แต่ว่าทางใจจำได้ รู้ลักษณะ รู้ส่วนสัด รู้รูปร่าง รู้ความหมายต่าง ๆ นั้นเป็นเรื่องของทางใจ ไม่ใช่เรื่องของการเห็น

ทำไมต้องรู้ ก็เพื่อละความเห็นผิดที่เคยรวมสิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน วัตถุสิ่งต่าง ๆ เพราะฉะนั้น จึงต้องระลึกรู้จนกว่าจะปรากฏว่า สิ่งที่ปรากฏเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น นี่คือการละความเห็นผิด ไม่ใช่ละในขณะอื่น ต่อไป ในสังสารวัฏฏ์ก็เห็น และมีการระลึกรู้จนกว่าจะรู้ว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาจริง ๆ สภาพที่จำสิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นอะไร ก็เป็นแต่เพียงสภาพที่จำ

ด้วยเหตุนี้การอบรมเจริญสติปัฏฐานจึงต้องระลึกรู้รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ จนกว่าจะละการยึดถือว่าเป็นตัวตน ถ้าไม่เข้าใจจุดประสงค์ อาจจะไปพากเพียรทำอย่างอื่น ซึ่งจะไม่ละความเห็นผิดในขณะที่เห็น ในขณะที่ได้ยิน ในขณะที่ได้กลิ่น ในขณะที่ลิ้มรส ในขณะที่กระทบสัมผัส ในขณะที่คิดนึก เป็นสุข เป็นทุกข์ต่าง ๆ

ปัญญาสามารถรู้ชัดสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้ แต่จะต้องอบรมอริยาที่สะสมมามาก ไม่สามารถจะทำให้ปัญญาของใครเกิดความแจ่มแจ้งแทงตลอดได้ โดยไม่อบรมปัญญาแต่ละขั้นให้เกิดขึ้น

การที่จะเป็นปัญญาถึงขั้นพระอรหันต์ได้ จะต้องอบรมปัญญาจนกระทั่งถึงความ เป็นพระอนาคามีบุคคลก่อน การที่จะอบรมปัญญาจนกระทั่งถึงพระอนาคามีบุคคลได้ ก็ต้องอบรมปัญญาจนกระทั่งถึงขั้นพระสกทาคามีบุคคลก่อน การที่จะให้ปัญญาถึงความ เป็นพระสกทาคามีบุคคลได้ จะต้องอบรมปัญญาให้ถึงขั้นขั้นพระโสดาบันบุคคลก่อน เพราะฉะนั้น ปัญญาต้องเป็นลำดับขั้นจริง ๆ

และก่อนที่จะถึงความ เป็นพระโสดาบันบุคคล ปัญญาที่ยังไม่เกิดเลย ซึ่งเป็นขั้นของภาวณา เป็นการประจักษ์แจ้ง จะต้องมีขั้นของการฟังด้วยดี ด้วยสติ ด้วยการ

มนสิการ ด้วยปัญญาที่พิจารณาในเหตุผล ซึ่งความจำที่มั่นคงในสิ่งที่ได้ยินได้ฟังในเรื่องที่เกี่ยวกับสภาพธรรมจะเป็นปทัฏฐาน คือ เป็นเหตุก่อให้เกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม และศึกษาเพื่อความรู้ชัด เพื่อละความไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ไม่ใช่ทำอะไรอย่างอื่นเลย เป็นปกติที่สุด ซึ่งความเป็นปกตินี้จะเป็นปกติขึ้นเรื่อย ๆ เหมือนอย่างท่านผู้ฟังท่านหนึ่งที่ท่านกล่าวว่า สติเกิดครั้งแรกตื่นตื่น ความตื่นตื่น ความดีใจ ความเป็นตัวตน ไม่ได้หมดไปง่ายๆ เลย เพราะยังไม่ว่า แม้ขณะนั้นก็เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยและดับไปแล้ว ความตื่นตื่นก็เข้ามาปิดบังความไม่เป็นตัวตนต่อไป ตามความเคยชินที่สะสมมา

เพราะฉะนั้น การอบรมปัญญา คือ การสะสมเหตุปัจจัยใหม่ที่จะละอวิชชา ความไม่รู้ ความเห็นผิดในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ แต่ว่าปัญญายังไม่เกิด ยังไม่ได้กระทำการกิจของปัญญา ต้องอบรมก่อน เหมือนกับการปลูกพืชซึ่งจะค่อย ๆ เจริญขึ้น เติบโตขึ้นทีละเล็กทีละน้อย

ถ. ผู้ที่ปฏิบัติใหม่ ๆ เวลาที่มีความรู้สึกตัวเกิดขึ้น มีสติเกิดขึ้น เขาบอกว่า ดูโทรทัศน์ไม่รู้เรื่อง ผู้ที่ปฏิบัติใหม่ ๆ มักจะเป็นอย่างนี้

ส. ต้องระวัง อย่าปนลักษณะของสติกับสมาธิ ที่ดูโทรทัศน์ไม่รู้เรื่อง เพราะที่กำลังคิดเรื่องลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ หรือว่าระลึกตามธรรมดาและกัณฑ์หมดไป และก็มีการระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่ปรากฏต่อไปตามธรรมดา และกัณฑ์หมดไป เป็นปกติ

และทำไมเฉพาะดูโทรทัศน์ กำลังเห็นขณะนี้ เป็นโทรทัศน์ด้วยไหม ลองคิดดูชีวิตจริง ๆ ที่เห็นกันอยู่ทุกวันนี้ เหมือนกับดูโทรทัศน์ไหม

ถ. ไม่ใช่เฉพาะโทรทัศน์ นี่เป็นตัวอย่าง คือ ขณะที่ดูโทรทัศน์ก็ไม่ว่าเรื่อง ขณะที่ทำงานก็ทำไม่ถูก ขณะนั้นกำลังฝึกอะไร หยิบอะไรก็มักจะไม่ถูก เข้าใจไม่ถูก คือ ขณะที่ทำงานก็ดี จิตนี้กว่า การเห็นเป็นเพียงสี ขณะที่คิด อาจจะคิดเป็นเรื่องราว ทำให้คิดเรื่องอื่นไม่ได้ เพราะขณะนั้นกำลังคิดถึงเรื่องสี การดูโทรทัศน์เป็นตัวอย่าง

หนึ่ง เขาเข้าใจว่า ขณะที่สติเกิดขึ้นมีความรู้สึกตัวแล้ว จะนึกคิดเรื่องอื่น ๆ ไม่รู้เรื่อง คิดไม่ได้

ส. ข้อสำคัญที่สุด ขอให้เข้าใจความจริงว่า การอบรมเจริญปัญญาไม่ใช่ให้หยุดทำงานและไปเจริญปัญญา ถ้าเป็นปัญญาจริง ๆ สามารถที่จะรู้ชัดในสภาพธรรม ในขณะที่ทำงาน ไม่อย่างนั้นแล้วอย่าไปให้ชื่อว่าปัญญากับสภาพธรรมที่ไม่รู้ หรือไม่สามารถที่จะรู้ได้ในขณะที่ทำงาน

ทุกคนที่เกิดมาแล้วต้องมีกิจการงาน ไม่ว่าจะเป็นการรับประทานอาหาร การไปตลาด การอ่านหนังสือ การศึกษา การฟังธรรม ขณะที่ฟังธรรม สติเกิดได้ไหม การฟังธรรมกับการฟังโทรทัศน์ มีอะไรที่ต่างกัน ทางหู ต้องมีสภาพธรรมที่ได้ยิน และต้องมีการตรึกนึกถึงคำ หรือความหมาย ซึ่งสติจะต้องเกิดขึ้นระลึกรู้ความต่างกัน ของสภาพธรรมที่รู้เสียงกับรู้คำ แม้ในขณะนี้ ซึ่งไม่ใช่ดูโทรทัศน์ ไม่ใช่ฟังโทรทัศน์ มีการได้ยินเสียง การรู้คำ พิจารณาตรึกถึงเหตุผลว่า สภาพที่รู้เสียง ไม่ได้คิดถึงคำ เพียงแต่เป็นธาตุรู้เสียงเท่านั้น ส่วนการที่จะรู้ความหมายของแต่ละคำได้นั้น ไม่ใช่ในขณะที่ได้ยิน ต้องเป็นอีกขณะหนึ่งที่เกิดถึงความหมาย จึงปรากฏเป็นคำขึ้น

เพราะฉะนั้น ขณะนี้ซึ่งไม่ใช่ดูโทรทัศน์ ไม่ใช่ฟังโทรทัศน์ ก็มีสภาพธรรมทางหู ทางตาที่กำลังปรากฏเช่นเดียวกัน ทั้ง ๖ ทางนี้ ไม่คำนึงถึงว่าสิ่งที่ปรากฏเป็นอะไร เพราะว่าหลีกเลี่ยงไม่ได้ มีกรรมทำให้จักขุปสาทเกิดขึ้น จะกระทบกับรูปารมณ์อะไร จะเกิดการเห็นอะไร ก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่เมื่อสติระลึกรู้ว่าสภาพธรรมนั้น เป็นอนัตตา บังคับไม่ได้ หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ระลึกรู้ได้ตามความเป็นจริง

กำลังดูหนัง เวลาดู เห็นแล้วก็คิดถึงรูปร่างสีฐานของสิ่งที่เห็น เวลาได้ยินก็คิดถึงคำ ถึงความหมายของเสียงที่ได้ยิน เป็นสภาพธรรมทั้งหมด ถ้าปัญญาไม่ประจักษ์ว่า สภาพธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ คือ สภาพธรรมแต่ละลักษณะเท่านั้น จะไม่ประจักษ์ความเกิดขึ้นดับไปของสภาพธรรมใด ๆ เลย ไม่ว่าจะเป็นนามธรรมหรือรูปธรรม เพราะว่าที่จะประจักษ์การเกิดดับของสภาพธรรมได้

ต้องเป็นปัญญาที่เพิ่มความรู้ขึ้นจนทั่ว ไม่ใช่ไม่รู้ หรือว่าขณะที่คิดรู้ไม่ได้ ขณะที่ทำงานรู้ไม่ได้ นั่นไม่ใช่ลักษณะของการอบรมเจริญปัญญา

ถ. ที่แรก ๆ ผมรู้ชัดอย่างนั้นจริง ๆ รู้ลักษณะที่กำลังรู้ตัวตน รู้ว่าลักษณะนี้ไม่ใช่รู้ปรมาตถ์

ส. นั่นเป็นความเข้าใจ แต่ที่ว่าผมรู้ชัดนี้ จริงไหม

ถ. ใช้คำว่า ผมรู้ชัด จำเป็นต้องใช้บัญญัติ จึงจะเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ

ส. คิดว่าเป็นบัญญัติที่ต้องใช้คำ แต่ในจิตใจที่ลึกจริง ๆ หมดความเป็นผม แล้วหรือยัง

ถ. ยังมีอยู่ ตัวตนนี้แกะกันไม่ออก

ส. เพราะฉะนั้น ขั้นการที่เข้าใจว่ารู้ชัด ยังไม่ได้ทำลายความเป็นตัวผมออกไปได้

ถ. ขณะนั้นไม่ครับ

ส. ถึงแม้ว่าจะกล่าวว่า รู้ชัดแล้ว แต่ความรู้ชัดนั้น ก็ไม่ทำลายความเป็นตัวผมออกไปได้

ถ. จริงครับ

ส. เพราะฉะนั้น ยังไม่พอ ยังมีอีกมากเหลือเกินที่สติและปัญญาจะต้องระลึกรู้ จนกระทั่งสามารถที่จะทำลายความเป็นตัวผมออกไปได้จริง ๆ

ถ. ความว่องไวของบัญญัติธรรม กับการที่ปัญญาเราอ่อน ปัญญายังเหมือนเด็กแบเบาะ

ส. เพราะฉะนั้น ยังไม่ใช่ปัญญาที่จะทำลายตัวผม ก็จะต้องเจริญปัญญาที่สามารถทำลายความเป็นตัวผมให้ได้

ถ. ยาก และอีกนาน ถ้าปัญญาจะสมบูรณ์อย่างที่อาจารย์ว่า

ส. เพราะฉะนั้น ยัง ที่รู้ว่ายัง ก็เพื่อที่จะได้อบรมให้เป็นความรู้เพิ่มขึ้น และอย่าเพิ่งใจร้อน การที่จะเอาตัวผม ตัวใหญ่นี้ออกไปได้ จะต้องระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละลักษณะจริง ๆ เรื่อย ๆ ลักษณะของปัญญาเป็นสภาพ

ธรรมที่รู้จริง รู้ชัดในสภาพธรรมที่ปรากฏจึงไม่หวั่นไหว แต่ถ้ามีการหวั่นไหวว่า นั่นไม่ได้ นี่ไม่ได้ ดูโทรทัศน์ไม่ได้ อ่านหนังสือพิมพ์ไม่ได้ ก็เป็นความหวั่นไหว ไม่ใช่ความรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

ถ. ปัญญาที่รู้ชัด ผมเคยปรากฏมาแล้ว ตอนที่ปัญญาที่รู้ชัด จริงอยู่ที่ดีใจ เพราะลักษณะของสภาพธรรมปรากฏ เราสามารถรู้ชัด รู้ได้ถูกต้องตามที่อาจารย์บรรยาย แต่ที่ดีใจนั้น เป็นภายหลัง ไม่ใช่ขณะที่ปัญญาที่รู้ชัด

ส. เพราะฉะนั้น จะต้องไม่หวั่นไหวที่จะระลึกถึงแม้ความดีใจในขณะนั้น เรื่องที่จะระลึกถึง เท่าไรก็ไม่พอ ไม่พอจริง ๆ ตราบใดที่ยังหวั่นไหวอยู่ ก็เรียกว่าไม่พอ จะต้องระลึกถึงลักษณะของความคิด ของความดีใจ ของความเสียใจ ของความโกรธ ของทุกสิ่งทุกอย่างที่เคยยึดถือว่าเป็นตัวตน

ถ. ที่รู้ชัดนั้นไม่หวั่นไหว และก็ดีใจ

ส. เพราะฉะนั้น ขณะนั้นก็ต้องระลึกต่อไปอีก แม้ความดีใจก็เป็นสติปัฏฐาน เป็นสภาพธรรมที่มีจริง ที่ไม่ใช่เรา

ถ. ถึงขั้นนั้น ผมว่าเฉียด ๆ พระโสดาบัน

ส. ไม่เลย อีกไกลมากทีเดียว อย่าเข้าใจว่าเป็นอย่างนั้นเลย

ถ. ถ้าไม่หวั่นไหว มีความชำนาญและแคล่วคล่องในสติปัฏฐาน ไม่หวั่นไหวทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจบ่อย ๆ ยังไม่เฉียดอีกหรือ

ส. ยัง ยิ่งอีกมากทีเดียว อย่าเพิ่งไปใกล้ท่านเร็วนัก พระอริยเจ้า จากความเป็นปุถุชนสู่ความเป็นพระอริยเจ้า ต้องเป็นปัญญาจริง ๆ ต้องประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ปะปนกันเลย

ถ. ขั้นที่ว่าสติเกิดขึ้นรู้ชัดในสติ วิริยะ ปัญญา สมาธิ ถ้าถึงขั้นนี้แล้ว จะได้บรรลุหรือเปล่า

ส. ยัง อย่าฝันเลย ดูเหมือนใจร้อนเหลือเกิน ขอให้รู้จริง ๆ ไม่ปะปนกันในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตามลำดับขั้นจริง ๆ ขอให้ตามลำดับขั้นจริง ๆ

ปัญญเป็นเสมือนแก้วมณีที่มีค่า ไม่ใช่จะหาได้หรือเกิดขึ้นได้ง่าย ๆ เพราะฉะนั้น ต้อง
รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า รู้ เป็นความรู้จริง ๆ

๖๒๕

ถ. ขึ้นไหนถึงจะถึงพระโสดาบัน

ส. ถามเฉย ๆ ไม่สามารถที่จะรู้ได้ อบรมเองจนเป็นความรู้ขึ้น ก็จะมีหมดความสงสัยไปเป็นขั้น ๆ

ความหมายของเสกขบุคคลจริง ๆ คือ ผู้ที่เป็นพระอริยเจ้าชั้นพระโสดาบัน บุคคลจนถึงอรหัตตมรรคจิต รวมเป็น ๗ บุคคล และกัลยาณปุถุชน คือ ผู้ที่รู้ชัด ไม่หวั่นไหวในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมใด ๆ นั่นคือผู้ที่ศึกษา

สำหรับผู้ที่ยังปัญญายังไม่เกิดขึ้นรู้ชัด ยังคงหวั่นไหวอยู่ เป็นผู้ที่กำลังอบรมเจริญปัญญาเพื่อการที่จะเป็นเสกขบุคคล เพราะฉะนั้น ก็เหมือนกับคนซึ่งมีหนังสือด้วยกัน แต่ผู้ที่ยังไม่ใช่กัลยาณปุถุชนซึ่งมีความรู้เป็นวิปัสสนาญาณแล้ว ก็เหมือนคนที่ดูเท่านั้น แต่ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจ แต่ขณะที่ดูก็มีความพากเพียร มีวิริยะ มีการศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่เห็น เพื่อที่จะได้เป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะมีความรู้ถึงขั้นความเป็นผู้ที่ศึกษาได้ และไม่ได้ศึกษาอื่น ศึกษาลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏโดยไม่เลือก อย่าลืม ไม่ได้ศึกษาอื่น แต่ศึกษาลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏโดยไม่เลือกแม้ในขณะนี้ นี่คือความหมายของการศึกษา เลือกไม่ได้

สภาพธรรมตลอดชีวิต เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้นจริง ๆ ไม่ว่าจะมีความรู้สึกสับสนอลเวงสักเท่าไร ดีใจปะปนกับเสียใจ ปะปนกับความตื่นเต้น ปะปนกับความหวั่นไหวระทึกใจสักเท่าไร ก็เป็นแต่เพียงลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยตามความเป็นจริงในขณะนั้น ซึ่งปัญญาจะต้องไม่หวั่นไหวที่จะเห็นว่า เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรม จึงจะศึกษาในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่ปรากฏโดยสภาพความเป็นนามธรรมและรูปธรรม

สำหรับขณะที่ยังไม่รู้ ยังพากเพียรที่จะรู้ว่าลักษณะของนามธรรมเป็นอย่างไร ลักษณะของรูปธรรมเป็นอย่างไร ขณะนั้นก็เป็นนามธรรมบ้าง เป็นรูปธรรมบ้าง น้อย

เหลือเกิน และลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่ปรากฏจะชื่อว่าชัดไม่ได้ ในเมื่อ เป็นความรู้ที่น้อยเหลือเกิน เพราะว่าเดี๋ยวรู้บ้าง เดี่ยวไม่รู้บ้าง เดียวนามนี้รู้ เดียวนามอื่นไม่รู้อีกแล้ว เดียวห้วนไหวอีกแล้ว เป็นความรู้ที่น้อยเหลือเกิน เป็นความรู้ที่น้อยมาก ถ้าเป็นความจริงจริงๆ เพิ่มขึ้นเป็นขั้นๆ แล้ว สติระลึกถึงลักษณะที่เป็นนามธรรมไม่ห้วนไหว เมื่อระลึกแล้วรู้ในสภาพที่เป็นนามธรรม เพราะว่ากว่าจะรู้ได้ก็ต้องศึกษาพร้อมสติ ไม่ว่าจะเป็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ จนหมดความสงสัยในความหมายของคำว่า ศึกษาพร้อมสติ

ไม่ใช่การคิด แต่เป็นการศึกษา รู้ความหมายว่า ศึกษาพร้อมสติที่ระลึกถึงในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏนั้นคืออย่างไร ไม่ห้วนไหวจริงๆ ไม่ว่าจะสติเกิดระลึก หรือเวลาที่สติไม่เกิด หลงลืมสติ

ถ. กำลังทำกิจการงาน หรือกำลังตื่นอยู่ เจริญสติปัฏฐานได้ เวลาหลับไป เจริญสติปัฏฐานได้ไหม

ส. ถ้าสติเกิด ก็ได้ทั้งนั้น ทั้ง ๖ ทวาร

ถ. นอนหลับไป ผมเคยเจริญสติปัฏฐานในขณะที่หลับ

ส. ไม่ใช่ผมเคยเจริญ แต่เพราะสติเกิด

ถ. ในฝัน เจริญสติปัฏฐานเหมือนอย่างปกติอย่างนี้เอง

ส. แล้วต่อไปก็ต้องไม่แปลก ถ้าแปลกอยู่ ก็ยังห้วนไหวอีก ต้องเป็นธรรมดาทั้งหมดจริงๆ เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมแต่ละทาง เป็นธรรมดาเพื่อละ ถ้ายังแปลกอยู่ ยังตื่นเด่นอยู่ ก็ยังไม่ละ จนกว่าจะเป็นธรรมดา สามัญลักษณะเมื่อไร เป็นธรรมดาเมื่อนั้น จึงจะละได้

ขอตอบจดหมายของท่านผู้ฟัง ท่านเขียนมาจากบ้านเลขที่ ๑๔๔/๓ ซอย พาณิชยการธนบุรี จรัลสนิทวงศ์

วันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๙

เรียน อาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ที่นับถือ

ดิฉันได้ฟังธรรมที่ท่านอาจารย์บรรยายทางวิทยุกระจายเสียง จึงขอเรียนถาม
ปัญหาธรรมสัก ๓ ข้อ

ข้อ ๑ ความเลื่อมใสในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อย่างถูกต้องก็ดี ความ
ที่ตนเองมีศีล ซึ่งจะเป็นศีล ๕ หรือศีลที่พระอริยะใคร่แล้วก็ดี ดิฉันคิดว่าศีลเป็น
เครื่องช่วยในการปฏิบัติเจริญสติได้มากที่สุด ในเวลาปฏิบัติธรรม ดิฉันจะนับศีลที่
ตัวเองมีอยู่ว่ามีสักกี่ข้อ นับดูก่อนที่จะเจริญสติบ้างในบางวัน จะถือว่าเป็นการปฏิบัติ
ธรรมได้ไหม

ข้อ ๒ เรื่องสมาธิ สมาธิที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ถ้าดิฉันจะดูสมาธิของตนเองบ้าง
ตามสมควรว่า ไม่ส่งชดสายออกนอกจนเกินสมควร ทบทวนดูตนเองก่อนปฏิบัติบ้าง
ในเวลาปฏิบัติบ้าง ก็พยายามอบรมตนเอง ฝึกให้อยู่ในกุศลธรรมไปด้วย จะถือว่าเป็น
การปฏิบัติธรรมได้ไหม

ข้อ ๓. เรื่องสถานที่ปฏิบัติ หมายถึงที่อยู่อาศัย โดยธรรมชาติ ดิฉันเป็นคน
เจ็บไข้ ที่อยู่คล้ายกุฏิเล็ก ๆ ถือเป็นปัจจัย ๔ ของดิฉันได้ไหม ดิฉันก็ดูเวทนาในตนเอง
บ้าง จะเห็นมากหรือน้อย หรือไม่เห็นเลยก็สุดแท้แต่ (ไม่ขอพูดถึงข้อเท็จจริงในการ
เห็น) จะถือเป็นการปฏิบัติได้ไหม

ดิฉันไม่ได้หวังอะไรมาก แต่มีวัตถุประสงค์จะให้ตัวตนต่าง ๆ น้อยลง เพราะว่า
ความเจ็บไข้ในตนเองก็เป็นภาระแก่ดิฉันมากอยู่แล้ว

ขอแสดงความนับถือ

ส. เรื่องการปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องละเอียดเพราะมีหลายชั้น ในขณะที่ให้
ท่านเป็นกุศลจิต เป็นการปฏิบัติธรรมที่เป็นกุศล เพราะว่าขณะนั้นเป็นการสละวัตถุ
เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น แต่ส่วนมากที่ใช้คำว่า ปฏิบัติธรรม มักจะหมายความว่า
การอบรมเจริญปัญญา เพราะฉะนั้น สำหรับคำถามข้อที่ ๑ ที่ท่านผู้ฟังถามเกี่ยวกับ
เรื่องของศีล เข้าใจว่าที่ท่านปฏิบัติยังไม่ใช้สติปัฏฐาน

สติปัฏฐานไม่มีการเตรียมตัวก่อน ไม่ใช่พอนานจะปฏิบัติเจริญสติก็นับศีล
เสียก่อนว่า ขณะนี้หรือวันนี้ก่อนที่จะปฏิบัตินี้มีศีลกี่ข้อ นั่นเป็นตัวตนที่กำลังนับ และที่

กำลังจะเจริญสติ มีใครที่จะเจริญสติบ้างไหม สติจะเกิดหรือไม่เกิดไม่ได้อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาจริง ๆ กำลังฟัง สติระลึก รู้ลักษณะของสิ่งที่กระทบ ที่สัมผัสปรากฏที่กาย ไม่มีใครบอกให้สติเกิดระลึก รู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏที่กาย แต่อาศัยการฟังว่า สติเป็นสภาพที่ระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมชนิดหนึ่งชนิดใด ลักษณะหนึ่งลักษณะใดที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจก็ได้

บางท่านอาจจะเกิดระลึก รู้ลักษณะสภาพที่กำลังได้ยินในขณะนี้ น้อมไปที่จะรู้ว่า เป็นเพียงสภาพรู้ที่รู้เสียง หรือรู้สิ่งที่ปรากฏทางหูเท่านั้น สติจะเกิดเมื่อไร ขณะไหนก็ได้ แต่ไม่ใช่ว่าเตรียมสิ่ง หรือว่าเตรียมพร้อม หรือว่าเตรียมรอ โดยการนับศีลก่อน นับแล้วสติไม่เกิดได้ไหม กำลังนับ ยังนับไม่หมดเลย ถ้าเป็นสติปัฏฐานจริง ๆ สติเกิดได้ไหม ระลึก รู้ว่าที่นับที่คิดนั้นเป็นสภาพธรรมที่กำลังรู้ค่า รู้เรื่อง นั้นจึงจะเป็นสติปัฏฐาน คือ มีปัญญาที่รู้ความเป็นอนัตตา รู้ลักษณะของสติซึ่งเป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นจึงระลึก รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ไม่มีตัวตนที่จะไปเตรียมพร้อม จะไปรอคอย จะไปนับศีลก่อน และจึงจะเจริญสติ

ผู้ฟัง ผู้ที่จะเจริญสติปัฏฐาน บรรารถนาจะได้นิพพานหรือบรรารถนาจะรู้ลักษณะนามรูปที่ปราศจากตัวตน เจริญได้โดยที่ไม่ต้องเตรียมอะไร อยู่ที่ว่าผู้นั้นเข้าใจลักษณะของคำว่า รูปปรมาตถ์ นามปรมาตถ์ บัญญัติ และเข้าใจว่าสติมีสภาพอย่างไร ปัญญามีสภาพอย่างไร ฟังให้เข้าใจ ก็เจริญสติปัฏฐานได้

ส. หมายความว่า ไม่นับศีล ถ้ามีท่านที่นับก่อน จะแนะนำว่าอย่างไร

ผู้ฟัง ใช้คำว่า นับก่อน หรือตั้งเวลา หรือรอโอกาส เป็นสิ่งที่ผิดพลาดจริง ๆ ถ้าผู้ใดปฏิบัติ ละเน่ ไม่มีปัญญาที่เห็นถูกต้อง เป็นสิ่งที่เป็นไปได้จริง ๆ สติปัฏฐานที่อาจารย์บรรยายปกติจริง ๆ ถ้าผิดปกติ ก็เป็นไปได้

ส. คงจะห้ามเขานับไม่ได้ แต่สติสามารถจะเกิดระลึก รู้แม้ในขณะที่นับว่าเป็นแต่เพียงสภาพที่คิด เพราะฉะนั้น ถ้าเขาจะไม่ได้นับศีล แต่ไปนับเงินนับทอง หรือนับอย่างอื่น กำลังค้าขาย กำลังซื้อขาย สติก็สามารถที่จะระลึก รู้ว่า แม้ขณะนั้นก็

เป็นเพียงสภาพธรรมที่คิดเหมือนกัน สภาพคิดก็คิด คือรู้เรื่อง จะเป็นนับ ๑ ๒ ๓ หรือนับอะไรก็ได้แล้วแต่

ผู้ฟัง อย่างผมเป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ การติดตั้งบางชิ้นลำบากประณีตมาก ต้องใช้ความคิดมาก ผมก็เจริญสติได้ปกติ เพราะอะไร เพราะว่าขณะที่คิดว่า จะปะติดปะต่ออย่างไรจึงจะประณีต สติผมก็เกิดตามระลึก ฐานที่กำลังรับรู้บัญญัติ สติเกิดได้ทุกโอกาส ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ผู้ปฏิบัติต้องเข้าใจให้ถูกต้องว่า รูปปรมาตมคืออะไร นามปรมาตมคืออะไร ถ้าตรงนี้ไม่เข้าใจแล้ว เลิกดีกว่า อย่าไปปฏิบัติ อย่าไปเข้าสำนัก ไม่มีอะไรดีหรอก

ส. เป็นเรื่องความละเอียด เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังจะต้องพิจารณาถึงความละเอียดของปัญญาที่จะต้องใคร่ครวญในเหตุผลว่า การอบรมเจริญปัญญานั้น คือ การอบรมสภาพธรรมที่สามารถรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงได้

ความคิดห้ามไม่ได้ จะนับหรือจะคิด หรือจะทำอะไรก็ได้แล้วแต่ เป็นสิ่งที่มีจริง เพราะฉะนั้น สติสามารถที่จะเกิดขึ้นรู้ว่า ขณะนั้นเป็นแต่เพียงสภาพคิด

สภาพคิด เห็นไม่ได้ ได้ยินไม่ได้ สภาพคิดเป็นธรรมที่เมื่อเกิดขึ้นขณะใดก็คิดเท่านั้นเอง ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ตัวตน แม้ความคิดก็เกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัยที่ได้สะสมมา เพราะฉะนั้น แต่ละท่านก็มีสภาพธรรมที่ท่านสะสมมาเฉพาะตน ๆ ซึ่งเป็นเหตุให้การอบรมเจริญสติปัญญาต้องเป็นไปตามธรรมชาติ ตามปกติที่ท่านสะสมมาจริง ๆ แต่ถ้าท่านไปทำเหมือนอย่างคนอื่น ย่อมไม่สามารถที่จะรู้ชัดในความเป็นปกติของท่าน ที่มีปัจจัยจึงเกิดขึ้นตามความเป็นจริงได้

สำหรับปัญหาข้อที่ ๒ ท่านถามเรื่องเกี่ยวกับสมาธิ มีผู้ฟังท่านใดจะแสดงความคิดเห็นไหม

ผู้ฟัง เรื่องสมาธิผมไม่มีความรู้มาก แต่เรื่องเจริญสติปัญญา ไม่ต้องมีเวลาอะไรทั้งสิ้น มีอยู่อย่างหนึ่ง เจริญสติปัญญาสามารถจะรู้ชัด อธิบายอย่างไร คือ พิจารณาดูที่เข่าว่า นามปรมาตม รูปปรมาตม ของจริงเป็นอย่างไร อย่างที่อาจารย์เคยบรรยายว่า รูปปรมาตมทางกายบ้าง ทางหูกายบ้าง ทางลิ้นบ้าง เราจะ

พิจารณาอย่างไรถึงจะรู้ว่า รูปนี้เป็นปรมาตถ์ ผมพิจารณาอย่างนี้ ตัดบัญญัติออก เหลือแต่ของจริง รูปแข็งทางกาย ผมจะเทียบให้ฟัง ลักษณะที่แข็งของจริง รูปแข็งของจริงย่อมปรากฏให้รู้ได้ รู้ชัดในนามและรูป ผมใช้คำว่า อุบาย เอามือไปวางบนโต๊ะ ก็รู้ว่าโต๊ะนี้แข็ง คำว่าโต๊ะนี้ตัดทิ้ง ตัดบัญญัติออกให้หมด มีแต่ลักษณะที่ปรากฏจริง ๆ และผมก็ระลึกลักษณะที่ปรากฏ ผมระลึกอย่างนั้น ปัญญาเกิด รู้ชัดในขณะนั้นจริง ๆ

ส. อยากจะให้ตัดคำว่า ผมระลึกอย่างนั้น

ถ. แล้วผมจะเอาอะไรมาเป็นบัญญัติในการพูด

ส. สติเกิดระลึก ไม่ใช่ผมระลึก

ถ. สติเกิดระลึก คำนี้ถูก แต่ว่าคนเราจะพูดกัน อย่างพระพุทธเจ้าจะเทศน์ธรรม ต้องอาศัยบัญญัติใส่ลงไปเป็นปรมาตถ์ ยกบัญญัติขึ้นมาพูด จึงจะพูดเข้าใจ แต่จะหาบัญญัติในปรมาตถ์ไม่มี สมมุติว่า นานาพิกา ขอให้อาจารย์ตอบว่า นานาพิกาในโลกนี้มีไหม ของจริงที่ปรากฏมีไหม

ส. อะไรปรากฏ สภาพธรรมอะไรที่ปรากฏ

ถ. คำว่า นานาพิกาเป็นบัญญัติธรรม เป็นปรมาตถ์ที่ปรากฏมีไหม

ส. ถ้าไม่คิด จะมีคำปรากฏไหม อยู่เฉย ๆ ไม่คิด คำว่า นานาพิกา จะปรากฏไหม

ถ. เปรียบเทียบว่า นี่เป็นความเข้าใจของผม บัญญัติเป็นสิ่งที่ถูกต้องไม่ได้ ผมถูกต้องนานาพิกาไม่ได้ ผมไม่ได้ถูกต้องนานาพิกา ลักษณะที่แข็งต่างหากไม่ใช่ยานาพิกา นานาพิกาถูกต้องไม่ได้

ส. คิดถึงคำ นานาพิกา ได้ไหม

ถ. คิดถึง นานาพิกา เป็นคำ นามรู้ทางใจครับ รู้อรูป รู้บัญญัติ รู้ได้สารพัดทางใจ ไม่ว่าอะไรก็ได้หมด จะรู้วิชาการทางโลกก็รู้ได้ รู้หมด รู้บัญญัติเป็นตัวตน รู้ได้หมด ของจริง ๆ นานาพิกาไม่มี

ส. คิดถึงคำว่า นานาพิกา ได้ไหม

ถ. ได้ มี

ส. ถ้าไม่คิด คำว่า นาฬิกา จะมีไหม

ถ. ไม่มี

ส. ก็เป็นคำตอบอยู่แล้วว่า คำไม่ใช่สภาพธรรม แต่ว่ามี การคิด การตรึก ด้วยความทรงจำ เพราะฉะนั้น เวลาที่อบรมเจริญปัญญาจึงสามารถรู้ได้ว่า สิ่งที่ได้ ยินไม่ใช่สภาพรู้ และไม่ใช่สภาพที่คิดถึงความหมายด้วย เพราะว่าเวลานี้กำลังมีความ เข้าใจความหมายเป็นปกติ ตามปกติจริง ๆ เพราะฉะนั้น สติก็เป็นปกติ คือ ระลึกถึง สภาพธรรมที่ปรากฏตรงตามปกติ คือ ไม่ได้คิดถึงคำ แต่ระลึกว่า ที่คิดนั้นเป็นแต่ เพียงสภาพคิด นี่คือการที่จะไม่สะดุ้งสะเทือนว่า เป็นตัวตนที่คิด

ถ. พุดถึงเรื่องการเจริญสติปัฏฐาน อาจารย์ก็ได้พูดไปแล้วมากมาย ผู้ที่จะ เจริญสติปัฏฐาน ก่อนอื่นจะต้องได้ฟัง เมื่อฟังเข้าใจแล้วก็ค่อยเจริญ ก่อนที่จะเจริญ สติปัฏฐานจะต้องรู้จักว่า ลักษณะของการมีสติกับลักษณะของการหลงลืมสติ นั้น ต่างกันอย่างไร ซึ่งท่านทั้งหลายก็คงรู้อยู่บ้างแล้ว เพราะอาจารย์ได้พูดไปแล้วบ่อยครั้ง

แต่ผู้ที่เจริญสติปัฏฐานนั้น เมื่อมีสติเกิดขึ้น แต่แล้วไม่ได้ใส่ใจในอารมณ์ใด อารมณ์หนึ่ง และก็ปล่อยให้หลงลืมสติต่อไป อยากทราบว่า ขณะนั้นอินทรีย์ทั้ง ๕ ได้ ประกอบกับจิตครบหรือยัง ขาดอะไรบ้าง

ส. ไม่ครบ ขาดปัญญา เพราะว่าไม่ได้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลัง ปรากฏ

๖๒๖

ถ. เมื่อมีสติเกิดขึ้น รู้อารมณ์ทางใดทางหนึ่ง แต่ไม่ได้ตรึกไปว่าเป็นนาม หรือว่าเป็นรูป รู้อยู่ที่อารมณ์ ขณะนั้นจะมีปัญญาหรือยังครับ

สุ. ถ้าปัญญาเกิด ย่อมหมายความว่า ปัญญาที่ว่า ขณะนั้นยังไม่ได้ศึกษา ยังไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ถ. ทุกครั้งเมื่อมีสติเกิดขึ้นรู้อารมณ์แล้ว ลักษณะที่สังเกตหรือพิจารณา กับ ลักษณะที่ตรึกว่า นี่เป็นเพียงนาม นี่เป็นเพียงรูป ต่างกันอย่างไร

สุ. ถ้าคิดว่า ขณะนั้นเป็นนามธรรม หรือว่าสภาพธรรมที่ปรากฏเป็น รูปธรรม ขณะนั้นไม่ใช่ศึกษา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ เพราะว่าจิตกำลังมีค่า เป็นอารมณ์ ไม่ใช่สภาพที่กำลังศึกษา รู้ในลักษณะที่เป็นนามธรรมหรือเป็นรูปธรรม แต่ เป็นสภาพจิตที่คิด โดยมีค่าเป็นอารมณ์

ถ. ที่อาจารย์พูดว่า เมื่อมีสติเกิดขึ้นรู้อารมณ์ และพิจารณาในอารมณ์ นั้น ๆ ขณะที่พิจารณา หรือขณะที่สังเกต ขอให้อาจารย์อธิบายอีกครั้งหนึ่ง

สุ. ถ้าเปรียบเทียบกับขณะนี้ เห็น และรู้ด้วยว่าสิ่งที่เห็นเป็นอะไรโดยไม่ได้ นึกถึงค่า ขณะนี้มองไปรอบ ๆ ก็รู้ว่าสิ่งที่ปรากฏเป็นอะไร โดยที่ไม่ต้องนึกถึงคำว่า ไต้อะ แก้อี้ สมุด หนังสือ คน สัตว์ ไม่ได้นึกหรือตรึกถึงค่า แต่ก็มีสภาพที่รู้ใน ความหมายของสิ่งที่ปรากฏ แต่การรู้อย่างนั้นรู้ด้วยอวิชชา ด้วยความทรงจำว่า สิ่ง ที่ปรากฏนั้นเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด

อวิชชาเป็นนามธรรม เป็นสภาพที่รู้ในสิ่งที่ปรากฏ มีอาการ สภาพของธรรมอื่น ซึ่งตรึกหรือทรงจำในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ โดยสำคัญว่าเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด แต่ว่า ยังไม่ต้องนึกถึงค่า ยังไม่ต้องนึกถึงชื่อ ก็มีการยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏว่าเป็นสิ่งหนึ่งสิ่ง ใดได้ จันใด เวลาที่เริ่มที่จะพิจารณาศึกษา รู้ในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏเพิ่มขึ้น ก็ สามารถที่จะรู้ได้โดยไม่ต้องนึกถึงชื่อ ไม่ต้องนึกถึงค่าว่านามธรรม ไม่ต้องนึกถึงค่าว่า

รูปธรรม เช่นในขณะนี้ ที่กาย ก็ต้องมีสภาพธรรมที่ปรากฏเป็นอ่อนหรือแข็ง เย็นหรือร้อน ตึงหรือไหว เป็นของที่แน่นอน อ่อนหรือแข็งเป็นรูปใหญ่ เป็นมหาภูตรูป เพราะฉะนั้น ก็ปรากฏให้รู้ได้

เวลาที่สติไม่เกิดขึ้น ก็ไม่ระลึกตรงลักษณะแข็ง เพราะว่ามันเป็นเรื่องราว ถึงอดีต ถึงอนาคตต่าง ๆ เป็นเรื่องต่าง ๆ ขึ้น แต่ขณะที่สติเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏที่กาย ก็จะมีลักษณะที่แข็งหรือลักษณะที่อ่อนปรากฏ ขณะนี้ต้องมีแน่นอน ศึกษา ใส่ใจ รู้ในอาการอ่อนที่ปรากฏ ไม่ต้องไปจดจำสิ่งที่อ่อนที่กำลังปรากฏในลักษณะอ่อนนั้นว่าเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดเลย ไม่ต้องไปพยายามคิดว่า ที่อ่อนนี้เป็นเบา หรือว่าเป็นเนื้อ หรือว่าเป็นนิ่ว หรือว่าเป็นมือ ไม่ต้องไปพยายามย่นความทรงจำ ระลึกรู้ถึง หรือว่าคิดจดจำเอาไว้ เพราะว่าในขณะนั้นมีเฉพาะลักษณะอ่อนที่ปรากฏ เมื่อลักษณะอ่อนปรากฏ เพียงลักษณะที่อ่อน ก็ศึกษาเฉพาะตรงสภาพที่อ่อนที่ปรากฏ หรือสภาพนั้นอาจจะแข็ง ก็รู้ในลักษณะของแข็งที่ปรากฏ ไม่ต้องไปพยายามย่นนึกให้ได้ว่า นั่นอะไร นี่อะไร เพราะว่าขณะนั้นเป็นแต่เพียงลักษณะของสภาพธรรมชนิดหนึ่งเท่านั้นซึ่งสามารถปรากฏที่กาย นั่นคือ การศึกษา สำเนียงสังเกต จนไม่ยึดถืออาการอ่อนที่ปรากฏว่าเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด

ถ. เพราะฉะนั้น สังเกตพิจารณา ก็หมายความว่า ขณะที่สติเกิดขึ้น สมมุติว่ากำลังเห็น เมื่อเห็น มีความรู้สึกตัว ก็เห็นอยู่ เมื่อรู้ว่าเห็นนั้นเป็นอะไร ก็ไม่ได้ไปใส่ใจว่าเห็นอะไร แต่ผู้ที่เริ่มอบรมเจริญสติปัฏฐานใหม่ ๆ ซึ่งจะเป็นเพราะอวิชชาอบรมมาจนกระทั่งเข้าใจหรืออย่างไร ถ้าว่าเมื่อเห็นแล้วไม่ได้ตรัสว่าเป็นเพียงสีหรือเป็นเพียงเห็นแล้ว ก็มักจะรู้ว่าสิ่งนั้นเป็นอะไร เมื่อรู้ว่าสิ่งนั้นเป็นอะไรแล้ว ก็ไม่ได้ตรัสว่าเป็นเพียงรูปหรือเป็นเพียงนาม

ในขณะที่เห็นแล้วไม่ได้ตรัสว่า เป็นเพียงรูปหรือเป็นเพียงนาม ขณะนั้นก็ชื่อว่า ไม่ได้รู้ว่าเป็นนามหรือเป็นรูป ขณะที่รู้ว่าเป็นเพียงรูปหรือเป็นเพียงนาม รู้ไม่ได้สักที ถ้าไม่ได้ตรัส

สุ. วันหนึ่งก็จะได้

ถ. ถ้าไม่ตรัสรู้ว่าเป็นเพียงนามหรือเป็นเพียงรูป ก็คล้าย ๆ ว่า เฉย ๆ ไม่ได้รู้ว่าเป็นสมมุติบัญญัติด้วย และก็ไม่ได้รู้ว่าเป็นเพียงนามเป็นรูปด้วย ตกลงไม่รู้อะไรกันแน่

ส. ห้ามความคิดไม่ได้เลย ในขณะที่กำลังเห็น และจะเกิดนึกขึ้นมาว่า ที่กำลังเห็นนี้เป็นสภาพรู้ทางตา ก็ไปยับยั้งความคิดนี้ไม่ได้ แต่ในขณะนั้นก็มีสมาธิเข้าใจว่า ที่คิดไม่ใช่เป็นการระลึกรู้ ศึกษา สังเกตในอาการรู้ ในธาตุรู้ ในสภาพรู้ ซึ่งไม่ได้คิด เช่นในขณะที่เห็นนี้ ไม่ใช่ขณะเดียวกับที่คิด นี่แน่นอนที่สุด

เห็น ไม่ใช่ขณะเดียวกับที่คิด

เพราะฉะนั้น ถึงแม้จะคิดว่าเป็นนามธรรม คิดว่าเป็นรูปธรรม คิดว่าไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล สภาพที่คิดก็ยังคงเป็นสภาพที่คิดอยู่นั่นเอง แต่เรื่องที่เกิดขึ้นไม่ใช่เรื่องอื่น แต่มาคิดเป็นคำ เป็นเรื่องราว นามธรรมไม่ใช่ตัวตน รูปธรรมไม่ใช่ตัวตน ซึ่งไม่ใช่การศึกษารู้ในลักษณะของความไม่ใช่ตัวตนของสภาพที่กำลังเห็น เพราะฉะนั้น ขณะที่กำลังพูด พูดไปเรื่อย ๆ ว่า เห็นไม่ใช่ตัวตน ได้ยินไม่ใช่ตัวตน ขณะนั้นไม่ใช่ขณะที่กำลังศึกษาลักษณะของสภาพเห็นที่กำลังปรากฏ โดยสติเกิดขึ้น ระลึก และก็ศึกษา

ที่ใช้คำว่า ศึกษา หรือ พิจารณา หรือ สังเกต เพราะว่าตามตัวอย่างที่กล่าวถึงในตอนต้นว่า ในขณะที่สภาพแจ้งปรากฏแล้วก็สังเกต พิจารณา ศึกษา เพราะมีสภาพธรรม ๒ อย่างในขณะนั้น แจ้งเป็นสภาพธรรมที่ปรากฏทางกาย ไม่ใช่สภาพรู้ นี่เป็นลักษณะหนึ่ง และในขณะที่แจ้งปรากฏนี้ ต้องมีสภาพธรรมที่รู้แจ้งที่ปรากฏสภาพแจ้งจึงปรากฏได้ เพราะฉะนั้น ที่ใช้คำว่า สังเกต พิจารณา ศึกษา ก็เพื่อที่จะแยกลักษณะของสภาพธรรม ๒ อย่างออกจากกัน จึงจะเป็นความรู้ในสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน เพราะว่าลักษณะที่แจ้งไม่ใช่สภาพที่รู้แจ้ง นี่ต้องศึกษาในขณะที่แจ้งปรากฏทางกาย

ทางที่จะศึกษามีอยู่ ๖ ทาง ทางตาในขณะนี้ สีสันวันณะต่าง ๆ ที่กำลังปรากฏ ปรากฏแก่สภาพที่เห็นซึ่งเป็นจักขุวิญญาณ เป็นสภาพรู้ทางตา ไม่ใช่รู้เสียง ขณะที่

สี่สัณว์ณะกำลังปรากฏขณะนี้เอง ไม่ใช่ในขณะอื่น ต้องเป็นในขณะนี้ ๆ ขณะ
ธรรมดา ขณะปกติ ขณะที่เราเห็นตามธรรมดา และก็เกิดขึ้นระลึก โดยสังเกต ศึกษา
รู้ว่า สิ่งที่เราปรากฏนี้เป็นสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา จะไม่ใช่คำว่าคน ไม่ใช่คำว่าสัตว์
หรือวัตถุสิ่งของ จะไม่ใช่คำว่ารูปารมณ จะไม่ใช่คำว่าสี่สัณว์ณะ จะไม่ใช่คำว่า
วิณณ จะไม่ใช่คำอะไรเลยก็ได้ เพราะว่าสภาพนี้เป็นของจริงที่ปรากฏทางตา ทุกครั้ง
ที่ลืมตา สภาพนี้ต้องปรากฏ นี่คือนิยามของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ต้อง
ศึกษา คือ ต้องรู้ว่า ที่เคยยึดถือสิ่งที่ปรากฏว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลนั้นผิด
ถ้าทราบใดที่สติไม่เกิดระลึก ที่จะศึกษาให้รู้ว่า สิ่งที่เราปรากฏทางตาก็คือแต่เพียง
ลักษณะของสภาพธรรมอย่างหนึ่งเท่านั้นเอง

ความทรงจำที่เคยยึดถือสิ่งที่ปรากฏว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลต่าง ๆ
ต้องทิ้งไปหมด และรู้ตามความเป็นจริงว่า เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น นี่คือนิยาม
การสังเกต การพิจารณา การศึกษาเพื่อที่จะรู้ว่า สิ่งที่เคยเป็นที่ตั้งของความยินดีพอใจ
ทางตา เห็นเป็นคน เห็นเป็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดความยินดียินร้ายนั้น แท้ที่จริง
ก็เป็นความพอใจในเพียงลักษณะของสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น

นอกจากนั้น สภาพที่กำลังรู้สิ่งที่ปรากฏทางตามีจริง นี่คือนิยามของจริงซึ่งมีอยู่ แต่
ถ้าไม่ระลึก ไม่ศึกษา ไม่ค่อย ๆ สังเกต พิจารณา ก็ไม่สามารถที่จะแยกสภาพรู้สิ่งที่
ปรากฏทางตาออกจากลักษณะของสี่สัณว์ณะต่าง ๆ ที่ปรากฏทางตาได้ เพราะฉะนั้น
สังเกตเพื่อที่จะรู้ความต่างกันของสภาพรู้ กับสิ่งที่ปรากฏแต่ละทาง

ถ. เวลานี้มักจะเป็นอย่างนี้ คือ ขณะใดที่มีแข็งกระทบ ก็รู้ชื่อว่าแข็ง แต่
ยังไม่ได้ละว่า แข็งนั้นไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เป็นเพียงรูป มักจะเป็น
อย่างนั้น ต่อเมื่อได้คิดว่า ลักษณะที่แข็งนั้นก็ก็เป็นลักษณะหนึ่งไม่เหมือนกับร้อน หรือ
ว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ในขณะที่รู้ว่าแข็งนั้นเป็นเพียงลักษณะหนึ่ง
แต่ไม่ได้ตรัสว่า เป็นเพียงลักษณะหนึ่งที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ขณะนั้น
ได้ชื่อว่า ได้สังเกต ได้พิจารณาหรือยังครับ

สุ. ยัง เป็นการนึก ต้องแยกให้ออก คือ นึกก็นึก

ถ. ไม่ได้นึก สมมุติว่า กระทบแข็งส่วนหนึ่งส่วนใด และรู้ที่อยู่ ลักษณะนี้เป็นลักษณะแข็ง แต่ไม่ได้ตรึก ก็รู้ที่อยู่อย่างนั้นเท่านั้น

ส. หมายความว่า ความรู้ยังไม่เพิ่มขึ้นจนถึงการรู้ลักษณะของสภาพซึ่งเป็นสภาพรู้โดยที่ไม่ใช่ตัวตน และไม่รู้สภาพที่แข็งนั้นไม่ใช่ตัวตน เพียงแต่รู้ว่าแข็ง

ถ. ใช่ครับ

ส. ปกติธรรมดา ถ้าถามผู้หนึ่งผู้ใดว่า สิ่งนี้เป็นอย่างไร ลองจับดู เขาก็บอกว่าแข็ง เหมือนกันไหม

ถ. ไม่เหมือนกัน ขณะที่ไม่มีสติเกิดขึ้น เมื่อจับแล้วรู้ว่าแข็ง จิตอาจจะเป็นอกุศลก็ได้ แต่ถ้ามีสติเกิดขึ้นรู้ว่าแข็ง จิตขณะนั้นก็ต้องเป็นกุศล ต่างกันตรงนี้

ส. รู้ว่าแข็งเท่านั้น หรือว่าศึกษา รู้สภาพแข็ง

ถ. จะเรียกว่าอะไร ขณะที่จับรู้ว่าแข็ง ขณะนั้นจะเรียกว่าศึกษาหรือเรียกว่าอะไร ก็เรียกไม่ถูก

ส. ผู้ที่เจริญสติปัฏฐาน ต้องละเอียดจริง ๆ ปัญญาเป็นเหมือนกับพืชซึ่งงอกงามหรือเจริญเติบโตได้ยากเหลือเกิน ไม่เหมือนกับพืชใด ๆ ทั้งสิ้น พันธุ์ไม้บางชนิดขึ้นง่ายเหลือเกิน ไม่ต้องทำนุบำรุงเลย ก็ปรากฏว่างอกงามได้อย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับอวิชชา ซึ่งไม่ต้องทำอะไรเลยก็มีอยู่เป็นประจำ แต่เวลาที่อบรมเจริญความรู้ขึ้นจะเห็นได้ว่า เป็นเรื่องที่ละเอียดจริง ๆ เป็นเรื่องที่บุคคลนั้นจะต้องรู้ตามความเป็นจริงว่า มีการศึกษา มีความรู้ มีความเข้าใจในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเพิ่มขึ้นบ้างไหม ซึ่งไม่ใช่เพียงขั้นการนึก

เป็นเรื่องที่จะต้องรับความจริง จึงจะเจริญความรู้ขึ้นได้ว่า ขณะที่กำลังคิด เป็นความรู้ขึ้นคิด ต่างกับขณะที่กำลังศึกษาจริง ๆ สังเกต สำเนียงในลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ แม้ว่าจะเพียงเล็กน้อยเท่านั้นเอง แต่ก็เป็นความรู้ซึ่งค่อย ๆ เพิ่มขึ้นอย่างบาง ๆ ทีละเล็กทีละน้อยจนกว่าจะปรากฏว่า เป็นปัญญาที่สามารถจะรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏได้

ท่านผู้ฟัง จะเห็นได้ว่า เป็นเดือนก็ยังไม่พอ เป็นปีก็ยังไม่พอ เป็น ๑๐ ปีก็ยังไม่พอ แต่ก็ดีขึ้นทีละนิด ๆ ทีละน้อยเรื่อย ๆ แต่อย่าใจร้อน และอย่าคิดว่าจะสามารถประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรมได้ทั้งหมดตามความเป็นจริง ต้องอาศัยเวลานานมาก และถ้าการอบรมเจริญปัญญายังไม่ทั่วทั้ง ๖ ทาง ความสงสัยจะยังคงมีอยู่ แต่ถ้ามีการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมเพิ่มขึ้นโดยไม่เลือก ไม่ว่าจะผ่านทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือทางใจ ไม่ว่าจะสภาพธรรมนั้นจะเป็นความรู้สึกรู้สึกโกรธ เสียใจ ไม่พอใจ ไม่แช่มชื่น หรือเป็นความรู้สึกที่ดีใจ พอใจ เป็นสุข หรือว่าจะเป็นลักษณะสภาพของความอริสสา มัจฉริยะ ความตระหนี่ ความผูกโกรธ ความมานะ ความถือตน แต่ละลักษณะเป็นสภาพธรรมทั้งหมด เป็นของจริงทั้งนั้น ซึ่งเกิดปรากฏเพื่อให้รู้ เพื่อให้สติระลึก ให้สังเกตในความไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลของสภาพธรรมนั้น

เพราะฉะนั้น เมื่อสติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมโดยไม่เลือก ยิ่งรู้มากขึ้น ก็ยิ่งอุปการะเกื้อกูลให้ความสามารถที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทั้ง ๖ ทางนี้ชัดเจนขึ้น แต่จะเป็นความรู้ที่เพิ่มขึ้นทีละน้อยจริง ๆ ไม่มีใครสามารถรู้แจ้งได้อย่างรวดเร็ว นอกจากท่านที่ได้อบรมเจริญปัญญาบารมีมามากที่เป็นอุคฆฏัตถุญญ คือผู้ที่สามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นก็ต้องเป็นผู้ที่สะสมอบรมเจริญปัญญา ซึ่งจะต้องระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏเพียง ๖ ทางนี้เท่านั้นเอง

อย่างทางตา ก็ทางหนึ่ง ตลอดเวลา ตลอดชีวิต ทุกวันก็ต้องมีการเห็น แต่ส่วนมากหลงลืมสติตามความเคยชิน เพราะฉะนั้น ก็เริ่มอบรมนิสัยใหม่ คือ การระลึก และก็ศึกษา ถ้าขณะนั้นกำลังศึกษาแล้วก็ไม่ต้องหวังว่า ขณะนั้นเป็นสติใหม่เป็นอารมณ์ปัจจุบันใหม่ เพราะว่ามีสภาพธรรมที่กำลังปรากฏให้ศึกษาโดยสังเกต ไม่ใช่โดยนึก หรือโดยคิดว่าเป็นนามธรรม พอหยุดคิด ก็ศึกษา นี่คือการต่างกัน

เห็น อาจจะคิดว่าที่กำลังเห็นเป็นนามธรรม ยับยั้งไม่ได้ที่จะให้ความคิดอย่างนี้เกิดขึ้น แต่พอคิดหมดแล้ว ยังไม่ลืม ยังศึกษา คือ สังเกตลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ถ้าไม่ศึกษาทางตา สติไม่เกิดระลึกทางตา ก็อาจจะเป็นทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือทางใจก็ได้ในขณะที่สภาพธรรมนั้น ๆ กำลังปรากฏ ธรรมดาปกติ อย่าตั้งใจพากเพียรด้วยความเป็นตัวตน จะยังสับสนวุ่นวาย

แต่ขณะที่สติเกิดแล้วศึกษา ขณะนั้นรู้ว่าเริ่มจะศึกษา และเริ่มที่จะสังเกต เริ่มที่จะพิจารณารู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ แต่ว่าอกุศลมากเหลือเกิน มากจนกระทั่งสติเกิดนิดหนึ่ง พอเริ่ม ๆ จะศึกษานิดหนึ่ง ก็เลสก็ท่วมทับอีกแล้ว ความสงสัยก็หลังไหลมา ทำให้เกิดความสงสัยว่า ลักษณะสภาพธรรมนี้เป็นอะไร แทนที่จะนึกว่านี่เป็นนามธรรม ก็อาจจะนึกขึ้นว่านี่อะไร แทนที่จะนึกว่า นี่เป็นนามธรรม หรือนี้รูปธรรมก็ได้ นั่นก็เป็นลักษณะของความคิดนึกซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย แต่ให้ทราบว่า เพราะว่าสะสมอกุศลมามากเหลือเกิน เพราะฉะนั้น เมื่อสติเกิดขึ้นชั่วครั้งชั่วคราว และดับไปแล้ว อกุศลทั้งหลายก็ท่วมทับอย่างรวดเร็วได้

๖๒๗

ถ. ในตอนแรก จะทำตัวอย่างอะไรให้รู้สึกว่า ไม่ใช่ตัวตน สัตว์ บุคคล

สุ. ที่จะไม่ใช่ตัวตน นั้นเป็นผลซึ่งเกิดแล้ว จึงจะไม่ใช่ตัวตนจริง ๆ เป็นผล ไม่ใช่เป็นเหตุ ถ้าเหตุยังไม่ได้เกิดขึ้น ผลที่ว่าไม่ใช่ตัวตนจริง ๆ ก็ย่อมจะเกิดไม่ได้

เพราะฉะนั้น ที่จะมีความเห็นถูกต้อง ประจักษ์แจ้งชัดเจนว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลจริง ๆ นั้นเป็นผล อย่าปนกับเหตุ เมื่อเหตุยังไม่ได้อบรมเจริญ ก็จะต้องมีความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมทั้งหลายว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล อยู่เต็มที ยังไม่หมด ยังหมดไม่ได้ ถ้าจะให้ได้อย่างนั้น ก็จะต้องเจริญเหตุเสียก่อน

ต้องแยกให้ถูกต้องตั้งแต่ในขั้นต้นว่า ที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่เหตุ แต่เป็นผลของการอบรมเจริญปัญญา จนกระทั่งประจักษ์แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริงแล้ว จึงจะละ จึงจะดับความเห็นผิดที่ยึดถือในสภาพธรรมว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้

ต้องยอมรับตามความเป็นจริงว่า ผลยังไม่เกิดตราบใด ความเห็นผิดว่าเป็นตัวตน สัตว์ บุคคล ยังต้องมีอยู่ตราบนั้น เพื่อที่ว่าจะได้อบรมเจริญเหตุเพื่อขัดเกลา ละคลายความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมว่า เป็นตัวตน สัตว์ บุคคล มิฉะนั้นแล้วก็ไม่ต้องทำอะไรทั้งสิ้น เพราะว่าไม่เห็นผิดแล้ว ไม่ยึดถือแล้วว่า เป็นตัวตน สัตว์ บุคคล แต่นี้เพราะทราบสภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า เมื่อปัญญายังไม่เกิด ใครก็จะมาเอาความเห็นผิดที่เคยยึดถือทางตาที่กำลังเห็นว่า เป็นคนต่าง ๆ มากมาย เป็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ ออกไปจากจิตใจยังไม่ได้ เห็นที่ไรก็ยังเป็นคน เป็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ อยู่

ที่จะเห็นว่าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา และเป็นเพียงสภาพรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา ซึ่งอาศัยปัจจัยเกิดขึ้นแล้วดับไปได้จริง ๆ นั้น ต้องเป็นผล คือ เป็นปัญญาที่ได้อบรมเจริญมากแล้ว คมกล้าแล้ว และปัญญาที่จะคมกล้าถึงขั้นนั้นได้ ก็ต้องมาจาก

การอบรมเจริญไปตั้งแต่ต้นทีละเล็กทีละน้อย จากวันเป็นเดือน เป็นปี เป็นภพ เป็นชาติ เป็นกัป จนกว่าสามารถที่จะประจักษ์ได้จริง ๆ ในขณะทีละเล็ก ทีละน้อย เห็นก็เป็นเพียงเห็นจริง ๆ และขณะที่ตรึกนึกถึงรูปร่างของสิ่งที่ปรากฏทางตา ก็มี ความรู้ว่า สิ่งทีปรากฏทางตานั่นเป็นใคร เป็นอะไร ไม่ใช่ในขณะที่กำลังเห็น

นี่เป็นความละเอียดของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นอย่างนั้น ตลอดเวลา แต่ถ้าสติไม่เกิดระลึกรู้ศึกษา ปัญญาที่จะรู้ชัดสามารถแยกลักษณะสภาพ ธรรมที่ต่างกันก็เกิดไม่ได้ เมื่อเกิดไม่ได้ตราบใด ผลก็คือ ยังเห็นว่าเป็นคนต่าง ๆ เป็น วัตถุต่าง ๆ เป็นสิ่งต่าง ๆ อยู่ตราบนั้น เพราะฉะนั้น อย่าปนผลกับเหตุ ผลคือความรู้ ชัด ดับความเห็นผิด ไม่ยึดถือสภาพธรรมทีปรากฏว่า เป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน แต่เหตุ ต้องค่อย ๆ เริ่มสะสมไปที่ละเล็กทีละน้อย

เช่น ทางตา วันนี้ยังเห็นเป็นคน เป็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ ก็ให้ทราบว่าเป็นสภาพ ธรรมซึ่งจะต้องศึกษา คือ ระลึกรู้แล้วก็รู้ ๆ สังเกต ระลึกรู้แล้วก็รู้ว่า เป็นเพียงสิ่งที่ ปรากฏทางตา ลักษณะของสภาพธรรมเป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา จนกว่าจะ ถ่ายถอนความคิดว่าเป็นคนที่กำลังนั่ง นอน ยืน เดิน เป็นญาติพี่น้อง เป็นวัตถุสิ่ง ต่าง ๆ ซึ่งความจริงแล้วไม่มีในสิ่งที่ปรากฏทางตาเลย แต่ความทรงจำที่เคยยึดถือ สภาพธรรมที่รวมกันทำให้เข้าใจว่า เป็นสิ่งซึ่งไม่เกิดดับ และเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็น วัตถุต่าง ๆ แต่แท้ที่จริงแล้วทีดับความเห็นผิดว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ได้ จริง ๆ ปัญญาต้องคมกล้า สามารถที่จะแทงตลอดลักษณะของสภาพธรรมซึ่งต่างกัน โดยละเอียด จึงจะประจักษ์ความเกิดขึ้นและดับไปของสภาพธรรมแต่ละลักษณะ จนถึงการละคลายความยึดถือว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนได้

เพราะฉะนั้น มีหนทางเดียว คือ ทางตาที่เห็น ศึกษาเมื่อระลึกรู้ได้ คือ การ พิจารณาสังเกตไป รู้ว่าเป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น และเป็นสภาพรู้ชนิด หนึ่งซึ่งกำลังรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา

ทางหูที่ได้ยินอยู่เรื่อย ๆ ก็เป็นแต่เพียงสภาพธรรมทีปรากฏทางหู และก็มีสภาพ ที่รู้ทางหู คือ รู้เสียงทีปรากฏชั่วขณะหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย และกัดับไป

ใน ๖ ทางนี้ จะต้องศึกษา คือ ระลึก สังเกต และรู้ว่าขณะที่คิดต่างกับขณะที่กำลังศึกษาโดยไม่ได้คิด

สังเกต ไม่ใช่คิด ไม่ใช่นึกถึงคำ ไม่มีอะไรต่างจากนี้เลย ไม่ว่าพระผู้มีพระภาคจะทรงแสดงธรรมก็พระองค์ที่ทรงตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และผู้ที่อบรมเจริญปัญญาก็ได้ฟังธรรมของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ที่ผ่านไป เมื่อมีโอกาสได้ฟังแล้ว ก็จะต้องอบรมจนกว่าจะเป็นความรู้ถึงขั้นที่จะประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลได้

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นี้ ก็เคยฟังธรรมของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ และก็อบรมเจริญปัญญาที่จะบรรลุถึงความประจักษ์แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริง แล้วแต่ถ้าเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้องอบรมพระบารมีมากกว่าผู้ที่จะเป็นเพียงพระสาวก ซึ่งสภาพธรรมตามความเป็นจริงทนต่อการพิสูจน์สำหรับผู้ที่ย่อมไปเรื่อย ๆ เนือง ๆ บ่อย ๆ จนกว่าจะถึงภพชาติซึ่งสามารถที่จะประจักษ์แจ้งในสภาพธรรมตามความเป็นจริง

ถ้าชาติใดยังไม่ประจักษ์ ก็ยังคงเป็นกุศลมากทีเดียวที่เป็นชาติที่ได้อบรมปัญญาเพื่อที่วันหนึ่งจะได้ประจักษ์ โดยการศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ไปเรื่อย ๆ ไม่มีวันจบ จะจบก็ต่อเมื่อบรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์

เพราะฉะนั้น จากความเป็นปุถุชนสู่ความเป็นพระอริยะเป็นขั้นสำคัญ ซึ่งกว่าจะข้ามความเป็นปุถุชนไปสู่ความเป็นพระอริยะได้ จะต้องอบรมกันนานมากทีเดียว ไม่ใช่เรื่องใจร้อน ไม่ใช่เรื่องที่เรารีบ และเข้าใจว่า ได้ประจักษ์แล้วในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ เพราะถ้าเป็นการประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจตามปกติ ตามความเป็นจริงแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะละคลายความยึดถือสภาพธรรมซึ่งปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง และก็ยังยึดถือว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนได้

เห็นปกติธรรมดาอย่างนี้ ความรู้เกิดได้ สติเกิดได้ สามารถที่จะถึงความเป็นพระโสดาบันบุคคลได้ด้วย ถ้าปัญญาอบรมมาพอที่จะแทงตลอดในสภาพธรรมซึ่งขณะนี้เกิดดับอยู่

ขอตอบจดหมายของท่านผู้ฟังจากบ้านเลขที่ ๑๔๔/๓ ซอยพาณิชยการธนบุรี ต่อ ซึ่งในคราวก่อนได้ตอบปัญหาข้อที่ ๑ ของท่านแล้ว สำหรับคำถามข้อ ๒ เรื่องสมาธิ ที่ท่านถามว่า สมาธิที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ถ้าดิฉันจะดูสมาธิของตนเองบ้างตามสมควรว่า ไม่ส่งชัฏสายออกนอกจนเกินสมควร ทบทวนดูตนเองก่อนปฏิบัติบ้าง ในเวลาปฏิบัติบ้าง ก็พยายามอบรมตนเอง ฝึกให้อยู่ในกุศลธรรมไปด้วย จะถือว่าเป็นการปฏิบัติธรรมได้ไหม

นี่เป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาโดยละเอียด แม้แต่ความคิดความเข้าใจในเรื่องของสมาธิ ที่ท่านถามว่า สมาธิที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ไม่ทราบที่ท่านหมายถึงอะไร ท่านคงจะไม่ทราบถึงลักษณะของเอกัคคตาเจตสิกที่เกิดกับจิตทุกดวงที่กำลังเห็นขณะนี้ สมาธิตามธรรมชาติใหม่ กำลังพูด กำลังคิด สมาธิตามธรรมชาติใหม่

เพราะฉะนั้น ถ้าไม่ได้ศึกษาโดยแท้จริง อาจจะใช้คำซึ่งแม้แต่ตัวท่านเองหรือคนอื่นก็ไม่สามารถที่จะเข้าใจได้ว่า หมายความว่าถึงลักษณะสภาพธรรมอะไร ที่กล่าวว่าสมาธิตามธรรมชาติ แต่ท่านผู้นี้คงหมายความว่า ในขณะที่จิตไม่หวั่นไหวไปอย่างแรงด้วยอำนาจของโลภะ โทสะ เพราะท่านกล่าวว่า ถ้าดิฉันจะดูสมาธิของตนเองบ้างตามสมควรว่า ไม่ส่งชัฏสายออกนอกจนเกินสมควร เพราะฉะนั้น ท่านก็คงจะเข้าใจว่าขณะที่จิตไม่หวั่นไหวไปอย่างแรงด้วยโลภะ โทสะ ก็เป็นสมาธิตามธรรมชาติ

ท่านกล่าวว่า ทบทวนดูตนเองก่อนปฏิบัติบ้าง ในเวลาปฏิบัติบ้าง

นี่ก็เป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจว่า ท่านปฏิบัติอะไร และท่านปฏิบัติอย่างไร ขณะที่ทบทวนดูตนเองก่อนปฏิบัติ ไม่ทราบว่าขณะที่ปฏิบัติเป็นอย่างไร และก่อนปฏิบัติเป็นอย่างไร

สภาพของจิตนี้ละเอียดมาก ถ้าไม่ศึกษาอาจจะคิดว่าอกุศลเป็นกุศล และก็เลยเข้าใจว่า ขณะนั้นปฏิบัติธรรม แต่แท้ที่จริงแล้ว กำลังเป็นอกุศลอยู่ เมื่อไม่รู้ลักษณะ

ของอกุศลธรรมนั้น ก็เข้าใจว่าเป็นกุศล อาจจะคิดว่า ขณะนั้นเป็นการปฏิบัติธรรมก็ได้ เพราะว่าเรื่องของสมาธิก็ละเอียดทีเดียว

คำถามข้อ ๓ ที่ท่านถามว่า ดิฉันเป็นคนเจ็บไข้ ที่อยู่ก็คล้ายกุฏิเล็ก ๆ ถือเป็นปัจจัย ๔ ของดิฉันได้ไหม

ถ้าไม่เป็นปัจจัย ๑ ใน ๔ แล้วจะเป็นอะไร เพราะที่อยู่ทั้งหมดก็คือที่อาศัย ซึ่งเป็นปัจจัยแก่การดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นที่เล็ก ๆ คล้ายกุฏิ หรือเป็นบ้านเรือน เป็นปราสาท เป็นถ้ำ เป็นอะไรก็ตามแต่ ทั้งหมดที่เป็นที่อาศัยก็เป็นปัจจัย ๑ ใน ๔ ของการดำรงชีวิต

ท่านกล่าวต่อไปว่า ดิฉันดูเวทนาในตนเองบ้าง จะเห็นมากหรือน้อย หรือไม่เห็นเลยก็สุดแท้แต่ (ไม่ขอพูดถึงข้อเท็จจริงในการเห็น) จะถือเป็นการปฏิบัติธรรมได้ไหม ดิฉันไม่ได้หวังอะไรมาก แต่มีวัตถุประสงค์จะให้ค้นหาต่าง ๆ น้อยลง เพราะว่าความเจ็บไข้ในตนเองก็เป็นภาระแก่ดิฉันมากอยู่แล้ว

ไม่เข้าใจว่า ทำไมท่านไม่ขอพูดถึงข้อเท็จจริงในการเห็น พุทไม่ได้อะไร หรือ ธรรมเป็นเรื่องเปิดเผย เป็นเรื่องที่ตรง และปัญญาที่รู้ลักษณะของสภาพธรรมแล้วไม่ผิด เมื่อเป็นการรู้สภาพลักษณะของธรรมโดยไม่ผิดแล้ว ก็สามารถที่จะกล่าวถึงลักษณะของธรรมได้โดยถูกต้อง ไม่ต้องกลัวว่าจะเกิดผิดขึ้นในวันหนึ่งวันใด

ถ. ผมได้ยินว่า บางคนเมื่อนั่งสมาธิแล้วเกิดนิมิต เห็นสิ่งต่าง ๆ เขาจะปิดไว้ไม่บอก เขากล่าวว่า ถ้าไปบอกใครไปแล้ว วันหลังจะไม่เห็นอีก

ส. เพื่อประโยชน์อะไร เพราะกลัวจะไม่เห็นอีก หรือเพราะว่าอยากให้เห็นอีก ก็ไม่ใช่ปัญญา ถ้าเป็นปัญญาจะต้องหวั่นไหวอะไร ในเมื่อสภาพธรรมตามปกติตามความเป็นจริง คือ สภาพธรรมแต่ละลักษณะ เช่น เวทนา เป็นภาษาบาลี แต่สภาพลักษณะของเวทนานั้น หมายถึงสภาพความรู้สึกต่าง ๆ ในวันหนึ่ง ๆ ซึ่งมีอยู่เป็นประจำ

ความรู้สึกดีใจก็มี ความรู้สึกเสียใจก็มี ความรู้สึกเฉย ๆ ก็มี ก็เมื่อสภาพธรรมแต่ละอย่างไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงความรู้สึกแต่ละชนิด และก็หมดไปแล้ว ไม่มีใคร

เป็นเจ้าของ ไม่ต้องไปเดือดร้อน ไม่ต้องไปห่วงไหว ไม่ต้องกลัวจะไม่เห็นอีก เพราะเหตุว่าความรู้สึกจะต้องเกิดอยู่เรื่อย ๆ ตราบใดที่ยังไม่ปรินิพพาน ที่จะไม่เห็นความรู้สึกนี้มีหรือ ถ้าเป็นปัญญาแล้ว รู้แล้วว่าความรู้สึกมีสภาพอย่างไร เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยอย่างไร ไม่ใช่ตัวตนอย่างไร ถ้าเป็นปัญญาจริง ๆ ไม่ต้องกลัวว่าจะไม่เห็นความรู้สึก เพราะเหตุว่าความรู้สึกมีอยู่ตลอดเวลา แม้ในขณะนี้ความรู้สึกก็มี จะต้องกลัวทำไม

ถ้าเป็นปัญญาแล้วไม่กลัว แต่ถ้าไม่ใช่ปัญญา ก็ห่วงไหวไปได้ทุกอย่าง เพราะฉะนั้น ขอให้ท่านรับฟังพระธรรม และพิจารณาสภาพธรรมที่ปรากฏ พร้อมทั้งให้สังเกต สำเนียง พิเคราะห์ว่า สภาพธรรมใดเป็นปัญญา สภาพธรรมใดไม่ใช่ปัญญา และปัญญาจะเกิดขึ้นได้อย่างไรในแต่ละขั้น ถ้าสติไม่เกิดระลึก ปัญญาสามารถจะรู้ลักษณะสภาพธรรมที่ปรากฏได้ไหม เวลานี้มีเห็น มีได้ยิน มีคิดนึก ถ้าไม่มีการระลึก ปัญญาสามารถที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะนั้นตามความเป็นจริงได้ไหม

คามิกะ มีหลายอย่างที่เราใช้คำไม่ถูก อย่างคำว่า ศึกษา ไม่ใช่ศัพท์ภาษาไทย มาจากคำว่า สิกขะ ซึ่งถ้าแปลตามภาษาไทย ต้องแปลว่า สำเนียง ปัญญาก็เหมือนกัน เป็นภาษาบาลี เราเอามาใช้ แต่เราก็ไม่เข้าใจ

ส. ธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดมาก ยิ่งศึกษา ยิ่งฟัง ก็ จะเห็นความละเอียดขึ้นว่า ลักษณะของสภาพธรรมแต่ละอย่าง ถ้าปัญญาเกิดขึ้นประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมเหล่านั้นแล้ว จะไม่ปะปนกันเลย เช่น ลักษณะของสติ กับลักษณะของสมาธิ ลักษณะของปัญญา เป็นสภาพธรรมแต่ละลักษณะ หรือสภาพธรรมที่เป็นศรัทธา เป็นความผ่องใสของจิต ก็ไม่ใช่ลักษณะของสติ เพราะว่าไม่ใช่ลักษณะสภาพที่ระลึกในธรรมที่กำลังปรากฏ แต่เป็นลักษณะของสภาพความผ่องใสที่ปราศจากอกุศลในขณะนั้น

ส่วนลักษณะของสมาธิ ก็เป็นสภาพที่ตั้งมั่นในอารมณ์ที่ปรากฏ เวลาที่สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมแล้ว สามารถที่จะรู้ในอาการหรือในลักษณะของธรรม

ซึ่งเป็นสมาธิได้ สภาพธรรมที่เป็นสมาธิต่างกับลักษณะของสติ ต่างกับลักษณะของปัญญา ต่างกับลักษณะของสัญญา และต่างกับลักษณะของสภาพธรรมอื่น ๆ ทั้งหมด ซึ่งสภาพธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ในขณะที่กำลังเกิดขึ้นกระทำกิจการงานต่าง ๆ

เวลาที่จิตเป็นโลภมูลจิต มีความยินดีพอใจเพียงชั่วขณะเล็กน้อย ไม่ได้ปรากฏอาการที่รุนแรงเป็นความชอบใจ เป็นความพอใจอย่างแรงกล้าก็จริง แต่ว่าในขณะนั้นมีความตั้งมั่นแล้วในอารมณ์ที่ชอบใจ จึงได้ชอบใจ

ขณะนี้ลักษณะของสภาพธรรมที่เห็นเป็นนามธรรม เป็นสภาพที่รู้สิ่งที่ปรากฏทางตา เพียงเห็นเท่านั้น ไม่ใช่โลภมูลจิต ยังไม่สามารถที่จะมีความยินดีพอใจในสิ่งที่เห็นพร้อมกับในขณะที่เห็นได้ แต่ก็ต้องมีความตั้งมั่นในอารมณ์ที่เห็น มิฉะนั้นแล้วก็จะเห็นสิ่งที่ปรากฏไม่ได้

นี่คือสภาพธรรมแต่ละลักษณะ ๆ ที่เกิดกับจิตแต่ละประเภทซึ่งเป็นอย่างไร ก็เป็นอย่างนั้น แต่เวลาที่สมาธิเกิดกับการเจริญสมถภาวนาก็ดี หรือการเจริญสติปัฏฐานก็ดี ลักษณะของสมาธิย่อมปรากฏมากกว่าในขณะที่ปรากฏกับสภาพที่กำลังเห็นสิ่งที่ปรากฏ นี่เป็นการอบรมจนกว่าปัญญาจะเจริญขึ้น สามารถที่จะรู้ความต่างกันของแม้สมาธิที่เกิดกับจิตที่เห็น หรือว่าโลภมูลจิต โทสมูลจิต จนถึงจิตที่สงบจนถึงจิตที่ประกอบด้วยปัญญาซึ่งรู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม

เพราะฉะนั้น ก็เจริญเหตุ คือ ศึกษา สังเกต สำเนียงไปเรื่อย ๆ โดยที่ไม่ต้องห่วง ไม่ต้องกังวลว่า จะรู้ชัดแล้วหรือยัง วันไหนจะรู้ชัด คราวก่อนก็ดูเหมือนจะไม่ชัดไปอีกแล้ว ก็เป็นเรื่องที่จะต้องขัดเกลาไปเรื่อย ๆ เพราะว่าอวิชชาและอกุศลธรรมทั้งหลายมีปัจจัยที่จะเกิดขึ้นท่วมทับได้อย่างมากมายและรวดเร็วอยู่เสมอ ทำให้เกิดความสงสัยแทรกขึ้น ทำให้เกิดความเคลือบแคลง หรือว่าความยินดีพอใจในขณะที่เราเริ่มจะรู้ลักษณะของสภาพธรรมบ้างก็เป็นได้

๖๒๘

ขอตอบจดหมายของอีกท่านหนึ่ง เขียนที่กรุงเทพมหานคร

วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๙

เรียนอาจารย์ที่นับถือ

ขอเรียนถามอาจารย์ว่า เนื่องด้วยผู้บำเพ็ญกุศลสมบุรณ์และบริบูรณ์แล้ว ประกอบแต่สุจริต ขำระจิตของตนจนสะอาดปราศจากมลทินโทษ เบาบางในทางโลภะ โทสะ โมหะ ทำใจของตนหมดจดจากเครื่องเศร้าหมองแล้ว จะทำอย่างไรจึงจะมี อารมณ์ประณีตได้ กรุณาเรียนชี้แจงให้ท่านผู้ฟังได้มีโอกาสได้ทราบด้วย

ขอแสดงความนับถือ

จากผู้รับฟัง

ส. นี่เป็นเรื่องของความไม่เข้าใจในสภาพธรรมตามความเป็นจริง ถ้าเป็น ความเข้าใจสภาพธรรมตามความเป็นจริงแล้ว จะไม่มีคำถามอย่างนี้ เพราะท่านถาม ว่า

เนื่องด้วยผู้บำเพ็ญกุศลสมบุรณ์และบริบูรณ์แล้ว

ท่านใช้คำว่า สมบุรณ์ทีเดียว

ประกอบแต่สุจริต ขำระจิตของตนจนสะอาดปราศจากมลทินโทษ เบาบาง ในทางโลภะ โทสะ โมหะ ทำใจของตนหมดจดจากเครื่องเศร้าหมองแล้ว จะทำ อย่างไรจึงจะมีอารมณ์ประณีตได้

เกิดความอยากแล้ว อยากที่จะมีอารมณ์ประณีต โดยที่ตนเองก็คงไม่ทราบว่า ได้เกิดความปรารถนา เป็นโลภะ เป็นอกุศลธรรมซึ่งมีอยู่ ยังไม่ได้ขัดเกลาเบาบาง เพราะว่ายังไม่ได้รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง แต่สงสัยว่า จะทำอย่างไรจึงจะมี อารมณ์ประณีตได้

อารมณ์ประณีตคืออะไร ต้องการอะไร อะไรเป็นอารมณ์ที่ประณีต นี่เป็นเรื่องของความไม่รู้ทั้งหมด กำลังเห็นขณะนี้ อะไรเป็นอารมณ์ประณีต หรือไม่ประณีต เมื่อไรจะประณีต ทำอย่างไรจึงจะประณีต ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ไม่ทราบว่าคุณต้องการอารมณ์ประณีตอะไร จิตหมายของท่านไม่ได้ติดดวงตราไปรษณีย์เป็นประจำทุกฉบับที่ได้รับ เพราะฉะนั้น ที่ท่านกล่าวว่า ผู้บำเพ็ญกุศลสมบูรณ์ ประกอบแต่สุจริต ชำระจิตของตนจนสะอาดปราศจากมลทินโทษ เบาบางในทางโลกะ โทสะ โมหะ ทำใจของตนหมดจดจากเครื่องเศร้าหมองแล้ว จะทำอย่างไรจึงจะมีอารมณ์ประณีตได้

ที่ไม่ติดดวงตราไปรษณีย์จะถือว่าเป็นอารมณ์ประณีตไม่ได้ ถูกปรับ และจะถือว่า ได้บำเพ็ญกุศลสมบูรณ์แล้วก็ไม่ได้ ทำความเดือดร้อนให้กับคนอื่นบ้างไหม การกระทำของท่านแต่ละอย่าง ทั้งทางกาย ทางวาจา ทำให้เกิดโทษ ทำให้คนอื่นเดือดร้อนบ้างไหม อย่างนี้ไม่ประณีต และยังจะต้องการอารมณ์อะไรที่จะประณีต เพราะว่าความเป็นผู้ละเอียด คือ ผู้ที่มีความเห็นในเหตุผลละเอียด จึงจะเป็นผู้ที่จะละเอียดได้

เหตุผลของสภาพธรรมนี้ละเอียดจริง ๆ กุศลเป็นกุศล อกุศลเป็นอกุศล อกุศลนั้นย่อมทำความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและบุคคลอื่น ส่วนกุศลนั้นไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ทั้งตนเองและบุคคลอื่น นี่เป็นความต่างกันของกุศลและอกุศล และกุศลกับอกุศลก็ยังมีความละเอียดทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ

ความหลงลืมเป็นอกุศล ไม่ใช่กุศล ถ้าต้องการที่จะเป็นผู้ละเอียด คือ ต้องเป็นผู้ที่มีความเห็นในเหตุผลละเอียด เหตุผลของธรรมนี้ละเอียดมาก เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะไม่มีกิเลสได้ ก็ต้องเป็นผู้ที่มีความเห็นในเหตุผลละเอียด

และสำหรับผู้ที่เป็นพระอริยะ คือ ผู้ซึ่งเป็นผู้ดี ความหมายของคำว่า อริยะ คือ ผู้ดี หรือที่เราใช้คำว่า ผู้ดี คือ ผู้ที่เป็นอริยชน หรืออารยชน ในทางพระพุทธศาสนา หมายความว่าผู้ที่ไม่มีกิเลส เพราะฉะนั้น ถ้าทราบใดที่ยังไม่ใช่เป็นพระอริยะ ยังไม่ใช่เป็นผู้ดี หรือยังไม่ใช่ดี หรือยังไม่ใช่เป็นผู้ที่ละเอียด

พระอริยเจ้า คือ ผู้ดี คือ ผู้ไม่มีกิเลส ไม่ใช่โดยกำเนิด ไม่ใช่โดยการศึกษาทางโลก แต่เป็นผู้ที่ขัดเกลาจนกระทั่งสามารถที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท เมื่อไม่มีอกุศลธรรมใด ๆ ก็ย่อมจะเป็นผู้ที่ป็นอริยะ คือ ผู้ที่เป็นผู้ดี เป็นผู้ที่จะเอืดยอดประณีตโดยแท้จริง

แต่ผู้ที่ยังเป็นปุถุชนอยู่ บางครั้งเป็นผู้ดี ขณะที่อกุศลธรรมไม่เกิด ดีเหลือเกิน มีเมตตา มีกรุณา มีมุทิตา มีอุเบกขา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีศีล มีการช่วยเหลือสงเคราะห์คนอื่น เป็นผู้ดีในขณะที่อกุศลธรรมไม่เกิด แต่เวลาที่อกุศลธรรมเกิด ยังคงเป็นผู้ดีไหมในขณะนั้น ก็ต้องเป็นผู้ไม่ดีแล้ว เพราะอกุศลธรรมในขณะนั้น

เพราะฉะนั้น ความหมายจริง ๆ ของผู้ดี หมายความว่าถึงสภาพธรรมที่ตรงสภาพธรรมที่เป็นกุศล คือ สภาพธรรมที่ดี ผู้ที่มีกุศลหรือเป็นกุศลในขณะนั้นเป็นผู้ดี สภาพธรรมที่เป็นอกุศลไม่ใช่สภาพธรรมที่ดี ถ้าในขณะนั้นบุคคลใดก็ตามมีอกุศลธรรมเกิดขึ้น ขณะนั้นไม่ใช่ผู้ดี ไม่สามารถที่จะเป็นสภาพธรรมที่ดีได้ในขณะที่เป็นอกุศลธรรม

เรื่องของสภาพธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดจริง ๆ อย่าเข้าใจผิดว่า ได้บำเพ็ญกุศลสมบูรณ์แล้ว บริบูรณ์แล้ว หรือว่าประกอบแต่สุจริต ขำระจิตของตนจนสะอาดปราศจากมลทินโทษเบาบาง ในเมื่อยังมีโลภะ โทสะ โมหะอยู่ ก็ต้องทราบตามความเป็นจริง เพื่ออะไร เพื่อที่จะได้ขัดเกลาชำระให้เบาบาง จนกระทั่งสามารถที่จะดับได้เป็นสมุจเฉท

ถ้าไม่เห็นโทษของอกุศลธรรม และเข้าใจว่าตนเองไม่มีอกุศลธรรม ก็จะไม่มีการขัดเกลาอกุศลธรรมนั้นให้เบาบางลงได้ ซึ่งอกุศลธรรมทั้งหลายจะเบาบางและดับได้เป็นสมุจเฉทก็ต้องตามลำดับขั้น คือ โดยการดับความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจว่า เป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน ก่อน

สำหรับท่านเจ้าของจดหมายฉบับนี้ ขอให้ท่านพิจารณาถึงสภาพจิตใจของท่านว่า ยังมีกิเลสอยู่หรือไม่ ได้อบรมเจริญปัญญาที่จะรู้จักลักษณะของสภาพธรรม

เพื่อที่จะขัดเกลาละคลายอกุศลธรรมทั้งหลายหรือไม่ ซึ่งถ้ายังไม่รู้จักลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงแล้ว ความไม่รู้ทั้งหลายก็ย่อมจะปิดบังทำให้ไม่รู้สภาพความไม่สะอาดของจิต ซึ่งมีอยู่เป็นประจำในขณะที่อกุศลธรรมเกิดขึ้น เป็นโลภะ โทสะ โมหะ และสำหรับผู้ที่เป็นปุถุชนแล้ว อกุศลธรรมก็ย่อมเกิดมากกว่ากุศลธรรม

ขอตอบจดหมายของพระคุณเจ้ารูปหนึ่ง ซึ่งเขียนมามีข้อความว่า
เจริญพรคุณโยม

อาตมาขอให้คุณโยมบรรยายถึงจิตว่า ผู้ใดจะมีจิตแตกต่างกันแค่ไหนก็สามารถเจริญวิปัสสนาได้ผล จะเท่าเทียมกันไหม (ในเมื่อทุก ๆ จิต เจริญสติพร้อม ๆ กัน) และอีกเรื่องหนึ่ง คือ สมာธิสมณะกับสมาธิวิปัสสนา แตกต่างกันอย่างไรร และอานิสงส์ทั้ง ๒ ประการนี้ เป็นอย่างไรบ้าง มีประโยชน์แตกต่างกันอย่างไร

สุ. สำหรับข้อความที่พระคุณเจ้าถามถึงเรื่องจิตว่า ขอให้คุณโยมบรรยายถึงจิตว่า ผู้ใดจะมีจิตแตกต่างกันแค่ไหนก็สามารถเจริญวิปัสสนาได้ผล จะเท่าเทียมกันไหม

การที่จะรู้จิตของตนเองได้ สติจะต้องระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะว่าทุกท่านมีทุกจิต ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้ชื่อ เพราะโดยสภาพธรรมแล้ว โลภะก็มี โทสะก็มี โมหะก็มี กุศลธรรมก็มี ถ้าไม่มีกุศลธรรม ไม่มีปัญญา ก็คงจะไม่ศึกษา ไม่ฟังธรรม หรือว่าเมื่อฟังแล้ว ก็ไม่เข้าใจสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้

เพราะฉะนั้น เมื่อโลภะยังมี ราคะจิตก็ยังมี เมื่อโทสะยังมี โทสะจิตก็ยังมี เมื่อโมหะยังมี โมหะจิตก็ยังมี ก็เป็นเรื่องที่ว่า เมื่อสติเกิดขึ้น ก็สามารถรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น และจะเห็นว่า แต่ละท่านมีทุกจิต โดยที่ไม่ต้องห่วง ไม่ต้องกังวล ไม่ต้องไปเปรียบเทียบกับคนอื่น เพราะถ้ายังห่วงกังวล หรือยังเปรียบเทียบกับคนอื่น ก็ไม่เป็นประโยชน์อะไรที่จะรู้ว่า ท่านจิตอะไร คนอื่นจิตอะไร ในเมื่อทุกคนก็มีอยู่ทุกจิต

เมื่อปัญญารู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ก็ให้เห็นความวิจิตรของสภาพธรรมว่า ธรรมแต่ละลักษณะนั้น มีลักษณะเฉพาะตนที่เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไป ไม่ซ้ำกัน โลกะเมื่อวานนี้ เกิดเมื่อวานนี้ ดับไปแล้วเมื่อวานนี้ โลกะขณะนี้ เกิดขึ้นในขณะนี้เพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไป ถ้าปัญญาสามารถที่จะรู้ความดับไป ความหมดไปของโลกะในขณะนี้ได้ ก็จะได้เห็นว่า ไม่ใช่โลกะเมื่อวานนี้ เป็นสภาพธรรมที่วิจิตรต่างกันไปจริง ๆ โดยที่ว่ามันไม่สามารถที่จะคาดคะเนได้ว่า ลักษณะของสภาพโลกะประเภทใด ชนิดไหน ทวารไหน ทางไหน จะเกิดขึ้นในขณะไหน และมีอะไรเป็นอารมณ์

นี่คือความวิจิตรของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้น ไม่ใช่เรื่องที่จะกังวลเปรียบเทียบกับบุคคลอื่น แต่เป็นเรื่องที่แต่ละท่านจะต้องอบรมเจริญปัญญา เพื่อที่จะได้รู้ชัดในสภาพธรรมนั้นตามความเป็นจริง

สำหรับคำถามอีกข้อหนึ่งที่ว่า สมာธิสมถะกับสมาธิวิปัสสนาแตกต่างกันอย่างไร และอานิสงส์ทั้ง ๒ ประการนี้ เป็นอย่างไรบ้าง มีประโยชน์ต่างกันอย่างไร

เรื่องของสมาธิเป็นเรื่องที่ละเอียดมาก เพราะว่าสภาพของความตั้งมั่นคงเป็นลักษณะของเจตสิกชนิดหนึ่ง ซึ่งภาษาบาลีใช้คำว่า เอกัคคตาเจตสิก

เอกัคคตาเจตสิกเกิดกับจิตทุกดวง ทำให้จิตรู้อารมณ์ที่ละลักษณะ เพราะความตั้งมั่นของเจตสิกนั้นในอารมณ์นั้น ที่ละอารมณ์

เมื่อเอกัคคตาเจตสิกเกิดกับจิตใด ก็ทำให้จิตรู้อารมณ์นั้น ซึ่งเอกัคคตาเจตสิกตั้งมั่นในอารมณ์นั้น ด้วยเหตุนี้จิตจึงรู้อารมณ์นั้นอารมณ์เดียว ที่ละอารมณ์ ที่ละขณะจิต

จิตเกิดขึ้นขณะหนึ่งจะรู้ ๒ อารมณ์ไม่ได้ เพราะว่าเวลาที่จิตแต่ละดวงแต่ละขณะจะเกิดขึ้น ต้องอาศัยปัจจัย คือ เจตสิกอื่น ๆ เป็นปัจจัยด้วย เพราะว่าสภาพของสังขารธรรมซึ่งเป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยเหตุปัจจัยจึงได้เกิดขึ้น ไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นมาเองโดยไร้เหตุผล โดยไร้เหตุปัจจัยได้ จิตที่เกิดขึ้นต้องมีเจตสิกที่เกิดขึ้นร่วมกันเป็นปัจจัยให้จิตนั้นเกิดขึ้น และเจตสิกที่เกิดขึ้นร่วมกับจิตนั้น ก็มีจิตนั้นเป็นปัจจัยให้เจตสิกนั้นเกิดขึ้น

เพราะฉะนั้น ขณะที่จิตดวงหนึ่งขณะหนึ่งเกิดขึ้นรู้อารมณ์อารมณ์หนึ่ง จะมีเจตสิกหลายประเภทหลายดวงเกิดพร้อมกับจิตนั้น กระทำกิจของเจตสิกแต่ละชนิดของเจตสิกนั้น และก็ดับไปพร้อมกับจิต

สำหรับเอกัคคตาเจตสิก เป็นเจตสิกที่ตั้งมั่นในอารมณ์ เพราะฉะนั้น เมื่อจิตเกิดขณะใด เอกัคคตาเจตสิกที่เกิดกับจิตนั้นทำให้ตั้งมั่นในอารมณ์นั้น ทำให้จิตนั้นรู้อารมณ์นั้นอารมณ์เดียว เพราะฉะนั้น เอกัคคตาเจตสิกซึ่งเป็นสมาธิ เพราะว่าเป็นสภาพที่ตั้งมั่นในอารมณ์ เกิดกับจิตทุกดวง ไม่มีจิตดวงไหนเลยซึ่งจะเกิดขึ้นโดยปราศจากเอกัคคตาเจตสิก

ในขณะที่เห็น เอกัคคตาเจตสิกเกิดกับจักขุวิญญาณ เวลาที่จักขุวิญญาณดับไปแล้ว จิตอื่นเกิดต่อ ก็มีเอกัคคตาเจตสิกเกิดร่วมกับจิตนั้น พร้อมกับเจตสิกอื่น ๆ และก็ดับไป เอกัคคตาเจตสิกเกิดอยู่เป็นประจำ เพราะฉะนั้น จะปรากฏลักษณะสภาพความเป็นสมาธิหรือไม่ แล้วแต่การตั้งมั่นในอารมณ์ว่า จิตรู้อารมณ์นั้นนานมากน้อยเพียงไร ถ้าจิตรู้อารมณ์นั้นนานมาก ก็ปรากฏลักษณะสภาพของเอกัคคตาเจตสิกในลักษณะอาการของสมาธิ เพราะฉะนั้น เวลาที่ใช้คำว่า สมาธิ ย่อมหมายความว่าถึงสภาพของเอกัคคตาเจตสิกซึ่งเกิดติดต่อกันในอารมณ์เดียวจนปรากฏลักษณะของสมาธิ เวลาที่กำลังใจจดใจจ่อทำอะไร หรือคอยเงี่ยหูฟังเรื่องอะไร ในขณะนั้นรู้ว่า เป็นลักษณะหนึ่งของสมาธิ แต่ว่าจิตเป็นโลภมูลจิตก็ได้ เป็นโทสมูลจิตก็ได้ คือ จะเป็นอกุศลก็ได้ เป็นกุศลก็ได้ เพราะว่าเอกัคคตาเจตสิกเกิดกับจิตทุกประเภท ทุกขณะ

ลักษณะของสมาธิ เมื่อเป็นสภาพที่ตั้งมั่น ก็มีทั้งที่ตั้งมั่นในกุศลและในอกุศล ด้วยเหตุนี้จึงมีทั้งมิจฉาสมาธิและสัมมาสมาธิ ที่เป็นมิจฉาสมาธิเพราะว่าเกิดกับสภาพธรรมที่เป็นอกุศล จึงไม่ใช่สัมมา ไม่ใช่สภาพธรรมที่ควรเจริญ ควรอบรม

เวลาที่โลภมูลจิตเกิด เวลาที่โทสมูลจิตเกิด เวลาที่อกุศลจิตทุกประเภทเกิดขึ้น ขณะนั้นเอกัคคตาเจตสิกที่เกิดกับจิตเหล่านั้นเป็นมิจฉาสมาธิ ไม่ใช่ว่าจะไม่มีลักษณะของความตั้งมั่น มี แต่เป็นความตั้งมั่นในทางผิด ในทางที่ไม่ควร ในทางที่ไม่ชอบ เพราะฉะนั้น จึงเป็นมิจฉาสมาธิ

และเมื่อเอาก็คตาเจตสิกเกิดกับกุศลจิต ไม่ว่าจะเป็นไปในทานก็ดี ในศีลก็ดี ในการเจริญสมถภาวนาก็ดี ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาก็ดี ทั้งหมดเป็นสัมมาสมาธิ เพราะว่าเป็นสภาพการตั้งมั่นที่ดีงามในทาน ในศีล ในสมถะ หรือในการเจริญวิปัสสนา

ส่วนคำถามที่ว่า สมาธิสมถะกับสมาธิวิปัสสนาแตกต่างกันอย่างไรนั้น

สมาธิสมถะเกิดกับจิตที่เจริญสมถภาวนา สมาธิวิปัสสนาก็เกิดร่วมกับสัมมาสติ ที่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพื่ออบรมปัญญาให้เกิดขึ้นประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมซึ่งไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

แต่สำหรับสมาธิสมถะนั้น ไม่มีการศึกษา ไม่มีการสำเนียง สังกต ฐูลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจตามปกติตามความเป็นจริง แต่เป็นการอบรมให้จิตสงบระงับจากโลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งเป็นอกุศลธรรมชั่วคราว คือ ช่วงเวลาที่สงบได้ แต่ไม่สามารถที่จะละหรือดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท เพียงแต่สามารถยับยั้งจิตไม่ให้เป็นอกุศลได้ตามความมั่นคงของสมาธิว่าจะมีสมาธิมั่นคงเพียงใด

เพราะฉะนั้น จุดประสงค์ของการเจริญสมถภาวนากับการเจริญวิปัสสนาภาวนานั้นต่างกัน คือ สำหรับผู้ที่เห็นโทษของอกุศล เห็นว่าเพียงการที่จะให้ทานเท่านั้น ก็เป็นเพียงชั่วคราวชั่วคราว เมื่อหมดเรื่องของทานแล้ว จิตก็ยอมตกไปเป็นอกุศลอีก หรือการที่จะวิริยอุตสาหะ ก็ยังเป็นการชั่วคราวชั่วคราว เวลาไม่มีวัตถุที่จะให้วิริยอุตสาหะ จิตก็ยอมตกไปเป็นอกุศลอีก วันนี้ วันก่อน ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา ขณะใดที่ไม่ใช่กุศลจิตที่เป็นไปในทาน หรือเป็นไปในศีลแล้ว จิตยอมโน้มไป ตกไปเป็นอกุศลเป็นโลภะ โทสะ โมหะ ในขณะที่เห็น ในขณะที่ได้ยิน ในขณะที่ได้กลิ่น ในขณะที่ลิ้มรส ในขณะที่รู้ไฉนรู้พุทที่กระทบกาย

เพราะฉะนั้น ผู้ที่มีปัญญาเห็นโทษว่า ตนเองนี้ตกไปสู่อกุศลธรรมอยู่เรื่อย ๆ ตลอดเวลาที่ไม่เป็นไปในทาน ไม่เป็นไปในศีล ก็พยายามหาทางที่จะอบรมจิตให้เป็นกุศล แม้ในขณะที่ไม่ได้ให้ทาน หรือไม่ได้วิริยอุตสาหะ เพราะฉะนั้น จึงศึกษาทางที่จะ

ให้จิตระงับจากความยินดียินร้ายในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ อันเนื่องจากการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้โผฏฐัพพะ ซึ่งผู้ที่จะเจริญความสงบของจิต จะต้องรู้ถึงสภาพของอกุศลจิตอย่างละเอียด

แต่ถ้ากล่าวว่า ธรรมดาไม่ได้เป็นอกุศลเลย เพราะว่าไม่ได้กระทำทุจริตใด ๆ นั้นแสดงว่า ผู้นั้นไม่เห็นจิตย่อมนตกไปเป็นอกุศลในขณะที่ไม่เป็นไปในทาน ไม่เป็นไปในศีล

๖๒๙

ถ. วันนี้เป็นวันพระ ดิฉันเอรองเท้าของคนอื่นใส่เข้าไปในห้องน้ำ ดิฉันไม่ได้ขออนุญาตเจ้าของ และไม่ทราบว่าใครเป็นเจ้าของ ในขณะที่จิตของดิฉันก็ระลึกได้ว่า รับอุโบสถ ดังนั้น จะทำให้ผิดศีลหรือต่างพร้อยไหม แต่ดิฉันก็ระลึกสภาพความหม่นหมองของจิตว่าผิดไปแล้ว ใส่รองเท้าของผู้อื่นเข้าไปในห้องน้ำ และก็นำมาไว้ที่เก่า

อีกครั้งหนึ่งขณะที่ดิฉันรับอุโบสถ มารดาของดิฉันป่วยอยู่ที่โรงพยาบาล ก็ตามไป แต่พอไปถึงไม่มีที่พัก ต้องไปนอนที่นอนของโรงพยาบาลที่เขาให้ ไม่ใช่หนุน แต่เป็นที่นอนสูง ที่นอนใหญ่ และเป็นฟองน้ำ ดิฉันก็จำเป็นต้องนอน เพราะดิฉันกำลังป่วยอยู่ เป็นโรคความดันสูง อดนอนก็ไม่สมควร

ส. สภาพของจิตละเอียดมาก จะเห็นได้ว่า ความหวั่นไหวเป็นอกุศลเกิดขึ้นแล้วแน่นอน เพราะฉะนั้น เรื่องของกิเลสมีมากทีเดียว และก็วิจิตรต่างกันไปตามกาล ตามโอกาส ตามเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้น

ท่านผู้ฟังมีวิปัสสนา คือ ความเดือดร้อนใจที่ไม่ได้ขออนุญาตใช้รองเท้าของผู้อื่นเข้าไปในห้องน้ำ แต่เมื่อใช้เสร็จ ก็วางไว้ในที่เดิม ไม่ได้ลักขโมย แต่ใช้ในสิ่งที่ไม่ใช่ของท่านก็เกิดความเดือดร้อนใจ ในขณะที่นั้นเป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่งซึ่งหวั่นไหวหรือเดือดร้อน ไม่ใช่ตัวตน ซึ่งชีวิตก็ต้องมีทั้งกิเลสอย่างแรง อย่างกลาง อย่างอ่อนเกิดขึ้นเป็นไปในสังสารวัฏฏ์มากมาย จะมานั่งวิตกกังวลเดือดร้อนก็ไม่มีประโยชน์อะไร แต่ประโยชน์ที่สุด คือ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมซึ่งหวั่นไหวแล้วในขณะที่นั้น ซึ่งเป็นความเดือดร้อนใจว่า เป็นเพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง และถือบรมเจริญปัญญาต่อไป แต่ถ้ายังระลึกถึงด้วยความเป็นตัวตน ก็ไม่มีประโยชน์อะไรทั้งสิ้น

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญสติปัญญามีคุณประโยชน์อย่างยิ่งที่จะให้ละทิ้งที่เมื่อระลึกรู้ว่าเป็นแต่เพียงสภาพธรรม จะเป็นกุศลหรืออกุศลก็ตามแต่ เกิดแล้วดับไป

แล้ว หหมดไปแล้ว ขณะนี้มีใหม่ ขณะนี้กำลังเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา ศึกษาเดี๋ยวนี้ เปลี่ยนเรื่องเลย ไม่ต้องกังวล ไม่ต้องห่วงใย ในเมื่อได้ทราบโดยขึ้นของการฟังแล้วว่า สภาพธรรมทั้งหลายไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เพราะฉะนั้น ถ้ายังคงข้องใจ ไปกังวลถึง นั้นแสดงถึงความเป็นตัวตน ความเหนียวแน่น ความเยื่อใยของความเป็นตัวตน ซึ่งยึดถือในอกุศลธรรมที่ได้ดับไปแล้วว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน เป็นเรา เพราะฉะนั้น หนทางเดียวที่ดีที่สุด คือ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ เป็นการเจริญกุศลที่จะไม่หวั่นไหว ไม่ว่าจิตจะขุ่นข้องหมองใจขึ้นอีกในกาลข้างหน้า สติก็สามารถที่จะระลึกรู้ได้ว่า แม้ขณะนั้นก็ไม่ใช่อัตตา

ถ. ความเดือดร้อนเป็นสภาพธรรมที่ไม่ดี แต่ก็มาจากสภาพธรรมที่ดี จะว่า ดีหรือไม่ดี ขอให้อาจารย์พิจารณาดู ผู้ที่ใส่รองเท้าของผู้อื่นเข้าห้องน้ำ ถ้าไม่ใช่วันอุโบสถ หรือไม่ได้สมาทานอุโบสถศีล ก็ไม่เห็นเดือดร้อน แต่พอไปสมาทานอุโบสถศีลแล้ว ใส่รองเท้าของคนอื่นจึงเกิดความเดือดร้อน เพราะฉะนั้น ความเดือดร้อนเกิดจากการสมาทานอุโบสถศีล ความเดือดร้อนนี้จะดีหรือไม่ดี

สุ. ความเดือดร้อน ถึงแม้จะไม่สมาทานอุโบสถศีลก็เดือดร้อนได้ ไม่ใช่วันอุโบสถไปใส่รองเท้าของคนอื่น ไปใช้ไม้จิ้มฟันของคนอื่นซึ่งเขาไม่ได้อนุญาต หรือนำกลับไปบ้าน ถึงแม้ไม่ใช่วันอุโบสถ ความเดือดร้อนก็มีได้

ถ. อาจจะไม่ มี เพราะวันนั้นไม่ได้สมาทานอุโบสถศีล ไม่ได้เสียใจว่า ศีลขาดไปแล้ว แต่เพราะการสมาทานอุโบสถศีล เมื่อไปใส่รองเท้าโดยไม่ได้ขออนุญาต เขา ก็เลยคิดว่าศีลของเราขาดไปแล้ว เดือดร้อนเพราะศีลขาด

สุ. เป็น ๒ เรื่อง คือ เรื่องความเดือดร้อนเพราะใช้วัตถุที่เจ้าของไม่ได้ให้ ถึงแม้จะไม่ใช่วันอุโบสถก็เดือดร้อน ถ้าระลึกได้ว่าไปใช้ของบุคคลอื่น นั้นเป็นความเดือดร้อนตามธรรมดาซึ่งมีได้ แต่เมื่อได้รับอุโบสถศีลแล้ว ก็มีความเดือดร้อนเพิ่มขึ้น เป็นอีกเรื่องหนึ่ง คือ เป็นเรื่องของการที่ศีลอุโบสถจะขาดหรือไม่ เป็น ๒ เรื่อง ไม่ใช่เรื่องเดียว

ถ. ดิฉันเคยฟังเรื่องอุทินนาทาน องค์ของศีลที่หยิบเอาของของที่เขาไม่ได้ให้

สุ. เอาไปเป็นของตน

ถ. นี่คือสภาพธรรมชนิดหนึ่งที่เกิดกับดิฉันว่า มัวหมองเพราะไม่ได้ขออนุญาตเจ้าของ จิตก็เลยมัวหมอง และนึกถึงสภาพจิตที่มัวหมองนี้

สุ. แล้วไปแล้ว หหมดไปแล้ว ทางที่ดี คือ เห็นว่ายังมีกิเลสที่ละเอียดอยู่ ซึ่งทำให้กายวาจาใจยังผิดพลาดอยู่เรื่อย ๆ ก็ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมเพื่อที่จะได้ไม่ยึดถือว่าเป็นตัวตน

สำหรับจดหมายของพระคุณเจ้าฉบับนี้ ตอนต้นมีข้อความว่า ขอให้คุณโยมบรรยายถึงจิตว่า ผู้ใดจะมีจิตแตกต่างกันแค่ไหน ก็สามารถเจริญวิปัสสนาได้ผล จะเท่าเทียมกันไหม ในเมื่อทุก ๆ จิตเจริญสติพร้อม ๆ กัน

สำหรับปัญหาข้อแรก มีข้อสงสัยใหม่เรื่องจิต เพราะว่าทุกท่านมีทุกจิต แต่สำหรับการอบรมเจริญสมถภาวนาที่แยกอารมณ์กัมมัฏฐานให้เหมาะกับจิตต่าง ๆ นั้น เป็นเพราะไม่ใช่เรื่องของการรู้สภาพธรรมที่เกิดแต่ละขณะตามความเป็นจริง ที่จะละความไม่รู้ในสภาพธรรมที่ปรากฏ แต่มุ่งที่จะให้เกิดความสงบ ที่เหมาะสมกับแต่ละจิตเท่านั้น

จุดประสงค์ของการเจริญสมถภาวนากับการเจริญวิปัสสนานั้นต่างกัน ทั้งในการอบรม ในข้อปฏิบัติ และในผลที่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้น เมื่อผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานทราบว่า ท่านเองก็มีจิตทุกอย่าง ราคจิต ความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะก็มีเป็นประจำ ถ้าไม่อบรมเจริญสติปัฏฐาน จะทราบใหม่ว่า ท่านมีความพอใจในรูป เสียง ในกลิ่น รส โผฏฐัพพะ อาจจะคิดว่าไม่มี แต่เวลาที่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ก็ทราบได้ว่า ยังมีกิเลสอยู่ทุกประการ บางขณะก็เป็นความยินดีพอใจในสิ่งที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ บางขณะก็เป็นความยินร้าย คือ ไม่พอใจในสภาพที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ บางขณะก็เป็น

ความไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

เพราะฉะนั้น มีกิเลสทุกอย่าง ทั้งราคะจิต โทสะจิต โมหะจิต แต่เมื่อเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ก็มีพุทฺธิจิต คือ เป็นผู้ที่มีปัญญา รู้คุณ รู้ประโยชน์ของการที่จะระลึกรู้ศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ เพื่อดับความไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ซึ่งผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานไม่เลือกว่าจิตของท่านเป็นอย่างไร แล้วแต่ว่าสติจะเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมขณะใด ก็ศึกษาเพื่อให้ปัญญาชัดในสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนั้น ไม่ใช่มุ่งความสงบจึงจะได้ไปเลือกว่า ท่านมีจิตประเภทใดมาก ก็ไปแสวงหาอารมณ์ซึ่งเหมาะสำหรับที่จะให้ผู้ที่มีจิตอย่างนั้นสงบ นั่นเป็นเรื่องของสมถภาวนา

สำหรับคำถามข้อที่ ๒ ก็เกี่ยวข้องกับคำถามข้อที่ ๑ ที่ว่า สมานิสมถะกับสมาธิวิปัสสนาแตกต่างกันอย่างไร และอานิสงส์ของทั้ง ๒ ประการนี้ เป็นอย่างไรบ้าง มีประโยชน์แตกต่างกันอย่างไร

สมานิเป็นสภาพที่ตั้งมั่นในอารมณ์ที่ปรากฏ ซึ่งเกิดกับจิตทุกดวง ทำให้จิตแต่ละขณะรู้อารมณ์ได้ที่ละ ๑ ขณะ ที่ละ ๑ อารมณ์ เพราะฉะนั้น เวลาที่โลภะเกิดขึ้น เอกัคคตาเจตสิกซึ่งเกิดร่วมด้วยก็เป็นมิจฉาสมานิ มีความตั้งมั่นพอใจในอารมณ์ที่ปรากฏ นั่นเป็นลักษณะของเอกัคคตาเจตสิกซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกับโลภมูลจิต เพราะฉะนั้น ถ้าปัญญาไม่เกิดขึ้น จะแยกลักษณะของโลภะไม่ออก เป็นต้นว่า เวลาที่กำลังสบายใจ รู้สึกเหมือนสงบ อยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่เจียบปราศจากความเดือดร้อนใจ ปราศจากความกระวนกระวายใจ ปราศจากความกระสับกระส่ายที่จะไปแสวงหาอารมณ์อื่น เพราะว่าได้อารมณ์ที่พอใจแล้ว เพราะฉะนั้น ลักษณะของโลภะนี้มีมากมายหลายประการ และมีลักษณะที่ปรากฏต่าง ๆ กัน ทำให้ขณะที่ปัญญาไม่เกิดขึ้นระลึกรู้ตามความเป็นจริง เข้าใจผิดว่า ลักษณะของโลภะ ความยินดีพอใจนั้นเป็นกุศล นี่เป็นความละเอียดของสภาพธรรม

ก่อนอื่นต้องทราบความหมายของสมาธิว่า สมาธินั้น ได้แก่ เอกัคคตาเจตสิก ที่เกิดกับจิตทุกดวง ถ้าขณะนั้นไม่ใช่การอบรมเจริญกุศลธรรมเพื่อละความยินดีพอใจ แม้ในความสงบ แม้ในธรรมชาติ ขณะนั้นก็ไม่ใช่การอบรมเจริญภาวนา

ความสงบ คือ สมถภาวนานั้น หมายความว่าถึงสงบระงับจากอกุศลธรรม เพราะฉะนั้น ต้องรู้สภาพของจิตว่า จิตในขณะนั้นเป็นโลภะ เป็นความยินดีพอใจ หรือเป็นความสงบแล้วจากความยินดีพอใจ

ถ้าไม่มีการศึกษาโดยละเอียด ท่านที่เคยเจริญสมาธิก็คิดว่า จิตของท่านสงบ ซึ่งความจริงไม่ใช่สมถภาวนาเลย เพราะว่าจิตไม่ได้สงบจากอกุศล จึงไม่ใช่สมถภาวนา แต่สมาธิมีได้ เพราะว่าสมาธิคือความตั้งมั่นในอารมณ์เดียว

ถ้าไม่มีการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ มุ่งที่จะให้จิตสงบตั้งมั่นในอารมณ์เดียวแล้ว จิตตั้งมั่นในอารมณ์เดียวได้ แต่ถ้าปัญญาไม่เกิด ก็ต้องเป็นอกุศล เพราะว่าการอบรมเจริญภาวนาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นสมถภาวนาก็ดี หรือวิปัสสนาภาวนาก็ดี เกิดเพราะปัญญา และต้องเกิดพร้อมกับปัญญาด้วย เพียงแต่ว่าเป็นปัญญาที่ต่างระดับขั้นกัน

ปัญญาของการอบรมเจริญสมถภาวนานั้น เป็นปัญญาที่รู้ว่า จิตจะสงบจากความยินดียินร้ายได้อย่างไร นั่นเป็นการเจริญสมถภาวนา คือ มีปัญญารู้ว่า ลักษณะของสภาพจิตที่ประกอบด้วยกิเลสต่างกับลักษณะของจิตที่เป็นกุศล จึงสามารถที่จะเจริญสมถภาวนาได้ เพราะว่ามี ความสงบพร้อมด้วยปัญญา

แต่ถ้าไม่มีการศึกษาเลย ไม่รู้เลยว่าขณะใดจิตเป็นกุศล ขณะใดจิตเป็นอกุศล แต่มุ่งหน้าด้วยความต้องการที่จะสงบโดยที่ไม่ได้ศึกษา เพราะฉะนั้น ก็ปฏิบัติตาม ๆ กันไป ผลที่ปรากฏ คือ เป็นความไม่รู้ มีประสบการณ์ประหลาดเกิดขึ้น และก็ยังคงไม่รู้ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะฉะนั้น ขณะนั้นไม่ใช่การอบรมเจริญสมถภาวนา หรือวิปัสสนาภาวนาเลย

ขอกล่าวถึงข้อความจากคำถามของท่านผู้หนึ่ง จากจังหวัดขอนแก่น ท่านเขียนมาว่า

ขอทราบว่า คนเราในขณะปฏิบัติกัมมัฏฐาน เมื่อปฏิบัติมาแล้วหลายปี ต่อมาวันหนึ่ง ก็ได้เริ่มปฏิบัติกัมมัฏฐานประมาณ ๑๐ นาที มีความรู้สึกว่า ตัวเองได้ลอยต่ำลงๆ แต่พอจิตหวนกลับ ก็รู้สึกว่ำนั่งที่เดิม และในท่าสมาธิเหมือนเดิม อยากทราบว่าจิตผู้นี้เป็นอย่างไร (เมื่อรู้สึกว่ำนั่งที่เดิม ลอยต่ำลง จิตก็ไม่รู้ว่าจะไปไหน)

นี่ปฏิบัติอะไร ใช้คำว่า กัมมัฏฐาน แต่ปัญญาไม่มีเลย ไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นใดทั้งสิ้น ถ้าเป็นปัญญาซึ่งรู้ประโยชน์ของความสงบจากโลภะ โทสะ โมหะ ขณะใดที่จิตเป็นอกุศล ขณะนั้นปัญญาเกิดขึ้นระงับอกุศลธรรมนั้น และก็เป็นกุศลแทน เช่น เวลาที่ความโกรธเกิดขึ้นมากเหลือเกิน ถ้าผู้นั้นมีปัญญาที่รู้ว่า ลักษณะนั้นเป็นความโกรธ ไม่ได้รู้ว่าไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ซึ่งการที่จะรู้ว่าไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลนั้น ต้องเป็นการอบรมเจริญวิปัสสนา เพราะฉะนั้น ถ้าเพียงแต่รู้ว่าขณะนั้นเป็นโทสะ เป็นความโกรธ ซึ่งแรงมาก และผู้นั้นเห็นโทษ รู้ว่าสภาพที่โกรธนั้นเป็นอกุศลธรรม ก็เห็นโทษของอกุศล จิตก็สงบลงเป็นกุศลได้ ขณะนั้นเป็นสมถภาวนาที่เป็นปัญญาซึ่งเห็นโทษของอกุศล และก็อบรมเจริญกุศล คือ เมตตาบ้าง หรืออาจจะเป็นกรุณา ที่จะทำให้จิตในขณะนั้นเป็นกุศล นั่นเป็นผู้ที่รู้ความต่างกันของกุศลจิตกับอกุศลจิต จึงอบรมเจริญธรรมฝ่ายกุศลได้

แต่ที่กล่าวว่า ไปปฏิบัติกัมมัฏฐาน โดยที่ไม่มีปัญญารู้ลักษณะของจิต หรือของกุศลธรรมหรืออกุศลธรรมเลย ผลที่ปรากฏจึงเป็นไปตามที่ท่านเขียนมาว่า วันหนึ่งก็ได้เริ่มปฏิบัติกัมมัฏฐาน ประมาณ ๑๐ นาที ก็มีความรู้สึกว่ำนั่งที่เดิม ลอยต่ำลงๆ

นี่ไม่ใช่ความจริง และจิตในขณะนั้นเป็นความไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ เป็นโมหะ ไม่ใช่เป็นปัญญาเลย

ข้อความที่ท่านเขียนต่อไปมีว่า

พอจิตหวนกลับ ก็รู้สึกว่ำนั่งที่เดิม และในท่าสมาธิเหมือนเดิม อยากทราบว่าจิตผู้นี้เป็นอย่างไร

นี้ไม่ใช่ปัญญาของตัวเองเลย เพราะฉะนั้น จะกล่าวว่าเป็นสมถภาวนา หรือว่า สมถกัมมัฏฐานได้ไหม จะกล่าวว่าเป็นวิปัสสนาภาวนา หรือวิปัสสนากัมมัฏฐานได้ไหม ก็ไม่ได้เลยทั้งสองประการ

คำว่า กัมมัฏฐาน ไม่ใช่จะทำอะไร ๆ ก็สมถะ หรือว่าจะทำอะไร ๆ จิตก็จะสงบ ถ้าปัญญาไม่เกิดขึ้นรู้ความต่างกันของอกุศลธรรมและกุศลธรรมแล้ว อบรมเจริญภาวนาสักอย่างเดียวก็นับไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นวิปัสสนาภาวนา หรือสมถภาวนาก็ตาม

เพราะฉะนั้น จุดประสงค์ของสมาธิสมถะกับสมาธิวิปัสสนาต่างกันที่ว่า เวลาที่เจริญสมถภาวนาก็ด้วยปัญญาที่รู้ว่า จิตจะสงบระงับจากอกุศลได้อย่างไร ด้วยการที่ศึกษารู้ว่า อารมณ์ของสมถภาวนานั้นมี ๔๐ ซึ่งจะทำให้จิตไม่เป็นโลภะ โทสะ โมหะ และมีการตรึก ระลึกถึงอารมณ์นั้นบ่อย ๆ และจิตสงบระงับขึ้น ในชีวิตประจำวัน ก็จะมีควมสงบเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามสมควร

แต่ถ้าผู้เห็นโทษของอกุศลมาก และอยากจะสงบระงับมากกว่านั้น ผู้นั้นย่อมหาโอกาส หาเวลา หาสถานที่ เพื่อที่จะให้จิตสงบจากอกุศลนั้นขึ้น แต่ต้องด้วยปัญญาที่รู้ว่า ขณะที่สงบบ้างเป็นบางเวลานั้น มีลักษณะแตกต่างกับขณะที่ไม่สงบ พร้อมสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ ไม่มีการที่จะคิดว่า ตัวลอยขึ้นไป ลอยลงมา หรืออะไรอย่างนั้น นั่นไม่ใช่เรื่องปัญญา ถ้าเป็นปัญญาแล้ว ต้องรู้สภาพของจิตที่เป็นอกุศลที่ละเอียด และรู้ว่าถ้าจิตไม่ตั้งมั่นในอารมณ์ที่จะทำให้สงบขึ้น ๆ แล้ว จิตย่อมจะโน้มไปสู่อกุศล

เพราะฉะนั้น ผู้ที่ไม่ได้อบรมเจริญปัญญาที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมว่า ไม่ใช่ตัวตน เพียงแต่เห็นโทษของอกุศลธรรมเท่านั้น และเพียงแต่รู้วิธีที่จะสงบจากอกุศลธรรมเหล่านั้น เมื่อต้องการความสงบมากขึ้น ก็หาสถานที่ ศึกษาเรื่องของอารมณ์และวิธีการปฏิบัติที่จะทำให้จิตสงบประกอบด้วยสัมปชัญญะสมบูรณ์ โดยไม่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจซึ่งเป็นการอบรมเจริญปัญญาเพิ่มขึ้น นั่นจึงจะเป็นสมาธิของสมถภาวนา

แต่สำหรับสมาธิของวิปัสสนากาวานนั้น เกิดพร้อมกับสัมมาสติที่ระลึก สติ
เกิดขึ้นกระทำกิจระลึก และปัญญาก็ศึกษา เพื่อที่จะรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่
ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง

นี่เป็นความต่างกันของสมาธิที่เป็นสมถะ กับสมาธิที่เป็นวิปัสสนา และ
ประกอบด้วยปัญญาคนละระดับชั้นด้วย มีปัญญาที่ประกอบต่างระดับกัน ต่างชั้นกัน

๖๓๐

ถ. ครั้งหนึ่งผมไปงานแต่งงาน เจ้าภาพขอร้องให้ไปช่วยกล่าวในนามของเจ้าภาพ ผมเองยังเป็นเด็กอยู่ หลังจากที่ได้รับปากแล้วรู้สึกว่ามีความตื่นเต้นมากใจก็เต้น ผมมีสติระลึกขึ้นมาว่า นี่เป็นโลภมูลจิตหรือโทสมูลจิต จนเดี๋ยวนี้ผมก็ยังไม่ทราบว่า ความรู้สึกอย่างนั้นจะเป็นอารมณ์ของวิปัสสนาไหม เพราะผมไม่ทราบว่า เป็นจิตประเภทไหน จะว่าโลภมูลจิตก็ไม่เชิง โทสมูลจิตก็น่าจะใช้

ส. สภาพธรรมเกิดดับสืบต่อกันรวดเร็วมาก อย่างลักษณะของสภาพจิตที่ท่านกล่าวถึง ทั้งโลภะก็มี โทสะก็มี และไม่ใช่ว่าสำหรับท่านนี้ผู้เดียวที่มี ในชีวิตจะต้องมีความรู้สึกอย่างนี้เกิดขึ้นไม่วันหนึ่งก็วันใด มากหรือน้อย ความตื่นเต้นผสมกับความดีใจ และยังมีสภาพธรรมอื่น ๆ อีกหลายประการ แต่ให้ทราบว่า ถ้าปัญญาเกิดขึ้นรู้ชัดในสภาพธรรมนั้น จะไม่ยึดถือสภาพนั้นเป็นตัวตน ไม่ว่าความรู้สึกจะแปลกประหลาดประการใด เป็นความรู้สึกละเอียดผสมกับความหวั่นกลัว หรือความตื่นเต้น ทั้งหมดนั้นไม่ใช่ตัวตน เพราะฉะนั้น ความสำคัญไม่ใช่อยู่ที่ว่า ลักษณะนั้นเป็นอะไร นั่นเป็นความคิดถึงลักษณะนั้นซึ่งดับไปแล้ว

การที่จะละความยึดถือนามธรรมและรูปธรรมว่า เป็นสัตว์ บุคคล ตัวตนได้ ปัญญาจะต้องรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เป็นของหยาบที่ปรากฏก่อน ถ้าศึกษาปรมาตถธรรมจะทราบว่า รูปที่ปรากฏทางตาในขณะนี้ เป็นรูปหยาบ จึงปรากฏทางตา เสียงที่ปรากฏทางหูก็เป็นรูปหยาบ จึงปรากฏทางหู กลิ่นเป็นรูปหยาบ รสเป็นรูปหยาบ เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ตึง ไหว ที่ปรากฏทางกายเป็นรูปหยาบ จึงได้ปรากฏให้รู้ได้

เพราะฉะนั้น ปัญญาที่จะรู้ในลักษณะของสภาพธรรม จะต้องรู้ในสิ่งซึ่งเป็นรูปหยาบโดยสภาพของรูปนั้น แต่เวลาที่ยังไม่ได้อบรมเจริญปัญญาที่จะรู้ชัด ก็เหมือน

ไม่ใช่รูปหยาบ เพราะว่าเห็นที่ไรก็ยังไม่สามารถที่จะรู้ในความไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนของสิ่งที่ปรากฏทางตาเลย

ขณะนี้ที่กำลังเห็น โดยปรมัตถธรรมแสดงว่าเป็นรูปหยาบ จึงได้ปรากฏ แต่เห็นที่ไรก็ยังเป็นคน เห็นที่ไรก็ยังเป็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ

เพราะฉะนั้น ที่ความรู้สึกระคนเกิดดับสืบทอดกันอย่างรวดเร็วปรากฏเป็นความรู้สึกหวนกลับ ละอาย หรือว่าดีใจ พอใจ ปะปนกัน ปัญญาจะต้องเริ่มระลึก และรู้ในสภาพที่เป็นเพียงความรู้สึก แยกลักษณะของสภาพธรรมซึ่งเกิดดับสืบทอดกันอย่างรวดเร็วจนกว่าจะรู้ชัดในลักษณะแต่ละอย่างได้

ส่วนความรู้สึกใด ๆ ที่เกิดขึ้นและดับไปแล้ว ก็ดับไปแล้ว เอากลับมาพิสูจน์ไม่ได้เลย แต่การอบรมเจริญสติปัฏฐานเนื่อง ๆ บ่อย ๆ ปัญญาที่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตนเพิ่มขึ้น จะทำให้ละการยึดถือสภาพธรรมนั้น หรือคลายการที่ยึดถือสภาพธรรมนั้น ไม่กังวล ไม่มีความเป็นตัวตนที่เข้าไปยึดถือ หรืออยากจะทราบ ว่าลักษณะนั้นเป็นอะไร เพราะคนอื่นตอบไม่ได้เลย หหมดไปแล้ว

สภาพธรรมเกิดปรากฏในขณะใด ก็ศึกษารู้ลักษณะของสภาพธรรมนั้นในขณะนั้น เป็นเรื่องของการอบรมเจริญปัญญาทั้งหมดโดยตลอดจริง ๆ อย่างละเอียดมาก

ถ. เมื่อโทสมูลจิตเกิดขึ้น เรามีสติพิจารณาโทสมูลจิตนั้น จะต่างอะไรกับ ก่อนที่เราจะศึกษาการเจริญวิปัสสนา ก่อนที่เราจะศึกษา เราพิจารณาโกรธ เราก็รู้ว่าโกรธ แต่เมื่อศึกษาแล้ว เราก็พิจารณาเหมือนกัน ซึ่งก็ยังเป็นตัวตนอยู่ ผมไม่ทราบว่า หลังจากศึกษาแล้ว เราพิจารณาโทสมูลจิต ทำไมจึงเป็นกุศลจิต

ส. เวลาที่พิจารณาเห็นว่า เป็นสภาพของโกรธ มีความรู้ถูกต้องในขณะนั้น ก็เป็นกุศลจิต คือ ไม่เข้าใจผิดว่าโกรธนี้ดี เพราะบางคนคิดว่า ต้องโกรธถึงจะดี ทำให้คนอื่นเกรงกลัว หรือทำให้มีระเบียบวินัยดีขึ้น หรืออะไรอย่างนั้น ก็อาจจะทำให้เข้าใจว่า โทสะมีส่วนช่วยทำให้เป็นอย่างนั้น โดยที่ไม่ทราบลักษณะความเป็นอกุศลของโทสะ แต่เมื่อผู้ใดมีการพิจารณารู้ลักษณะของโทสะว่า มีสภาพที่หยาบกระด้าง แต่

ยังคงมีความยึดถือโทษะนั้นว่าเป็นตัวตน เป็นเราที่มีโทษะ ในขณะนั้นก็เหมือนกับเวลา
ที่แม้ฟังแล้วการพิจารณาก็ยังเหมือนเดิม ไม่ใช่ว่าเมื่อศึกษาแล้ว พอระลึกก็รู้ และก็ละ
ไปเลย แต่ว่าเมื่อศึกษาแล้ว เพิ่มความรู้ขึ้นว่า สภาพของโทษะไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์
ไม่ใช่บุคคล โดยขั้นการศึกษา หรือโดยขั้นการฟัง นอกจากนั้นยังเพิ่มความรู้ขึ้นถึง
หนทางเจริญปัญญายิ่งขึ้นโดยรู้ว่า การที่สติจะเพิ่มการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม
ที่ปรากฏ จะไม่ระลึกแต่เฉพาะโทษะ เพราะฉะนั้น เวลาที่มีการเห็นบ้าง มีการได้ยิน
บ้าง สติก็เริ่มกระทำกิจของสติ คือ ระลึก เพื่อที่จะศึกษารู้ลักษณะของสภาพธรรมอื่น
แต่เป็นการอบรมที่ยังอ่อนมาก น้อยมาก เพราะฉะนั้น ก็ยังไม่ปรากฏลักษณะสภาพ
ของปัญญาและสติซึ่งเป็นพละ ที่มีกำลังจริง ๆ เพราะว่าอกุศลก็ยังคงยึดครองอย่าง
เหนียวแน่นอยู่ว่าเป็นเรา ซึ่งระลึกบ้าง ไม่ระลึกบ้าง

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญภาวนาจริง ๆ ที่ใช้คำว่า ภาวนา อบรมอย่างนาน
มาก เป็นภพ เป็นชาติจริง ๆ แต่ว่าค่อย ๆ เริ่มขึ้น ทางโน้นบ้าง ทางนี้บ้าง วันนั้นบ้าง
วันนี้บ้าง ขณะนั้นบ้าง ขณะนี้บ้าง ที่ละเล็กทีละน้อย จนกว่าความมั่นคงของสติและ
ปัญญาจะเกิดขึ้นรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏได้

ที่พระคุณเจ้าถามว่า อานิสสทั้ง ๒ ประการนี้เป็นอย่างไรบ้าง มีประโยชน์
แตกต่างกันอย่างไรนั้น

สำหรับสมาธิของสมถภาวนาก็ทำให้จิตในขณะนั้นปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ
แต่ไม่ได้รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงที่จะทำให้ดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท
เพราะฉะนั้น ก็เป็นการบรรเทา ละคลายอกุศลธรรมเพียงชั่วคราว

สำหรับอานิสสของสมาธิในวิปัสสนา ก็ทำให้ปัญญารู้ชัดในสภาพธรรมที่
ปรากฏตามความเป็นจริง ละคลาย และดับกิเลสได้เป็นลำดับ โดยดับความเห็นผิดที่
ยึดถือสภาพธรรมเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล และดับความสงสัยความไม่รู้ใน
สภาพของนามธรรมและรูปธรรมที่ปรากฏ

เรื่องของการอบรมเจริญปัญญาเป็นเรื่องที่ละเอียดมาก ทั้งในขั้นของ
สมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา ถ้าไม่มีการศึกษาและไม่มีปัญญาที่จะรู้ในหนทาง

ปฏิบัติทั้ง ๒ วิธีแล้ว การปฏิบัติก็ไม่ใช้ทั้งสมถะและวิปัสสนา เพราะว่าผลที่ได้เป็นเครื่องแสดงถึงการปราศจากปัญญา

อย่างท่านผู้ฟังจากขอนแก่น ขณะที่ท่านปฏิบัติกัมมัฏฐาน และตัวท่านลอยต่ำลง ๆ นี่แสดงถึงความผิดปกติ เป็นผลที่ไม่ถูกต้อง เพราะว่าไม่ใช่ปัญญาที่รู้ลักษณะของสภาพธรรมว่า เป็นกุศลธรรมหรือเป็นอกุศลธรรมในขณะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญสมถภาวนาต้องรู้ว่า อกุศลธรรมเป็นอย่างไร จิตที่มีกิเลสเป็นอย่างไร จิตที่ปราศจากกิเลสเป็นอย่างไร จึงจะอบรมจิตซึ่งปราศจากกิเลสที่เป็นความสงบได้ แต่ถ้ายังแยกกันไม่ออก ก็ไปปฏิบัติกัมมัฏฐานที่ไม่ใช่การอบรมเจริญสมถภาวนาหรือวิปัสสนา ซึ่งผลที่ปรากฏก็ไม่ใช่ว่าผลของปัญญา เพราะว่าไม่รู้สภาพธรรม ไม่ว่าจะโดยขั้นของสมถะหรือโดยขั้นของวิปัสสนา เพราะฉะนั้น จะคิดว่าท่านปฏิบัติถูกไม่ได้ เพราะผลปรากฏแสดงให้เห็นแล้วว่า เป็นผลที่ไม่ถูกต้อง

เมื่อผลที่ไม่ถูกต้องเกิดขึ้น ก็ต้องมาจากเหตุ คือ การปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง ผลที่ไม่ถูกต้องจึงเกิดขึ้นได้ เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นการผิดปกติด้วยประการใด ๆ ทั้งสิ้น ก็ควรที่จะทราบว่า ขณะนั้นเป็นการปฏิบัติที่ผิด ไม่ถูก ผลที่ผิดจึงได้เกิดขึ้น

อย่าเข้าใจว่า ท่านปฏิบัติสมถภาวนา หรือวิปัสสนาภาวนา เพราะถ้าเป็นสมถภาวนาแล้ว เป็นการอบรมเจริญกุศลขั้นความสงบของจิต ผลก็ต้องเป็นผลที่ถูก คือ เป็นผลของกุศล คือ ความสงบ ซึ่งพร้อมด้วยสติสัมปชัญญะ ไม่ใช่ผลซึ่งปราศจากปัญญา ไม่ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ

สำหรับเรื่องของ การอบรมเจริญวิปัสสนาเป็นเรื่องที่ละเอียดจริง ๆ ซึ่งจะต้องทราบว่า การอบรมเจริญวิปัสสนานั้น เป็นการอบรมปัญญาเพื่อรู้สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงในขณะนี้ ตรงตามที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้ โดยการตรัสรู้ของพระองค์ เพราะฉะนั้น เราต้องศึกษาว่า ในขณะนี้สภาพธรรมอะไรกำลังปรากฏที่จะให้มีการอบรมสติและปัญญาที่จะรู้ชัดในสภาพธรรมนั้น ซึ่งผู้ที่ประจักษ์สภาพธรรมตามความเป็นจริงแล้วรู้ว่า สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย แล้วดับไป สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา สภาพธรรมทั้งหลายที่อาศัยเหตุปัจจัยจึง

เกิดขึ้น ในขณะนี้ดับ ขณะนี้เกิดดับจริง ๆ อยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้น ปัญญาที่เป็นวิปัสสนาภาวนานั้นจะต้องรู้แจ้ง สามารถที่จะประจักษ์ความเกิดขึ้นและดับไปของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจในขณะนี้ได้

แต่ถ้าเป็นการรู้อย่างอื่น จะไม่ใช่การอบรมเจริญวิปัสสนาเลย เพราะว่าขณะนี้เห็นกำลังดับ เกิดแล้วก็ดับ คิดนึกก็เกิดดับ ได้ยินก็เกิดดับ ความรู้สึกต่าง ๆ ก็เกิดดับเวลานี้ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจเกิดสับต่อกันอย่างรวดเร็วมาก ถ้าปัญญายังไม่สามารถรู้ลักษณะที่ต่างกันแยกขาดจากกัน ย่อมไม่สามารถประจักษ์ความเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรมได้ เพราะฉะนั้น ต้องเป็นผู้ที่ละเอียดจริง ๆ

อย่างทางตา เห็นทุกวัน ถ้าสติไม่เกิดขึ้น ไม่ระลึก ก็ไม่ศึกษา ไม่รู้ว่า ที่กำลังเห็นเป็นสภาพรู้ชนิดหนึ่ง เป็นสภาพรู้สิ่งที่ปรากฏทางตาอย่างเดียวนั้น รู้อื่นไม่ได้ แต่ว่าการอบรมเจริญปัญญาไม่ใช่ให้ติดปกติเลย สภาพธรรมตามปกติตามความเป็นจริงเกิดดับสับต่อกันอย่างรวดเร็ว ปัญญาที่สามารถจะรู้ความเกิดดับสับต่อกันอย่างรวดเร็วของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ก็เกิดดับสับต่อกันได้อย่างรวดเร็วเหมือนกัน

เพราะฉะนั้น ทางตานี้จะไม่ติดปกติเลย เห็น และรู้ว่าสิ่งที่เห็นเป็นอะไร ก็เป็นความจริง แต่ว่าเป็นนามธรรมต่างชนิดกัน ไม่ใช่ประเภทเดียวกัน เพราะว่าสภาพนามธรรมที่เห็น เป็นเพียงแต่สภาพรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา คือ เห็น แต่ว่าไม่ได้ตรึก ไม่ได้รู้ในรูปร่างลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ สภาพเห็น เพียงเห็น แต่เมื่อเห็น และรู้ว่าสิ่งที่เห็นเป็นอะไร ต้องไม่ติดปกติด้วย

ขณะใดที่รู้แล้วว่าสิ่งที่เห็นเป็นอะไร แสดงว่า มีการนึกถึงรูปร่างลักษณะของสิ่งที่เห็นแล้วอย่างรวดเร็วเหลือเกิน ซึ่งถ้าสติไม่ระลึก ไม่ศึกษา ปัญญา也不能ที่จะแยกลักษณะของนามธรรมที่ต่างชนิดกัน คือ ลักษณะหนึ่งเป็นเพียงสภาพเห็น อีกลักษณะหนึ่งเป็นสภาพที่นึกถึงรูปร่างลักษณะของสิ่งที่เห็น

ทางหู โดยนัยเดียวกัน มีการได้ยิน และก็มี การรู้ความหมายของเสียงที่ได้ยิน เสียง มีเสียงสูง เสียงต่ำ มีหลายเสียง ซึ่งโสตวิญญาณได้ยินเสียง แต่ว่าสัญญา ความจำ การนึกถึงคำหรือความหมายต้องมี ถ้าไม่มีการนึกถึงคำ ไม่มีการนึกถึง

ความหมายแล้ว จะไม่รู้ความหมายเลยว่า เสียงนั้น คำนั้นคืออะไร แต่ว่าเกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็วเหลือเกิน เพราะฉะนั้น ก็ปรากฏเหมือนกับว่า ทันทีที่ได้ยินก็รู้เลยว่าได้ยินอะไร หมายความว่าอะไร การนึกถึงคำนี้ แม้ไม่ได้ยินเสียงก็นึกถึงได้ ไม่ต้องได้ยินเสียง ก็นึกคิดเรื่องราวต่าง ๆ ได้

เพราะฉะนั้น ลักษณะสภาพที่นึกถึงคำ เป็นลักษณะที่ไม่ใช่สภาพที่ได้ยินเสียง แต่เวลาที่ได้ยินเสียงแล้ว จดจำลักษณะของเสียงสูงเสียงต่ำที่ได้ยิน และก็นึกถึงคำ นึกถึงความหมาย ซึ่งถ้าสติไม่เกิด ไม่ระลึกรู้ ไม่แยก ก็ไม่รู้ว่าเป็นลักษณะที่ต่างกัน แล้วจะประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมที่ต่างกันที่เกิดคนละขณะ ไม่ได้เลย

การที่จะประจักษ์การเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรมได้ ต้องเป็นการอบรมเจริญปัญญาจริง ๆ ปัญญาเริ่มเมื่อสติระลึกรู้และศึกษา ค่อย ๆ รู้ขึ้น จนกระทั่งสามารถที่จะประจักษ์ชัด แยกลักษณะที่ต่างกันออกเสียก่อน และจึงจะประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปได้ เพราะฉะนั้น ไม่ใช่เรื่องรีบร้อน ไม่ใช่เรื่องรีบเร่งจะไปปฏิบัติ กัมมัฏฐานโดยที่ปัญญาไม่ได้เกิดขึ้นเลย ไม่สามารถที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ต่างกัน แต่ว่าเกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็วมาก

ทางจมูกก็เหมือนกัน ไม่จำเป็นต้องคิดถึงคำ แต่ทันทีที่ได้กลิ่น รู้ว่ากลิ่นอะไร แต่ต้องมีการได้กลิ่นก่อน กลิ่นแต่ละกลิ่นมีลักษณะไม่เหมือนกัน กลิ่นดอกไม้นี้แต่ละชนิดก็ไม่เหมือนกัน กลิ่นอาหารก็ไม่เหมือนกัน แต่ขณะที่เกิดความรู้ว่าเป็นกลิ่นอะไร ไม่ใช่ขณะที่ได้กลิ่น ได้กลิ่น เป็นแต่เพียงสภาพรู้กลิ่น และต้องมีการนึกถึงลักษณะแต่ละกลิ่น จึงจะรู้ว่าเป็นกลิ่นอะไร ซึ่งตราบดีที่ยังไม่มีการระลึกรู้ สภาพธรรมที่เกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็วก็ยังคงเกิดดับสืบต่อเหมือนเดิม คือ อย่างรวดเร็ว แต่ว่าปัญญาไม่เกิดขึ้นรู้สภาพธรรมที่เกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็วนั้น

เพราะฉะนั้น เรื่องของการอบรมเจริญวิปัสสนา ไม่ใช่เรื่องผิปกติ แต่เป็นเรื่องที่ปัญญาสามารถรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามปกติตามความเป็นจริง จนสามารถที่จะประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละลักษณะได้

ถ้าท่านผู้ใดยังคงมีความติด ยังมีความพอใจเพียงชั้นของให้จิตสงบ โดยไม่
อบรมเจริญปัญญาที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ ท่านก็
ปฏิบัติเพียงตามคำสอนของครูบาอาจารย์ก่อนการตรัสรู้ของพระอรหันตสัมมาสัม-
พุทธเจ้า เพราะว่าก่อนการตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่มี
ผู้ใดที่แสดงหนทางการอบรมปัญญาให้ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ
ตามปกติตามความเป็นจริง

ผู้ที่ประพฤติดุติปฏิบัติตามคำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จะต้อง
ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นการอบรม
เจริญสติปัฏฐาน และเป็นการอบรมเจริญวิปัสสนาด้วย เพราะฉะนั้น ก็แล้วแต่ชั้นที่
ความพอใจ ความเข้าใจในเหตุผลของข้อปฏิบัติของแต่ละท่านว่า ท่านพอใจหรือมี
ความเข้าใจในการอบรมเจริญกุศลขั้นใด แต่สำหรับขั้นของวิปัสสนาภาวนา ต้องเป็น
เรื่องที่จะละเอียดจริง ๆ และเป็นปกติในชีวิตประจำวันด้วย

